gemeente Loon op Zand

Begroting 2023 - 2026

Kaatsheuvel | Loon op Zand | De Moer

Voorwoord

Voor u ligt de Begroting 2023-2026. Met deze begroting geven we een verdere beleidsmatige en financiële invulling aan het coalitieakkoord “Met lef, gefocust op u” en de kadernota 2023-2026. Lef staat voor dúrven kiezen en daardoor stevig in het zadel te zitten tijdens de veelheid aan crises waarmee we te maken hebben. De keuze voor een stabiele koers met gerichte investeringen voor een evenwichtige toekomst.

Net als onze inwoners begeven we ons ook als gemeente in onzekere tijden. De oorlog in Oekraïne heeft gezorgd voor stijgende inflatie en energiekosten. Dit stelt ons niet alleen voor financiële vraagstukken. Ook het gegeven dat het Rijk een beroep doet op onze uitvoeringskracht voor onder andere de vluchtelingencrisis en de energietoeslag, maakt ons werk steeds minder planbaar. We moeten daarom flink schakelen tijdens het begrotingsjaar en hebben een hoge mate van flexibiliteit. De arbeidsmarkt in Nederland is momenteel zeer onrustig. Een aantal vacatures is moeilijk of niet vervulbaar. Wij bezinnen ons voortdurend op onorthodoxe methoden om het werk vol energie te blijven doen. Binnen deze onzekerheid verbeteren we onze dienstverlening en houden we de lasten voor inwoners en ondernemers zo veel mogelijk beperkt.

We investeren in de samenwerking met onze energiecoöperatie en gaan samen met onze ondernemers aan de slag om onze toeristisch-economische visie te realiseren. In de openbare ruimte zetten we een stapje extra om onze bomen op het afgesproken niveau te onderhouden. Toenemende WMO-aanvragen willen we binnen de wettelijke termijnen en op maat afhandelen. We investeren in de begeleiding van statushouders.

In 2023 bouwen we verder aan versteviging van onze organisatie. Zelfstandigheid is ons uitgangspunt en om deze toekomstbestendig te houden blijven we investeren ineen robuuste en wendbare organisatie. Gedurende de afgelopen jaren is hiervoor de basis gelegd. In de komende jaren wordt een diepgaande implementatie uitgevoerd en afgerond. Organisatieontwikkeling is echter nooit klaar, blijvende zorg daarvoor is noodzakelijk.

Onze inwoners komen hierdoor in al ons handelen centraal te staan en steeds meer diensten worden desgewenst digitaal geleverd. Maar er is ook ruimte voor persoonlijke aandacht. Participatiebeleid wordt opgesteld en ingebed in beleids- en uitvoeringsplannen, mede vanwege de verwachte invoering van de Omgevingswet.

Door verder te bouwen aan een robuuste organisatie geven we ook uitvoering aan het besluit van uw raad over de bestuurlijke toekomst van onze gemeente. De evaluatie van dit besluit die u eind 2023 wil starten, volgen we met veel belangstelling.

Zoals tijdens de raadsvergadering van 11 juli 2022 is afgesproken, hebben we de in het coalitieakkoord geschetste koers bij strijdigheid met de kadernota voor laten gaan. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de OZB. In de voorliggende begroting verhogen we deze niet trendmatig, maar corrigeren we deze met de consumentenprijsindex.

Als college zijn we ervan overtuigd u hiermee een begroting aan te bieden die past binnen de kaders die u ons meegaf. We kijken uit naar uw debat over deze begroting en zijn uiteraard bereid een nadere toelichting te geven en te reflecteren op uw inbreng.

Kaatsheuvel,
27 september 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord 1

Inhoudsopgave 2

Financieel perspectief 3

Leeswijzer 5

Venster 1. Bestuur en dienstverlening 6
Venster 2. Gemeenschappen 12
Venster 3 Omgeving en economische ontwikkeling 25
Venster 0. Overhead en algemene dekkingsmiddelen 35

Paragraaf 1. Lokale heffingen 37
Paragraaf 2. Risicomanagement en weerstandsvermogen 40
Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen 45
Paragraaf 4. Bedrijfsvoering 49
Paragraaf 5. Financiering 55
Paragraaf 6. Verbonden partijen 57
Paragraaf 7. Grondbeleid 66

Overzicht van baten en lasten 72
Overzicht van incidentele baten en lasten 72
Toelichting op de incidentele baten en lasten 73
Overzicht reserves 74

Bijlage 1 Investeringsplan 2023-2026 76
Bijlage 2. Begroting 2023 naar taakvelden 78
Bijlage 3. Beleidsindicatoren BBV 81

Financieel perspectief

Meerjarenbegroting 2023-2026

Het startpunt in dit begrotingsproces is het saldo meerjarenbegroting 2022 – 2025 na verwerking van de eerste bestuursrapportage 2022. Vervolgens is de meerjarenbegroting 2022-2025 geactualiseerd op basis van de uitgangspunten in de kadernota 2023, het coalitieakkoord en de effecten van autonome ontwikkelingen. In deze begroting legt het college een aantal keuzes voor nieuw beleid voor aan uw raad. De keuzes lichten we in de Vensters toe onder de noemer 'Wat mag het kosten?' en de paragraaf bedrijfsvoering.

	2023	2024	2025	2026
Startpunt begroting 2023	**-1.842**	**-1.707**	**-1.426**	**-1.686**
Structurele effecten 2e bestuursrapportage 2022	**3.093**	**4.436**	**4.839**	**3.859**
Autonome ontwikkelingen en financiele uitgangspunten				
Hogere energiecontracten	-359	-359	-359	-359
Actualisatie kapitaallasten investeringen	219	96	107	-191
Personeelsbegroting (excl. wijzigingen van de formatie)	-216	-576	-786	-1.378
Verbonden partijen	-98	-102	-116	-163
Aanpassing OZB-opbrengst	86	81	83	85
Stelpost indexering 2023	330	339	333	447
Thuiswerkplekvergoeding	-11	-11	-11	-11
Overgang BWB	-36	-41	-43	-55
Zwerfafval	-25	-25		
MJOP's buitensportaccommodaties	-50			
'Knip' Het klavier	-23	-23	-23	-23
RBT de Langstraat	-99	-100	-102	-104
Uitbreiding contract wijk GGD	-61	-61	-61	-61
Bomen onderhoud	-40	-40	-40	-40
Gladheidbestrijding	30	30	30	30
Overige administratieve wijzigingen	-230	-110	-33	20
Totaal autonome ontwikkelingen en financiele uitgangspunten	**-583**	**-902**	**-1.021**	**-1.803**
Nieuw beleid				
Evaluatie bestuurlijke toekomst	-80			
DMJOP's (Venster 0 en 2)	-116	-116	-116	-116
Regionaal publiek ontwikkelbedrijf	-11	-11	-11	-11
Transitievisie warmte	-66	-67	-67	
Verkenning beleid, cultuur, monumenten en erfgoed	-25			
Het witte kasteel	-30			
Lokale woonzorgvisie		-50		
Uitwerken economisch-toeristische visie	-36	-86	-36	-36
Organisatieontwikkeling	-354	-394	-394	-394
Opheffen locatie kantoor Brandweerkazerne (incl. investering)	50	85	85	85
Aansluiten E-depot	-	-150	50	50
Verlaging hondenbelasting	-20	-20	-20	-20
Wijzigingen van de formatie (diverse Vensters)	-367	-231	-131	-131
Aanpassing versterking van de reservepositie	500			
Totaal nieuw beleid	**-555**	**-1.040**	**-640**	**-573**
Saldo meerjarenbegroting 2022-2025	**113**	**787**	**1.752**	**-203**

Lokale lasten

De uitgangspunten voor de tarieven lokale belastingen en heffingen zijn bepaald vanuit de kadernota 2023 en het coalitieakkoord. In lijn met het coalitieakkoord stijgt de OZB opbrengst in 2023 met maximaal de consumentenprijsindex (2,4%). Het tarief van de afvalstoffenheffing en rioolheffing zijn gebaseerd op kostendekkendheid. Dit betekent dat de tarieven afvalstoffenheffing voor 2023 nagenoeg gelijk zijn aan 2022, exclusief de toegekende korting in 2022. Voor de tarieven voor rioolheffing betekent dat het tarief gelijk is aan 2022. De opbrengst voor de hondenbelasting wordt in overeenstemming gebracht met de kosten die de uitvoering van de belasting en de uitvoering van het beheerplan hondenuitlaatplaatsen (coalitieakkoord). Het tarief wordt als gevolg daarvan verlaagd. In de paragraaf lokale heffingen lichten we de ontwikkeling van de lokale lasten toe.

Investeringsagenda

In lijn met de begroting 2022 is in deze begroting het investeringsplan 2023-2026 opgenomen (bijlage 1). In het investeringsplan staan alle, tot nog toe bekende, investeringen voor de komende jaren vermeld. Het investeringsplan is samengesteld met de informatie uit de beheer- en beleidsplannen binnen de gemeente. Het betreft hier zowel vervangingsinvesteringen als nieuwe investeringen. Het totaal aan investeringen gepland voor 2022 is ruim € 4,5 miljoen. De kapitaallasten volgend uit deze investeringen zijn verwerkt in deze begroting.

Leeswijzer

Deze begroting heeft hetzelfde uiterlijk en opzet als de begroting 2022. De begroting is een belangrijk basisdocument voor de planning- & controlcyclus op basis waarvan we twee keer per jaar de voortgang inzichtelijk maken om zo nodig bij te sturen.

We presenteren de beleidsambities geordend naar vensters die aansluiten bij het toekomstperspectief. Een venster bestaat uit enkele thema's, als clustering van diverse taken en activiteiten.

Een venster kent een vaste structuur. We starten met het schetsen van de paraplu voor het venster. Dit is de lange termijn ambitie voor het bestuurlijke, sociale, respectievelijk het fysieke domein. Per thema beantwoorden we de w-vragen:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daar voor doen?

"Wat willen we bereiken?" gaat over de maatschappelijke effecten waar we binnen het thema naar streven. Deze zijn afgeleid van de ambities in vastgestelde beleidsdocumenten. We kiezen hier voor een opsomming. In de begroting laten we vooral zien hoe de middelen worden toegekend aan de beleidsdomeinen en om welke reden. Voor verdere uitleg verwijzen we naar de specifieke beleidsdocumenten.

Als gemeente hebben we een groot aantal reguliere en vaste activiteiten. Denk bijvoorbeeld aan het uitgeven van paspoorten of het verlenen van subsidies. Hier gaat het merendeel van de personele en financiële inzet naar toe. Het gesprek met de raad richt zich vaak op ontwikkelingen en innovaties; de opgaven. Voor een aantal activiteiten is gekozen om de uitvoering in samenwerkingsverbanden uit te voeren. Onder de noemer "wat gaan we daar voor doen?" geven we alle drie deze onderdelen weer.

- We beschrijven een aantal van onze reguliere activiteiten. We maken deze inzichtelijk door – waar mogelijk – voor deze activiteiten een outputgeoriënteerd kengetal op te nemen. Deze kengetallen zijn in de begroting bedoeld om de gewenste trend te laten zien. In de jaarrekening zullen we deze kengetallen op basis van realisatie weergeven. Dit is bedoeld om met elkaar het gesprek te kunnen voeren over de ontwikkeling die werkelijk is gerealiseerd. Dit is de tweede keer dat we gebruikmaken van outputgeoriënteerde kengetallen. We blijven dit in de komende jaren verder uitwerken en verfijnen zodat de informatiewaarde toeneemt.
- De activiteiten van een verbonden partij kunnen bijdragen aan diverse ambities en resultaten. Echter, in financiële zin is elke verbonden partij verbonden aan een thema. Als een verbonden partij financieel is opgenomen onder een thema dan wordt die genoemd.
- Tot slot komen de opgaven per thema aan de orde. Als een verkorte opdrachtformulering geven we in begroting weer wat u van het college mag verwachten.

We sluiten een venster af met het beantwoorden van de vraag "Wat mag het kosten?". Voor het begrotingsjaar laten we per thema zien wat de baten en lasten zijn van bestaand beleid. Het gaat hierbij om het doorvoeren van gewijzigde prognoses en de consequenties van eerder genomen besluiten. De keuzes die we noemden in het financieel perspectief laten we zien onder voorstellen voor nieuw beleid. Voor de toelichting van deze voorstellen sluiten we aan bij de systematiek van de financiële toelichtingen in de bestuursrapportage. Een positief effect laten we zien met V. Een negatief effect laten we zien met "-" en N. En een incidenteel effect laten we bij de Vensters zien met I. Een structrueel effect laten we zien met S. We ronden de bedragen in deze begroting af op € 1.000, tenzij dit anders is aangegeven.

Venster 1. Bestuur en dienstverlening

Ambitie

Loon op Zand is een sterke, zelfstandige gemeente, waarin de inwoner centraal staat. Nieuwe plannen maken we samen met onze inwoners en we staan open voor initiatieven uit de samenleving. Uit de inwonerspanels die we in 2022 houden blijkt dat onze inwoners betrokken zijn bij hun omgeving. De respons is hoog en zij voelen zich verantwoordelijk.

We investeren in een toekomstbestendige organisatie die ambities mogelijk maakt in een veranderende samenleving. We willen optimaal inspelen op vragen vanuit de samenleving en onze dienstverlening sluit aan bij de behoeften van onze inwoners. We willen klaarstaan voor onze inwoners; van het uitgeven van een paspoort tot het gezamenlijk oplossen van maatschappelijke uitdagingen. Het organiseren van een open dialoog hierover met de raad en de samenleving draagt bij aan een krachtig bestuur. We doen dit met een robuuste, resultaatgerichte en vitale organisatie.

We denken in mogelijkheden. We werken samen met andere overheden als dit ons meerwaarde oplevert. We zijn een actieve partner in de regio, die bijdraagt aan gemeenschappelijke doelen en de vruchten van de samenwerking plukt.

1.1 Bestuur en organisatie

Wat willen we bereiken?

- We pakken uitdagingen samen met onze inwoners en (maatschappelijke) organisaties aan.
- Onze organisatie is robuust, resultaatgericht en vitaal.
- We zijn een weerbare en integrale ambtelijke en bestuurlijke organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We faciliteren verschillende vormen van inwonerparticipatie. - *Aantal metingen inwonerpanel*	2	3 á 4	3 á 4
Het uitvoeren van verkiezingen. - *Er is een onweerlegbare verkiezingsuitslag*	Ja	Ja	Ja
We stimuleren jongeren om zich maatschappelijk actief in te zetten. - *Aantal vergaderingen kindergemeenteraad*	1	6	6

Onze verbonden partijen:

- Regio Hart van Brabant

Onze speerpunten:

Bestuurlijke toekomst	
Doel:	Monitoring en evaluatie van het raadsbesluit over de bestuurlijke toekomst van onze gemeente.
Inhoud:	In 2021 besloot de raad om zelfstandig te blijven en dit besluit tussentijds en na 2,5 jaar te evalueren. Voor de tussentijdse evaluatie stelde de raad op 17 februari 2022 indicatoren vast. De aanpak hiervoor wordt op dit moment uitgewerkt. Eind 2023 zal de raad een nieuwe evaluatie uitvoeren aan de hand van een nog door de raad vast te stellen plan van aanpak.
Financiën:	Voor de evaluatie houden we in de begroting rekening met €80.000. Dit bedrag is gelijk aan de kosten voor het initiële onderzoek.
Planning:	In 2022 werkt een raadswerkgroep samen met college en organisatie de indicatoren verder uit. In 2023 wordt de kwalitatieve evaluatie voorbereid en in gang gezet.
Risico's:	Een periode van 2,5 jaar is relatief kort om kwalitatieve en kwantitatieve verbeteringen in het presteren van de gemeente zichtbaar te maken. Het is daarom onzeker of er een verband gelegd kan worden tussen de metingen en evaluatie en de ingezette acties.

Organisatieontwikkeling	
Doel:	In 2023 gaan we krachtig door met de in gang gezette ontwikkelingen om de belofte van een robuuste en vitale organisatie waar te maken. Een organisatie die door middel van een optimale in- en externe samenwerking de afgesproken resultaten behaalt. Een organisatie die weet waar ze voor staat en dat realiseert met betrokkenheid en tot tevredenheid van onze inwoners en ondernemers. Een organisatie met goed werkgeverschap en een goede sfeer, waarin medewerkers zich kunnen ontwikkelen, eigenaarschap tonen en vitaal blijven. Waar met efficiënte processen goed kan worden samengewerkt tussen medewerkers onderling en met de samenleving, de politiek en het bestuur.
Inhoud:	Begin 2023 wordt de hoofdstructuur (sturing en gelaagdheid) van de ambtelijke organisatie aangepast en worden de vacatures van de leidinggevenden in- en/of extern opengesteld en vervuld. Externe leidinggevenden worden met ingang van 2023 vervangen door vaste. Om in te spelen op de veranderde arbeidsmarkt en de wens om ruimte te geven aan (jong) talent zetten we gerichter in op het aanstellen van trainees, stagiaires en zij-instromers en op de ontwikkeling van onze mensen. In het najaar van 2022 wordt er een organisatiebreed opleidingsplan opgesteld dat gericht is op bovenstaande doelstelling. Het opleidingsplan wordt in 2023 en verder uitgevoerd. We bouwen voort aan de stabiele bedrijfsvoering en sturen op het voorkomen en verminderen van ziekteverzuim.
Financiën:	We herschikken bestaande (ruimte in) budgetten om de sturing en beheersbaarheid te vergroten. Om invulling te geven aan de benodigde structuur wijziging, het begeleiden van jong talent en een stevigere basis voor informatiebeheer te creëren is er aanvullend budget opgenomen in deze begroting (zie paragraaf bedrijfsvoering).
Planning:	Uitrollen van de hoofdstructuur in najaar 2022 en implementeren in 2023; de implementatie zal doorlopen in 2024.
Risico's:	Vertragingen zijn mogelijk in het proces van afstemming met medewerkers, Ondernemingsraad en Lokaal Overleg. De werving en selectie van leidinggevenden kan enige tijd vergen en een eventuele lockdown werkt vertragend op de organisatieontwikkeling.

1.2 Dienstverlening

Wat willen we bereiken?

- Onze inwoners zijn tevreden over onze dienstverlening.
- We zijn goed bereikbaar voor onze inwoners.

Wat gaan we daar voor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
Het leveren van publieksdienstverlening aan onze inwoners - *Inwoners kunnen binnen drie werkdagen terecht voor het maken van een afspraak bij burgerzaken*	80,7%	85%	85%
Zorgen voor een goede verwerking van belangrijke levensgebeurtenissen van onze inwoners zoals geboorte, huwelijk, paspoort, rijbewijs, verhuizing en naturalisatie - *Score op de zelfevaluatie:*		Streven is wettelijke ondergrens	Streven is wettelijke ondergrens
○ *BRP proces en privacy*	2020:70,7% 2021: 88,8%	87%	87%
○ *BRP bestandscontrole*	2020: 100% 2021: 100%	99%	99%
○ *Proces uitgifte paspoorten en NL identiteitskaarten*	2020: 76,6% 2021: 85%	87%	87%
○ *Controle van 50 geselecteerde persoonslijsten*	2020: 42% 2021: 78%	99%	99%
Telefonische bereikbaarheid - *Waardering van ons telefonisch klantcontact*	0-meting: 5,8 2021: 7,0 2022: Meting vindt plaats in sept-okt	Streven naar 8	Streven naar 8

Onze speerpunten:

Dienstverlening, Communicatie en Participatie	
Doel:	We luisteren naar wat er leeft in de samenleving. We kijken naar buiten en maken verbinding. 'LOL' is leidend in onze dienstverlening en communicatie. We verlenen onze diensten vanuit de behoefte van onze inwoners. De tevredenheid van onze inwoners is onze belangrijkste graadmeter. Dienstverlening binnen de overheid betekent dat we wel de balans moeten zien te houden tussen individuele dienstverlening en het collectieve belang.
Inhoud:	Onze visies op communicatie en dienstverlening ontwikkelden we parallel en gezamenlijk. Zo kwamen we tot gezamenlijke uitgangspunten over contact, relatie en interactie tussen inwoners en gemeente. Wij zijn ervan overtuigd dat we met participatie meer verbinding en betrokkenheid kunnen realiseren. In wijken en

	dorpen en met de gemeente. Inwoners hebben steeds meer (behoefte aan) invloed op hun directe leefomgeving. Die ruimte willen we bieden en we moedigen dit ook aan. De huidige wetgeving stimuleert dit ook. 'Van buiten naar binnen werken' stelt onze dienstverlening voor de volgende opgaven: - Serviceformules: 5 verschillende formules waarmee wij onze dienstverlening vormgeven, zodat inwoners meer eenduidigheid ervaren in onze dienstverlening. - Frontoffice-concept: Inrichtingsprincipes voor de organisatie van dienstverlening, zodat inwoners ons als één organisatie ervaren. - LOL: de manier waarop wij onze inwoners benaderen. Luisteren, Open en Leren, zodat inwoners zich begrepen voelen in hun (achterliggende) behoeften.
Financiën:	De benodigde middelen zijn verwerkt in de begroting 2023. Om de visie van multichannel- en online dienstverlening te kunnen waarmaken is een ICT-oplossing nodig die het zaakgericht werken faciliteert. Hierdoor kunnen we vanuit de Frontoffice-concept inwoners steeds informeren over de stand van zaken van hun (aan-)vraag. Het fundament dat daar in 2023 eerst voor moet worden gelegd is het op orde brengen van het informatiebeheer. Dit loopt mee in de organisatieontwikkeling. Tot slot versterken we het cluster communicatie.
Planning:	Afgelopen jaren investeerden we in het op orde brengen van de basis: KCC (Klant-Contact-Centrum), functioneel beheer, telefonische bereikbaarheid, inwonerpanel, kinderraad en een adequate website. Met een organisatie brede 0-meting stelden we vast waar onze gemeente nu staat. Daarbij kiezen we voor een ambitieuze en tegelijkertijd realistische koers voor onze Loonse Dienstverlening in 2025: multichannel, online en persoonlijk waar het wenselijk is. Om dit te bereiken versterken we in 2023 onze bereikbare adequate dienstverlening. Dit doen we onder andere door versterking van de afdeling burgerzaken, het op orde brengen van de website om te voldoen aan de wettelijke vereisten (WOO en WMEBV), en borgen we onze telefonische bereikbaarheid tijdens piekbelasting. In 2025 is onze dienstverlening multichannel en online. In 2023 stippelen we het pad richting 2025 verder uit: - Een vastgestelde model verordening participatie; - Een uitgewerkte serviceformule participatie; - Een uitgewerkte kanalenstrategie; - Een uitgewerkte visie zaakgericht werken. Dit alles leidt dan tot een programmaplan communicatie, dienstverlening en participatie als input voor begroting '24.
Risico's:	Het verder uitwerken van het pad richting 2025 is belegd bij het onlineteam, waarin vanuit de disciplines communicatie, ICT en dienstverlening wordt samengewerkt. De adviseur dienstverlening is een moeilijk vervulbare functie gebleken, en de capaciteit bij communicatie en aandacht voor informatiebeheer beperkt. Het invullen van deze randvoorwaarden zorgt dat de volgende groeifase kan worden ingezet.

1.3 Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken?

- We bieden een veilige woon-, leef-, werk- en recreatieomgeving voor onze inwoners, ondernemers en bezoekers

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

In de periode 2018-2022 kende ons veiligheidsbeleid de volgende prioriteiten:

- We bieden een preventieve en accurate, integrale aanpak op overlast en kwetsbare personen;
- We zetten in op het terugdringen van high impact crimes;
- We spannen met onze partners samen tegen ondermijning;
- We vergroten het bewustzijn ten aanzien van brand(on)veiligheid.

In het najaar van 2022 stellen we een nieuw veiligheidsbeleid op. Implementatie en uitvoering vindt plaats in 2023 en verder binnen de bestaande financiële kaders. In onze regio krijgen we steeds vaker meldingen van jeugdoverlast, dit is een aandachtspunt voor de komende jaren. Onze jeugd komt steeds vroeger in aanraking met ondermijnende criminaliteit, waar we ons preventief op willen inzetten. Verzamelt de jeugd zich vaak op straat waar ze overlast veroorzaken. We willen meer inzetten op een integrale aanpak om deze jeugd beter in beeld krijgen. Daarnaast zien we dat cybercrime steeds vaker voorkomt, denk bijvoorbeeld aan whatsapp fraude. Hiervoor wordt een regionale werkgroep opgezet om met alle betrokken partners een passende aanpak in te vinden. Het vergroten van het bewustzijn is hierbij belangrijk. Daarnaast is het verhogen van de meldingsbereidheid een aandachtspunt.

Onze verbonden partijen:

- Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant
- RAV

Onze speerpunten:

Nieuw veiligheidsbeleid	
Doel:	Vaststellen en uitvoeren nieuw veiligheidsbeleid.
Inhoud:	Mede op basis van de input van de raad en in samenwerking met de andere gemeenten in onze regio werken we een veiligheidsbeleid voor de komende vier jaar uit.
Financiën:	Doel is het nieuwe veiligheidsbeleid uit te voeren binnen de bestaande financiële kaders.
Planning:	Na vaststelling van het beleid stellen we jaarlijks een focusblad op waarin de prioriteiten voor dat jaar gesteld worden.
Risico's:	Afhankelijk van de prioriteiten van het beleid en de wijze waarop deze samen met gemeenten in ons district worden opgepakt, kan het zijn dat voor de uitvoering in de komende jaren extra middelen nodig zijn.

Wat mag het kosten in 2023?

	Bestaand beleid		**Nieuw beleid**		**Totaal**	
	Lasten	**Baten**	**Lasten**	**Baten**	**Lasten**	**Baten**
1.1 Bestuur en organisatie	1.384		80		1.464	
1.2 Dienstverlening	783	371	48		831	371
1.3 Openbare orde en veiligheid	2.244	63			2.244	63
Subtotaal voor reserves	*4.411*	*434*	*128*		*4.539*	*434*
Mutaties reserves						
Totaal na reserves	**4.411**	**434**	**128**		**4.539**	**434**

Toelichting op nieuw beleid:

Lasten

Omschrijving	Bedrag	
Bestuur en organisatie		
Evaluatie bestuurlijke toekomst (I) In 2021 besloot de raad om zelfstandig te blijven en dit besluit tussentijds en na 2,5 jaar te evalueren. Eind 2023 zal de raad een nieuwe evaluatie uitvoeren aan de hand van een nog door de raad vast te stellen plan van aanpak.	N	80
Dienstverlening		
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.	N	48

Venster 2. Gemeenschappen

Ambitie

We vertrouwen op de kracht van onze inwoners en hun gemeenschappen. Onze inwoners kunnen het verschil maken voor elkaar. Met alle hoogtepunten, onderlinge verschillen, tegenslag en veerkracht om er weer bovenop te komen die daarbij horen. We zorgen voor een breed gedragen besef dat het leven, ieders leven, hobbels kent. Dat veel van die hobbels zich in de eigen omgeving laten oplossen. Dat afwijken van de norm soms normaal is.

Onze gemeente kent drie bloeiende kernen. Vele verenigingen en stichtingen zorgen voor een maatschappelijke verbondenheid en levendigheid. Zij zijn een sociaal fundament waardoor mensen elkaar kennen en waar nodig op elkaar terug kunnen vallen. We koesteren deze basisstructuur en stimuleren, ondersteunen en faciliteren deze.

Door ervoor te zorgen dat voorzieningen laagdrempelig en vrij toegankelijk zijn en door in te zetten op preventie en vroegtijdige signalering, voorkomen we zoveel mogelijk dat problemen ontstaan of groter worden. We zorgen er hierbij voor dat hulp aansluit bij de behoeften van de gemeenschap en we stimuleren dat inwoners hulp bij elkaar te zoeken.
Als onze bewoners het zelf even niet meer kunnen, willen we dat ze weten waar ze terecht kunnen. We ontwikkelen een aanpak die ervoor zorgt dat de toegang tot zorg voor onze inwoners herkenbaar en laagdrempelig is en door aanwezig te zijn wanneer we signaleren dat mensen hulp nodig hebben. Daarbij nemen we de regie niet over, maar ondersteunen we hen voor zichzelf en elkaar te zorgen.

Om dit voor elkaar te krijgen moeten we er ook voor zorgen dat de zorg voor onze inwoners betaalbaar blijft. Daarom zetten we in op de efficiëntste maatregelen en monitoren we onze prestaties.

Door samen te werken met inwoners, verenigingen en organisaties in onze gemeente zorgen we voor een gemeente waar onze inwoners een fijn leven kunnen leiden.

2.1. Onderwijs

Wat willen we bereiken?

- Voldoende en kwalitatief goed openbaar onderwijs.
- Toekomstbestendig en goede huisvesting primair onderwijs in alle kernen.
- Toekomstbestendig en goede huisvesting voortgezet onderwijs in onze gemeente.
- Optimale en gelijke ontwikkelkansen voor kinderen en jongeren.
- Basisvaardigheden verbeteren bij volwassenen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We houden toezicht op het openbaar basisonderwijs. - *% scholen dat aan de norm voor voldoende en kwalitatief goed openbaar onderwijs voldoet*	100% (2022)	100%	100%
We zijn verantwoordelijk voor de toeleiding van doelgroep-peuters naar voorschoolse educatie. We borgen het aanbod			

voor doelgroeppeuters in het geheel van vroeg- en voorschoolse voorzieningen. - *% van de geïndiceerde doelgroeppeuters heeft een plek met voorschoolse educatie.*	100% (2022)	100%	100%
We werken vanuit de Lokale Educatieve Agenda (LEA) 2020-2024, waarin een nadrukkelijke link ligt tussen onderwijs en jeugdhulp. De vier LEA-opgaven zijn: • Goed omgaan met gedragsproblematiek en uitval voorkomen. • Versterken doorgaande lijn door intensievere samenwerking. • Aandacht voor en inzet op taalontwikkeling. • Aandacht voor preventie. - *Aantal bestuurlijke bijeenkomsten per jaar om de voortgang van de opgaven uit de LEA te bespreken.*	3 (2022)	3	3

Onze speerpunten:

Integraal huisvestingsplan Onderwijs/ Huisvesting De Vaert en Van Haestrechtcollege	
Doel:	Voldoende, kwalitatief goede en goed gespreide onderwijshuisvesting.
Inhoud:	De verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting is een gedeelde verantwoordelijkheid van gemeente en schoolbesturen. In een Integraal Huisvestingsplan (IHP) willen we de gezamenlijke verantwoordelijkheid structureel inkaderen. Omdat basisschool De Vaert ook met verbouwing/renovatie niet aan de gestelde norm van Frisse Scholen kan voldoen, is in 2022 de verkenning gestart naar nieuwbouw. Voor het Van Haestrechtcollege, dat niet meer voldoet aan de eisen van deze tijd, is de verkenning naar grootschalige renovatie of nieuwbouw gestart.
Financiën	Worden meegenomen in de haalbaarheidsonderzoeken van 2022. Investeringen zijn nu nog niet voorzien in de begroting. In de meerjarenbegroting vanaf 2024 zal hiervoor ruimte opgenomen moeten worden. We verwerken dit in de kadernota 2024.
Planning:	De resultaten van beide haalbaarheidsonderzoeken zullen eind 2022/ begin 2023 aan college en raad worden voorgelegd.
Risico's:	Worden meegenomen in haalbaarheidsonderzoeken.

2.2 Sport, cultuur en welzijn

Wat willen we bereiken?

- Intensievere samenwerking met inwoners, verenigingen en organisaties om onze gemeenschappen te versterken.
- Sporten is goed voor de fysieke en sociale gezondheid. Daarom willen we meer kinderen aan het sporten krijgen.
- We stimuleren dat vraag en aanbod van ruimtes en activiteiten beter in balans komen.
- We ontwikkelen een integrale visie op erfgoed, monumenten, kunst en cultuur.
- We stimuleren sport- en cultuurbeoefening door goed onderhouden en voldoende accommodaties te bieden. Voor het gebruik van het Klavier worden nieuwe beleidskaders opgesteld.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We zorgen voor een kwalitatief goede basisinfrastructuur van sport- en beweegaccommodaties en voorzieningen, uitnodigend voor alle inwoners.			
- *Aantal buitensportaccommodaties met exploitatievergoeding op basis van geactualiseerde MJOP.*	6 ('18-'22)	9	9
- *Aantal sportaccommodaties met wie over de toegankelijkheid van de accommodatie gesproken is.*	Niet gemeten	9	9
Inwoners nemen zelf de verantwoordelijkheid om voldoende te sporten en te bewegen in een gezonde, uitnodigende omgeving. Dit vanuit het oogpunt van gezondheid, ontplooiing en ontmoeting/meedoen.			
- *Percentage inwoners dat voldoet aan de beweegrichtlijnen van de gezondheidsmonitor (trend: in 2016 was dit 62,6%, daar willen we terug naar toe in 2024).*	47% (2022[1])	54,8%	62,6%
- *Aantal nieuwe sport- en beweegvoorzieningen of activiteiten in de openbare ruimte (trapveldje, actief schoolplein, freerunbaan, buurtsportcoach, ontmoetingsbus, etc.)*	2	2	2
Samen met onze partners (o.a. GGD, buurtsport coaches, sportverenigingen, Kbo) faciliteren we inwoners om oplossingen voor gezondheidsvragen zo veel mogelijk in hun eigen woon- en leefomgeving te vinden.			
- *Percentage overlegpartners met wie in een jaar minimaal 1 contactmoment geweest is over (bijdrage/ aanbod m.b.t.) uitgangspunten van preventie- akkoord.*	Niet gemeten	100%	100%
- *% jongeren met overgewicht 9 jaar*	13%	12%	11%
- *% jongeren met overgewicht 13 jaar*	16%	15%	14%
- *Beschikbare middelen uit het preventieakkoord zijn volledig besteed.*	40,7%	100%	100%
We dragen samen met de bibliotheek er zorg voor dat zij hun functie als lokale toegangspoort tot kennis kunnen behouden.			
- *% gerealiseerde prestatieafspraken*	80%	90%	90%
- *aantal leden van de bibliotheek*	2021:3.401	3.500	3.500

[1] sportenbewegenincijfers.nl

We ondersteunen verenigingen bij organisatorische en bestuurlijke vraagstukken, hun maatschappelijke betrokkenheid en groei van aantal jeugdleden. - *Aantal jeugdleden van sport gesubsidieerde verenigingen.*	2.149 (2022)	2.250	2.300
- *Aantal volwassen leden en vrijwilligers van sportverenigingen in de gemeente in 2021 en 2022 wordt nog gemeten/opgevraagd. Hieruit blijkt ook aantal sportverenigingen en accommodaties/ activiteiten in de openbare ruimte (na vaststelling definitie).*	Nulmeting volgt[2]		
- *Aantal sporters, afgeleid van indicator niet sporters van CBS, RIVM) hieronder.*	49,9% (2022[3])	52%	54%[4]
- *Aantal sportverenigingen*	61	61	61
- *Het aantal maatschappelijke activiteiten van een gesubsidieerde vereniging/ stichting*	140	140	140

Onze verbonden partijen:

- EWW BV

Onze speerpunten:

Sportaccommodaties , MJOP's	
Doel:	De 4 jarige actualisatie van de MJOP's faciliteert eenduidig de buitensport accommodaties bij het onderhoud van hun terreinen.
Inhoud:	Vanaf 2023 ontvangen 9 i.p.v. 6 buitensportaccommodaties een exploitatievergoeding en jaarlijkse schouw.
Financiën:	De exploitatievergoedingen aan de buitensportverenigingen worden aangepast op basis van geactualiseerde MJOP's. Met drie extra buitensportverenigingen voor exploitatievergoeding en jaarlijkse schouw, ligt het in de verwachting dat de totale kosten gaan stijgen.
Planning:	In 2022/2023 worden de MJOP's geactualiseerd voor negen buitensportverenigingen. De exploitatievergoedingen worden per 2024 aangepast. In 2026 vindt de volgende vierjarige actualisatie plaats.
Risico's:	De hoogte van de exploitatievergoedingen in 2024 is nog niet vastgesteld.

Accommodatiebeleid	
Doel:	We stimuleren dat vraag en aanbod van ruimtes en activiteiten beter in balans komen.
Inhoud:	Op basis van de functies van maatschappelijke accommodaties (o.a. ontmoeting, faciliteren verenigingsleven, huis van de wijk-functie) evalueren we het huidige beleid en stellen deze waar nodig bij. We kijken bij de evaluatie naar de spreiding,

[2] Volgt in oktober/november na (kennismakings)gesprekken met de sportverenigingen
[3] ook in te zien op sportenbewegenincijfers.nl
[4] 54% is het landelijke gemiddelde in 2021.

	Maatschappelijke impact en taken/verantwoordelijkheden van stakeholders. Vraag en aanbod van ruimtes moeten hiermee beter in balans komen.
Financiën:	Na de evaluatie is inzichtelijk wat (financieel) nodig is voor een toekomstbestendig accommodatiebeleid.
Planning:	Eind 2022 is begonnen met de evaluatie, oplevering eerste helft 2023.

De Wetering	
Doel:	Het ontwikkelen, realiseren en exploiteren van een 'nieuwe' Wetering door en voor Loon op Zand.
Inhoud:	We vernieuwen de bestaande Wetering, exclusief het oude klooster, tot een dorpshuis met verschillende functies: sociaal-cultureel; faciliteren van (sport-) verenigingsleven en Huis-van-de-Wijk functie (zie 'voorliggende voorzieningen'). We werken samen met de Wetering Plan Groep aan een passende exploitatie en balans tussen professioneel beheer en vrijwillige inzet, in overleg met de toekomstige gebruikers.
Financiën:	Voorafgaand aan de aanbesteding wordt de haalbaarheid en beheersbaarheid van het project opnieuw getoetst. Omdat de economische ontwikkelingen zeer snel gaan, wordt het programma van eisen nogmaals kritisch doorlopen om te kijken of het mogelijk is om binnen het taakstellend budget realistisch te kunnen aanbesteden en bouwen. Na aanbesteding wordt definitief duidelijk of het op dat moment vastgestelde investeringskrediet toereikend is voor de realisatie van de Nieuwe Wetering.
Planning:	De ontwikkeling van de 'nieuwe' Wetering is een dynamisch proces. Dit wordt veroorzaakt door de complexiteit van een dergelijk project, de keuze voor een burgerinitiatief qua beheervorm en het groot aantal stakeholders en gebruikers die betrokken zijn. De aanbesteding en gunning zullen naar verwachting in 2023 plaatsvinden. Start bouw is geprognosticeerd voor eind 2023/begin 2024.
Risico's:	- hogere bouwkosten door verdere prijsstijgingen dan nu geraamd; - geen goede aanbieding door de aannemers; - de startdatum van de bouwwerkzaamheden, indien de markt niet meteen kan leveren vanwege krapte op de arbeidsmarkt, waardoor extra kosten ontstaan; - participeren van partijen.

Opstellen van startnotitie erfgoed, monumenten, kunst en cultuur	
Doel:	We bieden een overzicht van de ins- en outs van dit beleids- en beheersterrein in onze gemeente en maken een plan van aanpak.
Inhoud:	Afbakening en definiëring van deze onderwerpen is een begin van een beleidskader dat in 2024 kan worden opgesteld. De rol van de gemeente, andere overheden, organisaties en eigenaren dient daarin verhelderd te worden. Tevens wordt de daarbij passende benodigde capaciteit en deskundigheid in beeld gebracht. De notitie dient als basis voor o.a. de uitwerking van nader monumentenbeleid en cultuurbeleid.
Financiën:	De interne deskundigheid is niet ingericht op het uitvoeren van dit speerpunt. Wel zal hiervoor de interne organisatie aan een projectgroep deelnemen, zodat de resultaten kunnen worden geborgd en de deskundigheid op dit terrein wordt verhoogd. Voor projectleiding en deskundigheid zal eenmalig € 25.000 nodig zijn (zie Venster 3). De startnotitie zal een plan van aanpak bevatten met een doorkijk naar een begroting voor de uitvoering met ingang van 2024.
Planning:	In het tweede kwartaal van 2023 de startnotitie laten vaststellen en meenemen in de kadernota 2024.

Risico's:	Het risico in deze is het nog ontbreken van een gemeentelijk monumentenbeleid, want een toetsingskader is nodig om aanvragen te beoordelen. Hier is op dit moment geen interne capaciteit en deskundigheid voor beschikbaar. Een ander aandachtspunt is het veranderende toetsingskader van erfgoed in de Omgevingswet.

2.3 Voorliggende voorzieningen

Wat willen we bereiken?

- We realiseren een groter vrij toegankelijk hulpaanbod. Hiermee pakken we problemen snel aan en voorkomen we de inzet van specialistische zorg.
- Intensievere samenwerking met inwoners, verenigingen en organisaties om onze gemeenschappen te versterken.
- We gunnen mantelzorgers even vrijaf. Daarom organiseren we naast mantelzorgondersteuning vervangende zorg voor mantelzorgers.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

Voorliggend veld	0-meting	2023	2024
Behouden en versterken van de huidige sociale infrastructuur en het verenigingsleven. Het aanbod van laagdrempelige activiteiten (inloop, cultuur, sport en bewegen, welzijn) en (preventieve) ondersteuning is bekend bij en afgestemd op de interesses en behoeften van wijkbewoners van alle leeftijden. - *Percentage van (sport)verenigingen, vrijwilligers- en maatschappelijke organisaties (bv. ContourdeTwern, KDC, Mantelmatch) met wie in een jaar minimaal 1 contactmoment geweest is over (bijdrage aan) uitgangspunten van 'Sterke gemeenschappen'.* - *Percentage van (sport)verenigingen en maatschappelijke organisaties dat haar aanbod van ontmoeting/ontspanning en onderlinge steun aankondigt via platform 'loonopzandvoorelkaar'.* - *Percentage van overlegpartners dat haar aanbod van onderlinge steun en specifieke ondersteuning aankondigt via platform 'loonopzandvoorelkaar'.*		100% 25% 25%	100% 50% 50%
De mogelijkheden om vrijwilligerswerk of burenhulp te doen of te vragen, zijn bekend bij inwoners van alle leeftijden. - *Aantal geregistreerde matches bij LoonopZandvoorelkaar per jaar*	200	215	230
Mantelzorgers ontvangen de ondersteuning die zij nodig hebben om hun mantelzorgtaken vol te kunnen houden. - *Aantal geregistreerde mantelzorgers*	216	225	250

Onze verbonden partijen:

- GGD Hart voor Brabant

Onze speerpunten:

Weerbare, zelfstandige jongeren op gezond gewicht (JOGG)	
Doel:	Kinderen- en jongeren worden ondersteund bij het ontwikkelen van hun talenten, interesses en toekomstperspectief. De leefomgeving (thuis, buurt, school, vrije tijd, sport, werk en media) van kinderen en jongeren gezond maken.
Inhoud:	Deze ondersteuning vindt plaats binnen of sluit aan bij de leefwereld van jongeren; op school, thuis, op straat én online. Zodat zij veilig en leeftijdsadequaat opgroeien tot weerbare, zelfstandige en gezonde volwassenen. In 2023 wordt vanuit de bestaande functies van buurtsportcoach en jeugdzorg in samenwerking met o.a. de GGD en huisartsen een plan gemaakt, dat in de kadernota 2024 een plek krijgt. Daarbij wordt onderzocht of de aanpak van JOGG een geschikte is voor onze gemeente.
Financiën:	Binnen bestaand budget.
Planning:	Een plan van aanpak gereed voor de kadernota 2024.
Risico's:	Het is een aanpak die inzet op verandering van de leefomgeving. Draagvlak onder de betrokken partijen en bewoners is cruciaal voor het succes van de aanpak. Hier moet sterk op worden ingezet voordat aanpassingen volgen.

Voorliggende voorzieningen, Huis van de wijk-functie	
Doel:	Een van de beoogde resultaten van de opgave Sterke gemeenschappen is het afvlakken van de groei van uitgaven van maatwerkvoorzieningen (jeugd en Wmo). Dit vergt een voorinvestering in het aanbod en de bekendheid van vrij toegankelijke voorziening. Het versterken van het voorliggend veld moet ertoe leiden dat er minder dure zorg geïndiceerd hoeft te worden. Als vliegwiel omdit te realiseren is een plek in de wijk nodig waar te dit –met inwoners een aanbieders- kan worden vormgegeven: Wijken/kernen hebben een ontmoetingspunt dat aansluit bij de behoeftes in de wijk. De functie 'Huis van de Wijk' vormt een basis van een vitale en veerkrachtige wijk, waarin inwoners van de wijk zichzelf, elkaar en de wijk in het geheel versterken.
Inhoud:	Per wijk onderzoeken met de partners van Samenwerkenindewijk en inwoners, hoe vraag, aanbod en werkwijze op elkaar af te stemmen, te realiseren en te promoten. In Kaatsheuvel West blijven we het aanbod van de Rode Loper ontwikkelen. In Kaatsheuvel Oost zoeken we naar een geschikte locatie. Uit onderzoek van ContourdeTwern blijkt herhaaldelijk dat de inwoners behoefte hebben aan een inlooppunt. In Loon op Zand is De nieuwe Wetering de meest logische locatie en onderzoeken de mogelijkheden als onderdeel van dat project (zie elders in deze begroting). De bewoners van De Moer vragen om een ontmoetingspunt in hun kern. We benutten kansen op initiatief van bewoners en/ of aanbieders. Per initiatief starten we met een businesscase en brengen het (verwachte) sociale en financiële rendement in beeld.
Financiën:	We maken deze ontwikkeling mogelijk door een combinatie van bestaande en nieuwe middelen. We voegen extra middelen toe aan het budget 'voorliggende voorzieningen' en benutten de bestaande post 'innovatie sociaal domein'.
Planning:	Ontwikkeling van voorliggende voorzieningen is een continu proces. De planning wordt daar steeds op geactualiseerd. 2023: Q1 Plan van aanpak uitrol Kiemuur (na positief resultaat uit pilot). Q1 Onderzoek naar weerbare en zelfstandige jongeren op gezond gewicht(zie toelichting bij dat speerpunt). Q3 evaluatie pilot Groepstafel Mantelmatch.
Risico's:	Het niet kunnen vinden van een geschikte plek voor de 'Huis in de wijk'-functie.

	Onvoldoende maatschappelijke partners en vrijwilligers om het benodigde aanbod te kunnen realiseren.

GGD dichtbij	
Doel:	Alle inwoners kunnen met vragen over opgroeien, de gezondheid en de opvoeding van hun kind terecht bij jeugdgezondheidszorg in de eigen leefomgeving.
Inhoud:	Uitgangspunt is dat het consultatiebureau van de GGD in de kern Loon op Zand behouden blijft. Er wordt nieuwe huisvesting voor het consultatiebureau gevonden in de kern Loon op Zand.
Financiën:	Voor onze gemeente geldt dat er 1 consultatiebureau uit de gemeentelijke inwonerbijdrage gefinancierd wordt. In onze gemeente is dat het consultatiebureau in Kaatsheuvel. Voor het consultatiebureau in de kern Loon op Zand moeten aparte afspraken worden gemaakt. Hierin schuilt een financiële onzekerheid (huidige huur t.o.v. toekomstige huur, of noodzakelijke aanpassingen in nieuwe locatie, bv.).
Planning:	Eerder was het plan om het consultatiebureau in De nieuwe Wetering te huisvesten. Het huidige plan is om het consultatiebureau in het gezondheidscentrum in de oudbouw te huisvesten, dit staat echter nog niet vast.
Risico's:	Er moet mogelijk een nieuwe huisvesting gevonden worden.

2.4 Maatwerk

Wat willen we bereiken?

- Bieden van ondersteuning aan inwoners -jong en oud- die dat (nog) niet zelf kunnen.
- Normaliseren waar mogelijk door met inwoners met een hulpvraag in gesprek te gaan over eigen mogelijkheden, netwerk en voorliggende voorzieningen.
- Hulp is beschikbaar voor inwoners -jong en oud- die de ondersteuning vanuit jeugdhulp of Wmo tijdelijk werkelijk nodig hebben. Zij krijgen deze ondersteuning snel en adequaat geleverd.
- Beheersbaarheid van de kosten door de toeleiding naar en inkoop van Wmo en jeugd zo in te richten dat We bieden maatwerkoplossingen die beter aansluiten bij de behoeften van onze inwoners en goedkoper zijn. Dit doen wij door de inzet van maatpactoplossingen.
- We ontwikkelen de monitoring in het sociaal domein door, met nadruk op de verhalen achter de cijfers.

Wat gaan we daarvoor doen?

- Zorgen voor de beschikbaarheid van een passend aanbod van maatwerkvoorziening voor inwoners waarbij een oplossing in het eigen netwerk of voorliggende voorziening onvoldoende is.
- Verkennen of er een aanbod mogelijk is voor groepsbegeleiding voor mensen met een psychische aandoening.

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We geven indicaties af die een sobere, doch doelmatige oplossing zijn voor de zorgbehoefte			
- *Aantal afgegeven maatwerkvoorzieningen*	Wmo 1.144 (2021)	1250	1380
- *Aantal afgegeven voorzieningen jeugdhulp*	649 Jeugd (2021)	680	715

We dragen zorg voor een efficiënt georganiseerd systeem voor regiovervoer - *Rendement van de getroffen maatregelen*		In onderzoek	In 2024 zullen de opbrengsten van de Grip maatregelen zichtbaar worden.
- *Aantal gebruikers Wmo-vervoer*	882 Wmo-vervoer pashouders.	Grote onzekerheid door de effecten van Corona.	Grote onzekerheid door de effecten van Covid.
- *Aantal gebruikers leerlingenvervoer*	128 leerlingen	133	136
We bieden inwoners een oplossing als er sprake is van problematische schulden - *Aantal schuldregelingen (minnelijke regelingen en WSNP-regelingen)* *Door de Stichting voor Economisch Onderzoek (SEO) is een verkenning gedaan naar de ontwikkelingen in de nabije toekomst, zij geven aan dat een stijging van de hulpvraag wordt verwacht van maximaal 20% als gevolg van de inflatie.* De verwachting is dat de ontwikkeling uit 2023 zich in 2024 voortzet	163	195	234 .
- *Aantal inwoners onder bewindvoering*	195	175	150
We bieden onafhankelijke cliëntondersteuning - *Aantal inwoners dat gebruik maakt van onafhankelijke cliëntondersteuning*	Cijfers worden vanaf 2022 in beeld gebracht		

Onze verbonden partijen:

- Regio Hart van Brabant bestuurscommissie jeugd

Onze speerpunten:

Doorontwikkeling raadsmonitor sociaal domein	
Doel:	We gaan aan de slag met de doorontwikkeling van de raadsmonitor sociaal domein zodat het instrument de informatie geeft die nodig is voor de kader stellende en controlerende rol van de raad. De doorontwikkeling baseert zich op twee onderdelen, te weten: 1. We bepalen, samen met de raad (en college), welke informatie zij nodig heeft om te bepalen of we de doelen behalen die we gesteld hebben in het sociaal domein. Dit doen we door deze doelen te vertalen naar meetbare indicatoren en deze indicatoren te monitoren gedurende het jaar. 2. We verrijken de kwantitatieve informatie (cijfers, financiën) met kwalitatieve informatie (verhalen achter de cijfers).
Inhoud:	Door ervoor te zorgen dat de informatie in de raadsmonitor sociaal domein past bij de informatiebehoefte van de raad (en het college) houden we zicht op wat er gebeurt en kunnen we sneller bijsturen. We brengen daarom eerst, samen met een

	werkgroep van raadsleden, de informatiebehoefte in beeld en vertalen deze vervolgens naar meetbare indicatoren voor in de raadsmonitor sociaal domein. Tevens werken we binnen het beleidsteam aan het vertalen van de strategische visie naar een uitvoeringsplan. Dit vertalen we vervolgens ook door naar meetbare indicatoren. Daarnaast integreren we het cliëntervaringsonderzoek Wmo vanaf 2023 in de raadsmonitor zodat we op ook de beleving van cliënten kunnen toevoegen (verhalen achter de cijfers). We zijn voornemens dit ook bij het onderdeel jeugd te gaan doen, maar zijn hierin afhankelijk van de regio. De uitkomsten van bovenstaande worden meegenomen in de doorontwikkeling van de begroting en zijn mogelijk van invloed op de indicatoren die daarin genoemd worden.
Financiën:	De middelen zijn opgenomen in de begroting.
Planning:	2023 als ontwikkelingsjaar en vanaf 2024 borging en waar nodig verbeteren.
Risico's:	Gezien de complexiteit van dit project kan de doorontwikkelingsfase mogelijk langer in beslag nemen dan enkel 2023.

Grip op het sociaal domein	
Doel:	Grip op de uitgaven, de uitvoering en de opgave binnen het Sociaal Domein als randvoorwaarde voor een 'gezond' Sociaal Domein.
Inhoud:	Om de kosten beheersbaar te houden en desondanks toch een passend voorzieningenniveau te kunnen garanderen, moeten we creatiever omgaan met bestaande middelen. De uitgangspunten hierbij zijn: - Vragen signaleren we zo vroeg mogelijk; - we zoeken de oplossing vanuit het principe 'zo licht mogelijk, zo zwaar als nodig'. - We vertrouwen op de kracht van de burger en de samenleving. - We organiseren ondersteuning zo lokaal mogelijk en werken (regionaal) samen waar nodig. - Kwaliteit van zorg blijft behouden. Weten wat er speelt, weten hoe het werkt en daarop acteren conform de werking van het sociaal domein. Door ontwikkelen van data gedreven werken (monitor sociaal domein) helpt ons inzicht te krijgen in het effect van onze maatregelen en het verhogen van kwaliteit en het ontwikkelen van betere financiële prognoses. Binnen deze opgave zijn een groot aantal projecten en initiatieven opgestart die in 2023 worden vervolgd en doorontwikkeld. Daarnaast is grip niet statisch: we blijven op zoek naar nieuwe kansen en mogelijkheden.
Financiën	De doelstelling is dat eind 2023 de groei in kosten door middel van de genomen maatregelen is afgenomen met € 850.000 ten opzichte van de trends zoals we die zagen in de begroting 2021. 2023 Totaal autonome ontwikkelingen Sociaal domein zonder maatregelen -1.546 Nettorendement maatregelen 850 Ontwikkeling sociaal domein met maatregelen - 696
Planning:	Zie hierboven.
Risico's:	- Er zijn veel externe (niet beïnvloedbare) ontwikkelingen in het Sociaal Domein (vergrijzing, corona) die wel veel invloed hebben op de realisatie binnen het Sociaal Domein - Het is lastig om de directe relatie vast te stellen tussen de inzet van beheersmaatregelen en de trendontwikkeling.

Ontwikkelgerichte arbeidsmatige dagbesteding (OAD) Beschermd Wonen	
Doel:	We zorgen voor een passende oplossing voor de arbeidsmatige dagbesteding voor inwoners met een beschermd wonen indicatie.
Inhoud:	Door de inkoopsystematiek Wmo begeleiding in de regio Hart van Brabant moeten we de ontwikkelgerichte arbeidsmatige dagbesteding voor inwoners met een Beschermd Wonen indicatie zelf inkopen. Dit doen we – via een pilot- samen met de gemeenten Waalwijk en Heusden.
Financiën:	We maken afspraken met de centrumgemeente over de financiering van de pilot.
Planning:	2023 en evalueren na de pilot of we deze manier van inkoop voortzetten.
Risico's:	Onvoldoende draagvlak in de regio voor de werkwijze van de Langstraat-gemeenten. Onvoldoende middelen door de verschillen in inkoopsystematiek in de regio. Onvoldoende aanbieders met een aanbod voor deze specifieke doelgroep.

2.5 Arbeidsparticipatie

Wat willen we bereiken?

- Onze inwoners participeren op een zo hoog mogelijk niveau, het liefst via betaald werk.
- Inwoners kunnen zelf in hun inkomen voorzien. Waar dat (tijdelijk) niet mogelijk is, bieden wij een vangnet.
- Een effectieve en efficiënte inzet van Baanbrekers voor het verstrekken van inkomensondersteuning (uitkeringen) en het bemiddelen naar of het verstrekken van werk.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We begeleiden inwoners naar zo regulier mogelijk werk* - *Aantal inwoners in de bijstand*	198	220	220
We begeleiden en bemiddelen zodat mensen stappen kunnen zetten naar en op de arbeidsmarkt* - *Netto arbeidsparticipatie* - *Aantal lopende re-integratievoorzieningen*	70,9 74,7	Hierover is geen prognose te geven. Dit ligt bij Baanbrekers	idem
We moedigen mensen aan om deel te nemen aan sociale, culturele en sportactiviteiten - *Aantal afgegeven Samen-Loont passen* - *Gebruik van de scholierenregeling (aantal)*	743 (2021) 53 (2021)	775 70	800 90
We dragen zorg voor een adequaat inburgeringsaanbod - *De mate waarin we voldoen aan de taakstelling die door het Rijk is opgelegd*	100	100	100

Onze verbonden partijen:

- Gemeenschappelijke regeling Baanbrekers.
- Voor de inzet van Baanbrekers voor het verstrekken van inkomensondersteuning (uitkeringen) en het bemiddelen naar of het verstrekken van werk, verwijzen wij u naar de paragraaf verbonden partijen

Onze speerpunten:

Bekendheid rondom regelingen geldzaken	
Doel:	Door regelingen beter bekend te maken voorkomen we betalingsachterstanden en schulden.
Inhoud:	We zetten in op het beter bekend maken van regelingen voor geldzaken. We continueren de communicatiecampagne die we in 2022 zijn gestart. In 2023 wordt daarin extra aandacht besteed aan mensen in echtscheidingssituatie en de ondernemers. Vroegsignalering van betalingsachterstanden blijven we doorontwikkelen en daarmee voorkomen we waar mogelijk schulden. Aanvullen met de regelingen rondom de energiearmoede.
Financiën:	Reeds opgenomen in de meerjarenbegroting.
Planning:	Doorlopend proces.
Risico's:	Schaamte en taboe rondom dit onderwerp kunnen een belemmering zijn om contact op te nemen met de gemeente.

Statushouders	
Doel:	Statushouders opnemen in onze samenleving.
Inhoud:	We laten de inburgering van statushouders zo soepel mogelijk verlopen door een nauwe samenwerking tussen de consulenten statushouders en externe partijen zoals Refugeeteam en Werkvloer Taal. Daarnaast is er een nauwe samenwerking binnen de regio HvB. Hier in onder andere aandacht voor huisvesting (in samenwerking met Casade), taalontwikkeling, onderwijs en participatie. Zie ook de opgave flexwonen in venster 3.
Financiën:	Formatieuitbreiding is opgenomen in deze meerjarenbegroting (zie paragraaf bedrijfsvoering). De kosten voor het inburgeringstraject per statushouder (exclusief begeleiding) zijn € 12.000. We ontvangen per statushouder € 13.000 aan specifieke uitkeringen, maar ontvangen deze achteraf.
Planning:	Doorlopend proces.
Risico's:	- Onbekendheid over de omvang van de te plaatsen statushouders. - Beschikbaarheid van woningen.

Wat mag het kosten in 2023?

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Onderwijs	2.367	586			2.367	586
Sport, cultuur en welzijn	3.067	283	19		3.086	283
Voorliggende voorzieningen	3.857	211	17		3.874	211
Maatwerk	12.883		28		12.911	
Participatie	10.313	3.762	112		10.425	3.762
Subtotaal voor reserves	*32.486*	*4.842*	*176*		*32.662*	*4.842*
Mutaties reserves	520	591			520	591
Totaal na reserves	**33.007**	**5.433**	**176**		**33.183**	**5.433**

Toelichting op nieuw beleid:

Lasten

Omschrijving	Bedrag	
Sport, cultuur en welzijn		
DMJOP (S) Voor de gemeentelijke gebouwen wordt in december 2022 een raadsvoorstel voorgelegd over een duurzaam meerjarenonderhoudsplan (DMJOP). De structurele last is reeds verwerkt in deze begroting, onder voorbehoud van goedkeuring van het raadsvoorstel. Een deel van de gebouwen en de structurele last valt onder venster 0.	N	19
Voorliggende voorzieningen		
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.	N	17
Maatwerk		
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.	N	28
Participatie		
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.	N	112

Venster 3 Omgeving en economische ontwikkeling

Ambitie

Onze gemeente kenmerkt zich door drie kernen omlijst met een groen buitengebied. Recreatie en toerisme spelen een grote rol. Wij hebben een aantrekkelijk woonklimaat met gevarieerde woonwijken, levensloopbestendige huizen in een groene en veilige woonomgeving en proberen de gestelde opgaven te realiseren. Om duurzaamheid een duidelijke plek te geven en de gestelde klimaatdoelen te realiseren we een duurzaamheidsprogramma. Mobiliteit en bereikbaarheid zijn belangrijke voorwaarden voor een gezonde economie, een bloeiende recreatie en een prettige woonomgeving. We besteden bijzondere aandacht aan hotspots in het verkeer. Met een goed verzorgde openbare ruimte en aandacht voor sociale veiligheid zorgen we voor een fijne omgeving voor inwoners, bedrijven en bezoekers om te wonen, werken en recreëren.

3.1 Omgeving

Wat willen we bereiken?

- Schone, hele en veilige openbare ruimte conform de vastgestelde kwaliteitsniveaus
- Verkeersveilige en bereikbare gemeente met bijzondere aandacht voor hotspots
- Openbaar vervoer blijft beschikbaar in onze kernen om de bereikbaarheid voor eenieder in stand te houden.

Wat gaan we daar voor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024

We voeren regulier onderhoud uit conform vastgestelde kwaliteitsniveaus in de IBOR-nota 2014-2023.
- *% dat voldoet aan de vastgestelde kwaliteitsniveaus:*
  ○ *Centrumgebieden: A-niveau*
  ○ *Hoofdwegen: B-niveau*
  ○ *Woongebieden: C-niveau (onkruid in groen B-niveau)*
  ○ *Bedrijventerreinen: C-niveau*
  ○ *Buitengebied: C-niveau*
	90%	90%	90%

We zorgen voor een verkeersveilige inrichting van de openbare ruimte. - *Aantal verkeersongevallen per 1.000 inwoners*	2,8	2,7	2,6
We vervangen openbare verlichting door LED-verlichting. - *% LED-lampen binnen onze gemeente (in buitenruimte)*	39%	42%	45%

Onze speerpunten:

Bomenonderhoud	
Doel:	Conform het vastgestelde bomen beleid (2020) zorgen voor de juiste boom op de juiste plaats, waarbij wordt gekozen voor het juiste formaat bomen voor het aanwezige profiel van de straat. Hiermee wordt de overlast van bomen geminimaliseerd zonder dat we ons areaal aan bomen af laten nemen.

Inhoud:	We ontvangen veel meldingen over overlast van bomen. Hierbij gaat het o.a. om wortelopdruk, takgroei boven percelen, kapotte rioleringen etc. Bij de overlast die gemeld wordt is vaak de conclusie dat de boom nog wel gezond is maar de verkeerde soortkeuze is gemaakt: de verkeerde boom voor die locatie. Op korte termijn kan tijdelijk wel wat overlast worden weggenomen. Voor de lange termijn betekent dit dat de bomen vervangen moeten worden. Recente dossiers die hierbij al bekend zijn zijn de Liechtensteinstraat, Venakker en Molenbeek. Tevens is er een achterstand in het onderhoud van de bomen. Voor het onderhoud van de bomen is voor de komende jaren extra geld nodig.
Financiën:	We werken nu aan een MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) voor de bomen, de financiële effecten nemen we mee in de begroting van 2024.
Planning:	Het MJOP voor de bomen wordt 1e kwartaal 2023 afgerond.
Risico's:	Overlast van bomen bij bewoners en bedrijven. Met kleinschalige maatregelen proberen we dit te beperken.

3.2 Duurzaamheid

Wat willen we bereiken?

- Een duurzaamheidsprogramma opstellen inclusief actieplan om de klimaatdoelen te realiseren.
- Deelname aan het regionaal Publiek Ontwikkelbedrijf.
- Realistische wijkuitvoeringsplannen realiseren voor de wijken Pannenhoef, Molenwijk en bedrijventerrein Kaatsheuvel.
- Onderzoek uitvoeren naar alternatieven voor aardgas in Loon op Zand, waar mogelijk in samenwerking met andere gemeenten en stakeholders.
- Openen energiepunt.
- Energiearmoede bestrijden.
- 75% hergebruik, minder gebruik van primaire grondstoffen en stapsgewijs naar minder dan 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2025.
- We zamelen afval in volgens het principe "de vervuiler betaalt" (Diftar).
- Onze inwoners zijn bewust op het gebied van water en afval.
- Ons (afval)watersysteem is klimaatbestendig, duurzaam en levenscyclusgericht.

Wat gaan we daarvoor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
Informeren en stimuleren van onze inwoners om de eigen woning te verduurzamen.			
Een helder en strategisch duurzaamheidsplan opstellen waaraan inwoners en bedrijven initiatieven kunnen toetsen, en waarmee onze klimaatdoelstellingen worden behaald.			
We stimuleren mensen om beter te scheiden, om minder restafval te maken en zuivere deelstromen aan te leveren. - *Kg restafval (grof en fijn) per inwoner per jaar*	176 Kg	150 Kg	125 Kg
We voeren regulier onderhoud aan ons rioolareaal uit, conform vastgestelde kwaliteitsniveaus. - *% van ons rioolareaal dat we jaarlijks reinigen en inspecteren*	14%	14%	14%

Onze speerpunten:

Voorkomen van restafval	
Doel:	Er zijn wijzigingen te verwachten uit de aanscherping van het Landelijk Afval beheerplan (LAP 3) en de Europese Kaderrichtlijn afval 2020. In beide staat de circulaire economie centraal en dus het voorkomen van restafval (VANG-doelstelling).
Inhoud:	In zijn algemeenheid geldt dat de zuiverheid van stromen onder druk staat en daarmee ook de opbrengst uit herbruikbare stromen. Om stappen te maken in het terugdringen van restafval sluiten we voor 2024 een nieuw contract af voor de exploitatie van de milieustraat, inclusief transport en verwerking. Landelijk wordt de Uitgebreide Producenten Verantwoordelijkheid (UPV) voor textiel per 1 januari 2023 uitgezet. De verbrandingsbelasting zal verder stijgen en per 1 januari 2025 zal er een CO2-heffing door de overheid worden doorgerekend aan de gemeenten.
Financiën:	Afval kent een kostendekkend tarief, de prijsstijgingen kunnen leiden tot een stijging van de afvalstoffenheffing in 2024.
Planning:	Exploitatie milieustraat wordt in 2023 aanbesteed, de financiële effecten nemen we mee in de begroting van 2024.
Risico's:	

Opstellen duurzaamheidsprogramma en actieplan voor Loon op Zand	
Doel:	In het coalitieakkoord is als een van de focuspunten benoemd een duurzaamheidsprogramma met bijbehorend actieplan te presenteren. Hierin moeten alle aspecten van duurzaamheid worden meegenomen. Veel van deze aspecten staan reeds beschreven in de REKS, de Zonnevisie en Transitievisie Warmte. Deze visie- en beleidsdocumenten dienen te worden vertaald in een overkoepelend meerjarenplan waarmee we actie gaan ondernemen, samen met inwoners, bedrijven en gemeentelijke domeinen.
Inhoud:	De bestaande visies en beleidsdocumenten zijn een goede kapstok om over te gaan tot concrete acties met een planning. Inwoners, bedrijven, verhuurders en woningcorporaties moeten aan de slag om energie te besparen en op te wekken. Daarnaast is duurzaamheid een opgave voor alle domeinen en clusters binnen onze gemeente.
Financiën:	De kosten van het opmaken van dit plan worden gedekt uit reeds beschikbare budgetten.
Planning:	Start in het 3e kwartaal van 2022, afronding in het tweede kwartaal van 2023.
Risico's:	Bij het ontbreken van een duurzaamheidsprogramma kan onvoldoende draagvlak ontstaan. We zijn op diverse vlakken bezig om te verduurzamen en een integraal duurzaamheidsprogramma en actieplan zorgen ervoor dat deze acties goed op elkaar aansluiten.

Openen Energiepunt Loon op Zand	
Doel:	Opzetten van een laagdrempelig strategisch punt voor verduurzaming van woningen en bedrijven.
Inhoud:	De gemeente heeft als taak om haar inwoners te informeren, ondersteunen en te faciliteren in het behalen van doelstellingen. Voorbeelden zijn energie- en klimaatneutraliteit in 2050 en het reduceren van 20% aardgasverbruik in 2030. Op dit moment zijn de stijgende energieprijzen een enorme last voor veel huishoudens en bestaat voor velen de wens om daadwerkelijk maatregelen te treffen en de woning te verduurzamen. Veel huishoudens hebben vragen over welke maatregelen zij kunnen treffen, wat de kosten daarvan zijn en welk voordeel dit oplevert. Om dit zo tastbaar

	en laagdrempelig mogelijk te maken willen we een gemeentelijk 'Energiepunt' opzetten. Er wordt samengewerkt met lokale ondernemers en energiecoöperatie, om inwoners te informeren en ondersteunen in de transities.
Financiën:	€ 0,-
Planning:	Komend jaar zoeken we naar lokale commerciële partners die zich kunnen vestigen in het Energiepunt zodat we bij opening een vliegende start hebben. Daarnaast halen we ervaringen vanuit andere locaties op.
Risico's:	Het ontbreken van lokale commerciële partners waardoor de kosten niet kunnen worden opgebracht. Het vergt tijd om het Energiepunt 100% zelfstandig te laten opereren.

Ondersteuning ECLoZ|om	
Doel:	Strategisch partner ECLoZ|om ondersteunen zodat zij met al hun vrijwilligers de werkzaamheden eerlijk en fatsoenlijk kunnen blijven uitvoeren.
Inhoud:	De energie- en warmtetransitie is een enorme opgave en het is voor inwoners een zoektocht naar hoe zij hierin kunnen participeren. Dit kan te maken hebben met een gebrek aan kennis, geld, of interesses. Het blijft echter van groot belang om alle inwoners mee te krijgen in deze transitie. Als gemeente hebben we de taak om inwoners te informeren, ondersteunen en faciliteren. Energie Collectief Loon op Zand, ofwel ECLoZ|om, is al jarenlang een partij op wie de gemeente leunt als het gaat om het informeren van inwoners.
Financiën:	De kosten zijn opgenomen in de begroting 2023.
Planning:	We maken in 2023 concrete afspraken over welke inspanningsverplichtingen zij hebben en welke doelstellingen behaald moeten worden. De huidige samenwerking is gebaseerd op vertrouwen én op verantwoording van de financiën. Dit vertrouwen is nooit geschaad. Wel willen we werken aan meetbare doelstellingen en afspraken.
Risico's:	Daar wij als gemeente veel 'leunen' op de aanwezigheid en bijdrage vanuit ECLoZ|om is het belangrijk daar een waardering tegenover te zetten, ondanks het feit dat dit werk op vrijwillige basis gebeurt. Werk dat ECLoZ|om niet uitvoert zullen wij zelf moeten oppakken en daarvoor missen wij de capaciteit.

Budget duurzaamheidsprojecten	
Doel:	Het versnellen van vergemakkelijken van acties om inwoners te ontzorgen.
Inhoud:	Sinds vorig jaar loopt het project Zonnedakje. Met dit project wordt systematisch in kaart gebracht welke daken geschikt zijn voor zonnepanelen, welke opbrengst mogelijk is en waar al zonnepanelen liggen. Het project wordt uitgebreid zodat inwoners direct leveranciers kunnen benaderen en offertes kunnen aanvragen. Daarnaast vergen lopende projecten gedurende een jaar soms verdieping en extra ondersteuning, bijvoorbeeld qua communicatie materialen. Deze speelruimte is met de huidige snelheid van ontwikkelingen zeer welkom.
Financiën:	In de begroting 2023 is hiervoor structureel €8.000 opgenomen.
Planning:	De module van Zonnedakje wordt in 2023 geïmplementeerd en toegevoegd aan onze bestaande module.
Risico's:	Hoewel de eerste inzichten van de 'Zonnedakje module' goed zijn is het nog een nieuwe module die zich binnen onze gemeente nog moet bewijzen.

Uitvoering Transitievisie Warmte en Buurtuitvoeringsplannen (BUP)	
Doel:	Met het starten met de uitvoering en het opstellen van een BUP maken we een stap om de vastgestelde 20% aardgas reductie re realiseren.
Inhoud:	In december 2021 is de Transitievisie Warmte (TVW) vastgesteld. Hierin liggen de visie en koers vast over hoe wij een aardgasvrije gemeente worden. Binnen de TVW

	hebben we ons als doel gesteld om in 2030 20% minder aardgasverbruik te realiseren en de ambitie om 20% van de woningvoorraad aardgasvrij gereed te maken. De eerste belangrijke stap daarbij is isoleren van de woningen en energie besparen. Om deze beweging op gang te krijgen maken we inwoners en gebouweigenaren de komende jaren bewust van deze opgave en ondersteunen we hen om woningen en andere panden toekomstbestendig te maken. Hiervoor is een projectplan opgesteld waarin de verschillende sporen zijn toegelicht. Om onze vastgestelde doelstelling uit de TVW te halen is het van belang dat er middelen beschikbaar zijn voor de uitvoering en het opstellen van een buurtuitvoeringsplan (BUP).
Financiën:	In de meerjarenbegroting is een bedrag van €200.000 opgenomen, gelijkmatig verspreid over de jaren 2023, 2024 en 2025.
Planning:	Vanaf 2023 wordt gestart met de gebiedsgerichte aanpak en individuele aanpak waarbij we achter de voordeur komen en actief met inwoners in gesprek gaan.
Risico's:	Eventueel benodigde middelen vanaf 2026 zijn nog niet beschikbaar. Daarnaast is de haalbaarheid afhankelijk van inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Energiearmoede tegengaan	
Doel:	Zorgen dat koop- en huurwoningen comfortabel en betaalbaar blijven.
Inhoud:	De energie- en warmtetransitie zijn van groot belang voor al onze inwoners. De stijgende energierekening maakt het voor steeds meer inwoners echter lastig om te investeren in de woning. We willen inwoners ontzorgen, zowel in de informatievoorziening als in de uitvoering. We maken gebruik van Rijksmiddelen die de gemeente toekomen en voorzien als gemeente in middelen om te blijven participeren en een comfortabele, betaalbare woning te behouden. Samenwerking vindt plaats met Dongen & Waalwijk.
Financiën:	We maken gebruik van reeds uitgekeerde specifieke uitkeringen vanuit het Rijk. In totaal komt dit bedrag neer op €433.000.
Planning:	Uitvoering vanaf het 4e kwartaal 2022 en verder in het 1e kwartaal van 2023.
Risico's:	Het niet besteden van de specifieke uitkering houdt in dat dit moet worden terugbetaald. Het bewaken van de beschikbare gelden uit de specifieke uitkeringen zodat dit niet wordt overschreden, dit hebben we zelf in de hand.

3.3 Wonen

Wat willen we bereiken?

- We blijven voldoende woningen bouwen in onze drie kernen: Kaatsheuvel, Loon op Zand en de Moer voor alle doelgroepen.
- Het realiseren van betaalbare, goede en duurzame huisvesting.

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We stimuleren woningaanpassingen, nieuwe- en bijzondere woonvormen en transformaties naar wonen in de gemeente.	5	10	10
We bouwen volgens een gedifferentieerd woningbouw-programma. - *Aantal nieuw opgeleverde woningen* - *% waarin de quickscan wordt gerealiseerd*	Ca 90	Ca 90 – 100	Ca 90 - 100

Onze verbonden partijen:

- Omgevingsdienst

Onze speerpunten:

Versnellingsagenda wonen opstellen	
Doel:	Zorgen voor voldoende – betaalbare en duurzame – huisvesting in onze drie kernen: Kaatsheuvel, Loon op Zand en de Moer
Inhoud:	Een speerpunt uit het coalitieakkoord is het opstellen van de versnellingsagenda wonen. Dit heeft zowel betrekking op bestaande dan wel nieuwe plannen / projecten. We gaan onder andere integraal bekijken hoe we samen met bouwende partijen en ontwikkelaars uitvoering kunnen geven aan de versnellingsagenda. We blijven hierbij oog hebben dat de gemeentelijke grondpositief actief verwerkt worden.
Financiën:	Vooralsnog zijn de kosten nihil ingeschat, omdat de versnellingsagenda in de vorm van een notitie wordt opgesteld. Kosten van uitvoering worden bepaald na vaststelling van agenda.
Planning:	Uiterlijk tweede kwartaal van 2023 is de notitie versnellingsagenda wonen gereed.
Risico's:	Projectopdracht niet volledig gedefinieerd, dit kan invloed hebben op doorlooptijd.

Project Flexwonen	
Doel:	Versnellen betaalbare woningbouw door realisatie van flexwoningen voor doelgroepen zoals spoedzoekers, jongeren, starters en statushouders.
Inhoud:	Het project Flexwonen heeft als doel flexwoningen in te zetten bij de huisvesting van Oekraïense vluchtelingen, vergunninghouders, starters, jongeren en spoedzoekers. De gemeente doet op dit moment een haalbaarheidsonderzoek en locatiestudie om de realisatie van huisvesting mogelijk te maken.
Financiën:	Het college neemt hier nog een nader besluit over.
Planning:	Start voorbereiding in 2022. Start uitvoering 2023 en streefdatum oplevering eind 2023.
Risico's:	- Hogere kosten dan dat er nu wordt ingeschat. - Er is nog weinig bekend. - Langere doorlooptijden - Beschikbaarheid van materialen en capaciteit - Aantallen nog onbekend.

Lokale Woonzorgvisie opstellen	
Doel:	Met een lokale woonzorgvisie kunnen we als gemeente sturing geven aan de manier waarop we wonen – welzijn en zorg invullen voor ouderen en aandachtsgroepen.
Inhoud:	We zien een dubbele vergrijzing op ons afkomen en zijn onvoldoende in staat om een groeiende groep ouderen te faciliteren in hun toekomstige woon-, welzijn en zorgbehoeften. Daarnaast zien we dat het steeds moeilijker wordt voor andere aandachtsgroepen om te komen aan een geschikte woning. Denk hierbij aan mensen die uitstromen uit beschermd wonen en maatschappelijke opvang, statushouders en dak- en thuislozen. Er dreigt daarmee een enorm gat tussen (langer) zelfstandig wonen en intramurale voorzieningen; een fors tekort aan voldoende (geclusterde) tussenvormen. Met een toekomstgerichte visie op wonen, welzijn en zorg, kunnen we zorgen voor voldoende geschikte woningen om mensen met een ondersteunings- en of zorgbehoeftevraag te bedienen.

Financiën:	De kosten voor het opstellen van de lokale woonzorgvisie worden voorlopig geraamd op 50.000 euro. Deze kosten zijn nog niet nodig in 2023 (eerst de regionale visie afwachten), maar worden opgenomen in de begroting van 2024. De kans is aanwezig dat we dit vraagstuk uitbesteden aan een onderzoeksbureau gezien dit vraagstuk complex en tijdrovend is.
Planning:	In 2023 starten met het opstellen van een plan van aanpak. We streven ernaar om uiterlijk eind 2024 een lokale woonzorgvisie te hebben.
Risico's:	Projectopdracht is nog niet gedefinieerd.

Omgevingswet	
Doel:	Op 1 januari 2023 treedt de Omgevingswet in werking. Op dat moment zijn processen, mensen en systemen klaar voor de uitvoering van de gewijzigde wetgeving. Echter, ook na de inwerkingtreding blijven we intensief uitvoering geven aan de gefaseerde implementatie tijdens de transitieperiode Omgevingswet die loopt tot 2030.
Inhoud:	De Omgevingswet richt zich op het beschermen en benutten van de fysieke omgeving. Dit betekent een andere manier van kijken, denken en doen. Dit project is erop gericht om processen, mensen, systemen en financiën klaar te maken voor de uitvoering van de gewijzigde wetgeving. Onder het gewijzigde stelsel Omgevingswet beoordelen we aanvragen voor omgevingsvergunningen volgens de eisen van deze wet, zijn we aangesloten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) en zijn onze werkprocessen hierop aangepast. Daarnaast werken we verder aan de transitie Omgevingswet; het opstellen van de Omgevingsvisie en het omgevingsplan. Eind 2023 willen we de Omgevingsvisie afronden, waarna we uiterlijk tot 2030 de tijd hebben om het omgevingsplan op te bouwen op basis van de kaders die de Omgevingsvisie hiervoor geeft. Alle bestemmingsplannen die per 1 januari 2023 het tijdelijke omgevingsplan vormen, de verordeningen die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving en de regels die vanuit het rijk worden gedecentraliseerd (de bruidsschat) gaan we omvormen naar een nieuw omgevingsplan dat voldoet aan de uitgangspunten die de Omgevingswet hiervoor stelt. We kijken hierbij naar kansen om het aantal regels te verminderen en hebben aandacht voor participatie. Tijdens de opbouwperiode van het nieuwe omgevingsplan zorgen we ervoor dat de 'winkel openblijft' zodat we kunnen blijven bouwen om te kunnen voldoen aan de woningbouwbehoefte zoals is bepaald in het coalitieakkoord.
Financiën:	De bijstelling van de benodigde middelen zijn verwerkt in de 2e bestuursrapportage 2022.
Planning:	In 2023 voeren we de volgende activiteiten uit: - Traject Omgevingsvisie (inclusief brede participatie). - We starten met de opbouw van het nieuwe omgevingsplan. - Monitoring en eventuele bijsturing werkprocessen Omgevingswet. - We brengen de organisatorische en financiële effecten in kaart als gevolg van de implementatie van de Omgevingswet voor de transitieperiode die loopt tot 2030.
Risico's:	Er is een kans op uitstel van de Omgevingswet.

3.4 Economische ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

- Een groene en recreatieve gemeente met een gevarieerd aanbod aan horeca, winkels, verblijfsaccommodaties, evenementen en dagrecreatie voor inwoners en bezoekers.
- Een aantrekkelijk vestigingsklimaat waar ruimte is om te ondernemen en met goed georganiseerde ondernemerscollectieven.
- Krachtenbundeling, efficiency en een professionele aanpak van toeristisch-recreatieve marketing en gastheerschap voor onze gemeente en de Langstraat-regio.
- Behoud en versterking van de werkgelegenheid.
- Het blijft in Loon op Zand prettig om te wonen én te recreëren.

Wat gaan we daar voor doen?

Binnen onze reguliere taken:

	0-meting	2023	2024
We faciliteren een aantrekkelijk vestigingsklimaat			
- *Aantal vestigingen per 10.000 inwoners (waar staat je gemeente)*	80	82	84,0
- *Aantal banen recreatie en toerisme (LISA register)*	3.590	3.650	3.750
- *Verhouding banen en woningen (voorheen Functiemenging)*	50,1%	50,3%	50,5%
- *Tevredenheid ondernemers MKB (2-jaarlijks onderzoek)*	6,6	7	7
We faciliteren stakeholders bij initiatieven die aansluiten bij de economische en toeristisch-recreatieve visie			
- *Aantal overnachtingen*	547.853	761.744	844.483
We dragen zorg voor een optimale bereikbaarheid van onze toeristisch-recreatieve voorzieningen			
- *Aantal km fietsknoopuntennetwerk*	42	43	45
- *Aantal km wandelknooppuntennetwerk*	117	120	123
- *Aantal geplande wandelroutes op routesinbrabant.nl*	1.337	2.000	3.000
- *Aantal geplande fietsroutes op routesinbrabant.nl*	484	726	1.089
Samen met Natuurmonumenten zetten we in op de verhoging van de kwaliteit van het landschap, de verbetering van de belevingswaarden en de vergroting van de betrokkenheid van belanghebbenden.			

Onze verbonden partijen:

- Midpoint Brabant

Onze speerpunten:

Uitvoering van het in 2022 opgestelde actieprogramma	
Doel:	Uitvoering van het in 2022, samen met de ondernemers op te stellen actieprogramma.
Inhoud:	In mei 2021 stelde de raad de toeristisch-economische visie vast. Begin 2022 hebben we samen met de ondernemerscollectieven SOL en VVA een concept actieprogramma opgesteld. In het 4e kwartaal van 2022 gaan wij, na vaststelling van het concept door het college, het participatietraject in. Het concept actieprogramma zal begin oktober aan het college ter vaststelling worden aangeboden. Het actieprogramma wordt het

	uitvoeringsprogramma van de in 2021 vastgestelde Economische en Toeristisch-recreatieve visie 2030. Het actieprogramma heeft een looptijd van 2023 t/m 2026.
Financiën:	Vooruitlopend op het participatietraject is de verwachting dat er voor de doorlopende taken uit het actieprogramma een structureel extra werkbudget nodig is van €36.000 (totale werkbudget wordt dan €65.000). Daarnaast is voor incidentele projecten een budget benodigd van €100.000 verdeeld over de jaren 2023 en 2024. Voor 2023 kan deze impuls gegeven worden vanuit reeds bestaande middelen. De bedragen zijn opgenomen in de begroting.
Planning:	Begin oktober wordt het concept actieprogramma ter vaststelling aan het college worden aangeboden. Eind 2022 zal de definitieve versie ter vaststelling aan het college worden aangeboden.
Risico's:	De uitvoering van het actieprogramma is afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen. Minder financiële middelen betekent dat er minder acties kunnen worden uitgevoerd. Dit heeft direct gevolgen voor het behalen van de eerder gestelde ambities in de Economisch toeristisch-recreatieve visie 2030.

Wat mag het kosten in 2023?

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
3.1 Omgeving	5.981	335	164		6.145	335
3.2 Duurzaamheid	5.459	5.958	77		5.536	5.958
3.3 Wonen	2.583	534	55		2.638	534
3.4 Economische ontwikkeling	720	96	36		756	96
Subtotaal voor reserves	*14.743*	*6.924*	*332*		*15.075*	*6.924*
Mutaties reserves		204		133		337
Totaal na reserves	**14.743**	**7.127**	**332**	**133**	**15.075**	**7.260**

Toelichting op nieuw beleid:

Lasten

Omschrijving	Bedrag	
Omgeving		
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.	N	31
Remplace PLL lampen Aanschaf lampen openbare verlichting ter vervanging.	N	133
Duurzaamheid		
Regionaal Publiek Ontwikkelbedrijf (S) Over de deelname aan het Regionaal Publiek Ontwikkelbedrijf wordt in december 2022 een raadsvoorstel voorgelegd. Deelname leidt tot een aandelenbelang en daarmee tot structurele kapitaallasten. De structurele last is reeds verwerkt in deze begroting, onder voorbehoud van goedkeuring van het raadsvoorstel.	N	11
Transitievisie Warmte (I) Om uitvoering te geven aan de Transitievisie Warmte (TVW), zoals vastgesteld in december 2021, is in samenwerking een projectplan opgesteld. Vanuit de integrale analyses in de TVW zijn pilotbuurten Pannenhoef Oost en West uitgekozen vanwege de grootste meerwaarde. We onderzoeken bijvoorbeeld welke alternatieven er zijn voor aardgas, voeren keukentafelgesprekken met inwoners en stellen menukaarten op om inwoners zo goed als mogelijk te	N	66

ontzorgen in het verduurzamen en isoleren van de woning. Voor de uitvoering van dit project is voor 2023 t/m 2025 in totaal € 200.000 opgenomen.		
Wonen		
Verkenning beleid cultuur, monumenten en erfgoed (I) Inhoudelijk toegelicht bij venster 2.	N	25
Het Witte Kasteel (I) De subsidie aan het Witte Kasteel wordt voor één jaar verlengd. In 2023 wordt een evaluatie over de afgelopen periode uitgevoerd.	N	30
Economische ontwikkeling		
Uitwerking economisch-toeristische visie (S) Zie speerpunt.	N	36

Toelichting op reserves

De vervanging van PLL lampen wordt gedekt door een onttrekking aan de reserve openbare verlichting.

Venster 0. Overhead en algemene dekkingsmiddelen

Ambitie

We blijven inzetten op de aanpak “herstel financiële balans”. We voeren een behoudende koers. We bieden jaarlijks een gezonde begroting aan. Een gezonde begroting betekent dat deze structureel en reëel sluitend is. Kortom, we zijn in staat om onze structurele activiteiten ook met structurele middelen te financieren. We bewegen ons in financieel onzekere tijden. De algemene uitkering blijft – voor de langere termijn – een onduidelijke factor. We staan de komende jaren voor keuzes die van grote invloed kunnen zijn op onze financiële balans. Denk daarbij aan keuzes in onderwijshuisvesting, bestuurlijke toekomst en omgevingswet. Onze financiële balans moet dusdanig weerbaar zijn dat we houdbare en integrale afwegingen kunnen maken voor de toekomst van Loon op Zand.

Algemene uitkering

In de meicirculaire 2022 gaf het Rijk duidelijkheid over de ontwikkeling van de algemene uitkering. Hierin zijn de huidige inzichten over het Regeerakkoord verwerkt en de aanpassingen die gedaan zijn op basis van de “operatie herverdeling gemeentefonds”. In de raadsinformatiebrief meicirculaire (juni 2022) gaven we hier reeds een toelichting op. In de meicirculaire zaten nog twee onzekere factoren. De eerste is de mate waarin het Rijk gehoor geeft aan het advies van de Commissie der Wijzen jeugdzorg. In lijn met 2021 is er landelijk overeenstemming bereikt dat gemeenten de jeugdgelden structureel in mogen rekenen. Daarnaast zijn we behoudend naar de toekomst. We volgen het landelijk advies om een terughoudendheidsmarge aan te houden in de ontwikkeling van het accres voor de jaren 2023, 2024 en 2025. Op deze manier verkleinen we het “gat” dat voorlopig in 2026 dreigt. In de septembercirculaire verwachten we eerste inzichten hoe het Rijk het “gat” wil verkleinen.

Lokale heffingen

In de paragraaf lokale heffingen geven we een nadere toelichting op de onderbouwing en doorlopende beleidslijnen vanuit eerdere jaren. De tarieven zijn bepaald op basis van de financiële uitgangspunten zoals deze zijn vastgesteld in de kadernota 2023. Voor enkele belastingsoorten biedt het coalitieakkoord nieuwe inzichten die we in deze begroting financieel vertalen:

- We indexeren de opbrengst OZB met maximaal de consumentenprijsindex, zoals aangegeven in de meicirculaire. Dit betekent voor 2023 een indexering van 2,4% in plaats van 2,5% (kadernota 2023).
- We verlagen de opbrengst hondenbelasting met € 20.000. Uit de paragraaf lokale heffingen blijkt wat dit betekent voor het tarief.
- De tarieven toeristenbelasting blijven gelijk aan 2022. Door de ontwikkeling van aantallen groeit de opbrengst van de toeristenbelasting jaarlijks.
- De systematiek voor de vermakelijkhedenretributie handhaven we voor 2023. Met de Efteling wordt het gesprek gestart over eventuele aanpassingen in de systematiek vanaf 2024.

Overhead

In de paragraaf bedrijfsvoering geven we een nadere toelichting op de onderbouwing van personele ontwikkelingen, ICT en de indicatoren in het kader van de bestuurlijke toekomst. We volstaan hier met de voorgeschreven indicatoren.

	Bestaand beleid		Nieuw beleid		Totaal	
	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten
Algemene uitkeringen		40.727				40.727
Lokale heffingen	451	10.552		-20	451	10.532
Financieringsfunctie	-309	49			-309	49
Dividend	13	111			13	111
Overige alg. dekkingsmiddelen	238	25			238	25
Onvoorziene uitgaven	25				25	
Vennootschapsbelasting						
Overhead	11.309	371	531		11.840	371
Subtotaal voor reserves	*11.728*	*51.836*			*12.259*	*51.816*
Mutaties reserves	600	326	-500		100	326
Totaal na reserves	**12.328**	**52.161**	**31**	**-20**	**12.359**	**52.141**

Lasten

Omschrijving	Bedrag	
Overhead		
Organisatieontwikkeling (I/S) In de paragraaf bedrijfsvoering is het plan van aanpak voor de organisatieontwikkeling toegelicht.	N	353
Opheffen locatie kantoor Brandweerkazerne (S) Het gebruik van de Brandweerkazerne (Anton Pieckplein 117) als kantoor- en vergaderlocatie wordt beëindigd. In het Klavier en de gemeentewerf worden extra werkplekken gecreëerd. Vanaf 2024 is het structurele voordeel € 95.000. Voor het realiseren van werkplekken in het Klavier en de gemeentewerf is een investering van €100.000 nodig. Dit leidt tot een structurele last van € 10.000 vanaf 2024.	V	50
Personele ontwikkelingen (S) De personele ontwikkelingen zijn toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.	N	131
DMJOP (S) Voor de gemeentelijke gebouwen wordt in december 2022 een raadsvoorstel voorgelegd over een duurzaam meerjarenonderhoudsplan (DMJOP). De structurele last is reeds verwerkt in deze begroting, onder voorbehoud van goedkeuring van het raadsvoorstel. Een deel van de gebouwen en de structurele last valt onder venster 2.	N	97

Baten

Omschrijving	Bedrag	
Lokale heffingen		
Verlaging hondenbelasting (S) Het tarief voor de hondenbelasting wordt verlaagd zodat de opbrengsten in lijn komen met de gemaakte kosten.	N	-20

Toelichting op reserves

In de begroting 2022 is besloten om de algemene reserve te versterken. Voor 2023 was een toevoeging van € 500.000 begroot en voor 2024 en 2025 jaarlijks € 400.000. Op basis van de positieve ontwikkeling van het eigen vermogen, door onder andere het positieve jaarrekeningresultaat van 2021, vervalt de storting in de algemene reserve in 2023. Of de stortingen ook in 2024 en 2025 (deels) kunnen vervallen wordt bekeken bij de kadernota 2024.

Paragraaf 1. Lokale heffingen

De paragraaf lokale heffingen bevat beleidsvoornemens voor de lokale lasten en een overzicht op hoofdlijnen van de diverse belastingen en heffingen. De belastingen en heffingen vormen met zo'n 25% een belangrijk onderdeel van de inkomsten van de gemeente. De tarieven en percentages in deze paragraaf hebben uitdrukkelijk een voorlopig en indicatief karakter. Zoals gebruikelijk volgen in december de definitieve voorstellen voor het vaststellen van de tarieven.

Uitgangspunten tariefbeleid

De uitgangspunten voor de tarieven lokale belastingen en heffingen zijn bepaald vanuit de kadernota 2023 en het coalitieakkoord. Dit heeft de onderstaande ontwikkeling tot gevolg:

- De opbrengst OZB stijgt met maximaal de consumentenprijsindex. Deze is voor 2023 bepaald op 2,4% (coalitieakkoord);
- De opbrengst hondenbelasting wordt in overeenstemming gebracht met de kosten die de uitvoering van de belasting en de uitvoering van het beheerplan hondenuitlaatplaatsen (coalitieakkoord). Het tarief wordt als gevolg daarvan verlaagd;
- Het tarief voor afvalstoffenheffing baseren we op basis van 100% kostendekkendheid. Dit betekent dat het tarief voor meerpersoonshuishoudens naar € 328,22 wordt (kadernota);
- Het tarief voor rioolheffing baseren we op basis van 100% kostendekkendheid. Het tarief is berekend op € 210,- per aansluiting, gelijk aan 2022 (kadernota);
- De tarieven toeristenbelasting blijven op hetzelfde niveau als in 2022;
- De vermakelijkhedenretributie daalt naar € 0,16 per bezoeker (kadernota);
- Voor overige leges en heffingen passen we een stijging toe van 2,4% (kadernota). Uitzondering hierop zijn de door het Rijk bepaalde tarieven.

Kwijtschelding

Kwijtschelding is vastgelegd in een gemeentelijke regeling. Particuliere belastingplichtigen kunnen een aanvraag indien voor de volgende belastingen:

- Afvalstoffenheffing tot maximaal 75%;
- Rioolheffing tot maximaal 75%;
- Hondenbelasting tot maximaal 75% van de eerste hond.

Vergelijking lokale lasten

Voor een vergelijking van de lokale lasten maken we een vergelijking met een aantal andere gemeenten met een vergelijkbaar karakter, dan wel onze buurgemeenten. We gaan hierbij uit van een gemiddelde WOZ-waarde in 2022 van € 353.000. We presenteren de lokale lasten voor een meerpersoonshuishouden.

	Bedrag		Bedrag
Loon op Zand (tarief 2022)	€ 952	Bernheze	€ 878
Dalfsen	€ 822	Oisterwijk	€ 868
Oldebroek	€ 863	Dongen	€ 959
Heusden	€ 794	Tilburg	€ 687
Waalwijk	€ 730		

De hoogte van de woonlasten zegt, zonder nader onderzoek, niets over het voorzieningenniveau van een gemeente. Vandaar dat aan de uitkomst van de benchmark geen harde conclusies kunnen worden verbonden. Wel is zichtbaar waar Loon op Zand afwijkt in vergelijking met andere gemeenten. In 2022 waren de gemiddelde woonlasten in Nederland € 929.

Gemeentelijke belastingen

OZB

In deze begroting corrigeren we de OZB-opbrengst met het inflatiepercentage van 2,4%, zijnde de consumentenprijsindex (cpi) in 2023. Hiermee volgen we in deze begroting de lijn van het coalitieakkoord, en niet de lijn van de kadernota 2023. De OZB wordt geheven via een percentage van de WOZ-waarde. Het percentage voor 2022 wordt beïnvloed door twee zaken:

- Stijging van de WOZ-waarde per 1 januari 2021 (peildatum);
- Macro-economische ontwikkelingen zoals die in de algemene uitkering worden meegenomen.

In de tabel hieronder staan de percentages voor 2020 – 2022 vermeld.

% WOZ-waarde	**2021**	**2022**	**2023**
Woningen			
- *Eigenaar*	0,1301	0,1213	0,1071
- *Gebruiker*	-	-	-
- *Totaal*	0,1301	0,1213	0,1071
Niet-woningen			
- *Eigenaar*	0,2449	0,2486	0,2479
- *Gebruiker*	0,1943	0,1972	0,1966
- *Totaal*	0,4392	0,4458	0,4458

Hondenbelasting

In het coalitieakkoord is het voornemen uitgesproken om de opbrengst hondenbelasting in overeenstemming te brengen met de kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van de belastingtaak en de uitvoering van het beheerplan hondenuitlaatplaatsen. Dit heeft tot gevolg dat de opbrengst hondenbelasting met ca. € 20.000 kan dalen. De tariefverhoging, zoals opgenomen in de kadernota 2023, wordt daarom ook niet doorgevoerd. De tarieven worden verlaagd met 12,9%.

Tarief (in €)	**2021**	**2022**	**2023**
Eerste hond	45,20	46,32	40,34
Tweede en volgende hond	67,65	69,34	60,30
Kennel	248,20	254,40	221,57

Vermakelijkhedenretributie

Vanaf 1 januari 2018 wijzigde de maatstaf van heffing voor de vermakelijkhedenretributie. De onderliggende methodiek is gewijzigd naar het aantal betalende bezoekers van de vermakelijkheid in peiljaar T-2 dat de 50.000 te boven gaat. Voor het berekenen van de retributie maken we gebruik van het profijtbeginsel. De heffingsgrondslag is afhankelijk van parameters die bestaan uit de lasten die de gemeente heeft ten behoeve van de dagrecreant. Door gebruik te maken van een peiljaar in het verleden (T-2), is voor alle belastingplichtigen direct de hoogte bekend van het te betalen recht. Het vermakelijkhedentarief zal bij het opstellen van de verordening worden vastgesteld. Voorgesteld zal worden om het tarief vast te stellen op € 0,16 per betalende bezoeker. Hoewel daarmee het tarief per bezoeker daalt ten opzichte van 2022, wijzigt de totale heffingsgrondslag nagenoeg niet.

Toeristenbelasting

In de kadernota 2023 wordt uitgegaan van een tariefverhoging van 2,5%. Gezien de ontwikkeling van het aantal overnachtingen, stijgt de opbrengst toeristenbelasting. Een tariefverhoging is daarom niet noodzakelijk. De tarieven toeristenbelasting wijzigen niet ten opzichte van de tarieven in de jaren 2021 en 2022.

Tarief (in €)	2021	2022	2023
Bed & Breakfast (B&B)	2,00	2,00	2,00
Groepsaccommodaties	1,25	1,25	1,25
Kampeerterrein	2,00	2,00	2,00
Mini-kampeerterrein	1,25	1,25	1,25
Overige accommodaties	3,00	3,00	3,00
Jaarplaats	250,00	250,00	250,00
Seizoensplaats	200,00	200,00	200,00
Voorseizoensplaats	100,00	100,00	100,00

Afvalstoffenheffing

Het jaarlijkse resultaat op het product reiniging, zowel voor- als nadelig, wordt verrekend met de voorziening reiniging. De voorziening reiniging is bedoeld om fluctuaties in de tarieven op te vangen. Als uitgangspunt geldt 100% kostendekkendheid. Mede als gevolg van het financiële resultaat bij de jaarrekening 2021 bereikte de voorziening reiniging een hoger niveau dan noodzakelijk wordt geacht. Daarom verstrekte het college een éénmalige korting op het tarief in 2022. De tarieven voor 2023 zijn nagenoeg gelijk aan 2022, exclusief de toegekende korting.

Tarief (in €)	2021	2022 (excl. korting	2022 (incl. korting)	2023
Eenpersoonshuishouden	247,20	240,92	225,18	241,45
Meerpersoonshuishouden	342,48	328,34	306,89	328,22
Bedrijven (tarief incl. omzetbelasting)	418,48	397,29	371,33	397,15

Netto kosten taakveld	2.344
Toe te rekenen kosten	
- Overhead	305
- BTW	439
Totale kosten	**3.088**
- Opbrengsten afvalstoffenheffing	3.044
- Opbrengsten reinigingsrecht	44
Totale opbrengsten	**3.088**
Dekkingspercentage	**100%**

In dit overzicht geven we een specificatie en toelichting bij de kosten toegerekend aan de afvalstoffenheffing, inclusief de mate van kostendekkendheid.
Zowel de ontwikkeling van de kosten (denk aan CO_2-heffing) als opbrengsten (denk aan statiegeld op kleine flessen en blikjes) maakt dat het werkelijk verloop van kosten en opbrengsten lastig te voorspellen is.

Rioolheffing

Tarief (in €)	2021	2022	2023
Minimumtarief (tot 250 m^3)	220,00	210,00	210,00

Netto kosten taakveld	1.979
Toe te rekenen kosten	
- Overhead	316
- BTW	182
Totale kosten	**2.477**
- Opbrengsten rioolheffing	2.477
Totale opbrengsten	**2.477**
Dekkingspercentage	**100%**

In dit overzicht geven we een specificatie en toelichting bij de kosten toegerekend aan de rioolheffing, inclusief de mate van kostendekkendheid.

Paragraaf 2. Risicomanagement en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de mate waarin een gemeente in staat is om risico's op te vangen. Voldoende weerstandscapaciteit zorgt ervoor dat de uitvoering van taken en het voorzieningenniveau bij financiële tegenslagen gegarandeerd blijven. In het coalitieakkoord 2018-2022 is bepaald dat de ratio van het weerstandsvermogen minimaal 1,0 moet zijn.

	B 2021	JR 2020	B 2022	JR 2021	B 2023
Beschikbare weerstandscapaciteit	7.128	7.936	8.423	8.793	13.173
Benodigde weerstandscapaciteit	4.840	5.266	4.022	4.282	4.432
Ratio	**1,47**	**1,51**	**2,09**	**2,05**	**2,97**

Risico's

De oorlog in de Oekraïne (maar ook andere ontwikkelingen in het brede vluchtelingenvraagstuk), de wereldwijde naweeën van de pandemie en de huidige inzichten over de periode ná het Regeerakkoord zorgen voor nog niet nader te duiden onzekerheden. Deze onzekerheden laten zich veelal financieel lastiger duiden dan risico's in bijvoorbeeld het grondbedrijf, zeker in de fase waarin we ons nu bevinden.

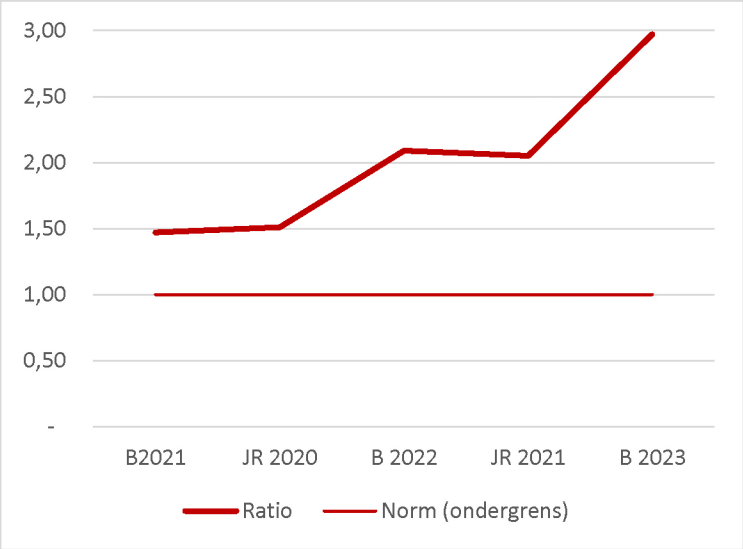

We monitoren de ontwikkelingen op de voet en gaan over tot waardering van de onzekerheden zodra hier betere schattingen van te maken zijn. We moeten ons ook realiseren dat deze ontwikkelingen mogelijk leiden tot andere en grotere uitgaven dan we bij de begroting 2023 voorzien. Dit leidt tot een beeld dat de ratio weerstandsvermogen ruim boven de minimale norm zit, terwijl het risicoprofiel gevoelsmatig verslechtert.

De volgende uitgangspunten worden gehanteerd bij de risico-inschatting:

- Risico's waarvoor beheersingsmaatregelen zijn getroffen welke het risico afdekken worden niet financieel vertaald in het risicoprofiel.
- Risico's met een omvang (kans x impact) kleiner dan € 100.000 worden alleen opgenomen indien de impact groter dan € 500.000 is.

De volgende risico's zijn geactualiseerd (bedragen x €1.000):

Onderwerp	Omschrijving	I/S	Risico Jaarrekening 2021	Actualisatie	Risico Begroting 2022
Algemene uitkering gemeentefonds	In augustus 2021 zijn de voorlopige effecten van de herverdeling gemeentefonds bekend gemaakt. Dit is financieel volledig verwerkt in de meerjarenbegroting 2022-2025. De omvang van de algemene uitkering blijft schommelen. Hiervoor is	S	466	Dit risico is ongewijzigd.	466

	een risico opgenomen dat er 25% kans is dat de algemene uitkering 5% afwijkt (€ 1,8 miljoen).				
Sportvrijstelling BTW	De fiscale positie van EWW B.V. ligt ter beoordeling voor bij de Belastingdienst. Daarna is duidelijk of de btw-aftrek op de investering van onder andere De Werft in stand blijft. Impact is € 1 miljoen, kans is 50%.	I	500	Ongewijzigd, nog geen uitspraak belastingdienst	500
Projecten "grondbedrijf"	Uit MPG 2021 volgt een risico inschatting van bijna € 1,2 miljoen. Zie ook paragraaf grondbeleid.	I	1.186	Dit risico is ongewijzigd.	1.186
Impact corona op opbrengst toeristenbelasting	Risico neemt af nu de maatregelen zijn ingetrokken. Er blijft onzekerheid over het verdere verloop van corona. Risico ingeschat op 5% van de begrote jaaropbrengst	I	130	Dit risico is ongewijzigd.	130
Extra middelen jeugdzorg	Uit het Regeerakkoord blijkt dat de jeugdgelden voor de periode 2022 – 2025 worden doorgevoerd. Na 2025 moet rekening gehouden worden met een daling. Tot 2026 waarderen we dit risico vooralsnog op 0.	S	0	Dit risico is ongewijzigd.	0
Onderwijs-huisvesting	De gemeente is verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting. De komende jaren wordt duidelijk of meer nieuwbouw noodzakelijk is. Het risico is ingeschat op de omvang van de kapitaallasten van één schoolgebouw.	S	300	Dit risico is ongewijzigd.	300
BTW De Wetering	Voor de Wetering wordt ingezet op het volledig verrekenen van de BTW op de investeringskosten. Hierover bestaat vooraf echter geen zekerheid. In het worst-case scenario blijkt achteraf dat een groot deel van de BTW niet verrekenbaar is. Dit gaat om € 1,2 miljoen.	I	1.200	Dit risico is ongewijzigd.	1.200
Inflatie	Door toenemende materiaalkosten en beschikbaarheid van mensen en materialen worden hogere indexeringen toegepast in contracten door leveranciers.	S	500	Dit risico is ongewijzigd.	500
Totaal			**4.282**		**4.282**

De volgende risico's zijn nieuw:

Onderwerp	Omschrijving	I/S	Risico jaarrekening 2021	Actualisatie	Risico Begroting 2022
Rentestijging	Medio 2022 heeft de ECB het rentetarief meerdere keren verhoogd. De rente op de kapitaalmarkt is hierdoor verder gestegen. Stijging van de rente leidt tot hogere rentelasten.	S		In de begroting is rekening gehouden met een extra rentelast van € 150.000 voor nieuwe geldleningen. Het risico is de rentelast voor nieuwe geldleningen hoger is dan dit bedrag. 1% rentestijging op een lening van € 7.500.000 betekent een extra last van € 75.000. Risico is ingeschat op een stijging van 2%.	150
Totaal					**150**

Onzekerheden (nog niet financieel te kwantificeren):

Onderwerp	Omschrijving	I/S	Risico jaarrekening 2021	Actualisatie	Risico Begroting 2022
Regeerakkoord	Fondsen voor mobiliteit en duurzaamheid	S	pm	Voor enkele grote maat-schappelijke opgaven vormt het Rijk fondsen gedurende deze kabinetsperiode. Bijvoorbeeld een fonds voor de duurzaam-heidsopgave. Echter, voor deze opgave zijn langdurig en ook structurele middelen nodig.	pm
Opvang vluchtelingen Oekraïne	Op dit moment werkt het kabinet aan financiering van de opvanglocaties in gemeenten. Uitgangspunt daarbij is dat het kabinet de kosten die gemaakt zullen worden door gemeenten integraal worden vergoed. De opvang van vluchtelingen kan op vele	I	Pm	Het effect van de opvang van vluchtelingen uit de Oekraïne heeft voordelige en nadelige effecten. De vraag is hoe hoog de vergoedingen vanuit het Rijk	pm

	fronten consequenties hebben (Bijvoorbeeld: woningmarkt, zorg, onderwijs, werk, sociale voorzieningen).			zullen zijn, hoe lang de opvangvoorzieningen nodig zijn en uiteindelijk ook wat de structurele effecten van deze ontwikkeling zullen zijn.	
Eenmalige compensatie energie	Vanuit het Rijk is een compensatie per huishouden toegezegd voor de oplopende energiekosten. Voor huishoudens met een inkomen tot maximaal 120% van de bijstandsnorm is er een aanvullende vergoeding van € 800,- toegezegd. Deze regeling moet worden uitgevoerd door Baanbrekers. De minister heeft toegezegd dat de gemeenten volledig gecompenseerd worden voor de aanvullende vergoeding. Echter, dit is nog niet bekrachtigd en er zijn geen uitspraken over de bijbehorende uitvoeringskosten. Daarnaast is nu sprake van een eenmalige compensatie, maar wat gebeurt er als de energiekosten hoog blijven.	I/S	pm	De rijksmiddelen voor de toeslag zijn via de meicirculaire toegekend. Voor de uitbreiding en verlenging worden in de septembercirculaire middelen toegekend. We verwachten dat deze middelen toereikend zijn om de toeslagen en de uitvoeringskosten te betalen. Het risico van een tekort ligt bij de gemeente.	pm
Cyber- en datasecurity	Betreft risico van cyberaanval e.d. die de continuïteit van de automatiseringsomgeving bedreigen en/of het verlies van data veroorzaken.	I	Pm	Het risico op schade door een mogelijke cyberaanval neemt steeds verder toe. Een incident van enige omvang brengt direct hoge schade met zich mee.	pm

Samenvatting risico-inschatting

	Risico
Geactualiseerde eerder ingeschatte risico's	4.282
Nieuwe risico's	150
Inschatting jaarrekening 2021 (excl. PM-risico's)	**4.432**

Financiële kengetallen

	Gerealiseerd				Prognose				
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Solvabiliteit (streefwaarde: 20 – 50%)	23%	21%	25%	29%	31%	33%	35%	34%	34%
Netto schuldquote (streefwaarde: < 90%)	67%	62%	38%	42%	48%	41%	36%	44%	44%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle geldleningen (streefwaarde: < 90%)	50%	49%	28%	31%	37%	40%	35%	42%	42%
Grondexploitatie (streefwaarde: < 20%)	15%	11%	2%	1%	0%	-1%	-1%	-1%	-1%
Struct. exploitatieruimte (streefwaarde: > 0)	-2%	-3%	6%	5%	2%	2%	1%	3%	0%
Belastingcapaciteit (streefwaarde: 90 – 105%)		106%	117%	111%	95%	99%			
Nettoschuld per inwoner	€ 1.297	€ 1.207	€ 790	€ 857	€ 990	€ 1.062	€ 946	€ 1.173	€ 1.143

De gerealiseerde cijfers zijn gebaseerd op de jaarrekeningen van de betreffende jaren. De prognose vanaf 2022 komt voort uit de geprognosticeerde balans.

De **solvabiliteit** is in de afgelopen jaren fors verbeterd en zal de komende periode verder verbeteren. Dit is vooral een gevolg van de positieve resultaten over 2020 en 2021 en de positieve 2e bestuursrapportage 2022. In de komende begrotingsperiode wordt de algemene reserve door toevoegingen in 2024 en 2025 verder versterkt. De solvabiliteit verbetert daarmee naar ruim 34% ultimo 2026.

De **netto schuldquote** vertoont in de prognose een redelijk constant beeld en blijft ruim onder de streefwaarde. In de schuldquote gecorrigeerd voor alle geldleningen worden de uitgezette geldleningen meegenomen. In 2022 wordt een omvangrijke uitgezette geldlening afgelost. Daardoor stijgt de gecorrigeerde schuldquote in 2023, terwijl de ongecorrigeerde schuldquote afneemt.

Een omvangrijke **grondexploitatie** is risicovol als daarmee de baten van de gemeente in grote mate afhankelijk zijn van de opbrengsten uit grondexploitaties. In voorgaande jaren zijn relatief veel

grondverkopen geweest en de kosten voor bouw- en woonrijp maken komen later. Het negatieve percentage betekent dat de opbrengsten tot dusver zelfs groter zijn dan de baten. Dat maakt een grondexploitatie minder risicovol.

De **belastingcapaciteit** wordt berekend door de gemiddelde woonlasten van een gezin af te zetten tegen het landelijk gemiddelde. Dat gemiddelde wordt gebaseerd op de Atlas van de Lokale Lasten van het COELO. Een belastingcapaciteit hoger dan 100% betekent dat de gemiddelde woonlasten in onze gemeente hoger zijn dan het landelijk gemiddelde. Aangezien het landelijk gemiddelde voor het komende jaar nog niet bekend is, wordt voor 2023 gerekend met het gemiddelde van 2022. Voor 2023 blijven de woonlasten net onder het landelijk gemiddelde.

De **schuld per inwoner** zal ten opzichte van 2020 verder stijgen, maar vertoont vervolgens een redelijk constant beeld.

Geprognotiseerde balans (per 31 december van het jaar)

Activa	2021	2022	2023	2024	2025	2026
(im)Materiële vaste activa	54.462	59.520	61.644	59.209	66.496	65.143
Financiële vaste activa: kapitaalverstrekkingen	197	197	197	197	197	197
Financiële vaste activa: leningen	6.983	6.720	1.114	1.114	1.114	1.114
Financiële vaste activa: uitzettingen > 1 jaar	245	363	384	368	352	334
Totaal vaste activa	**61.887**	**66.800**	**63.340**	**60.888**	**68.159**	**66.789**
Voorraden: onderhanden werk & overige grond- en hulpstoffen	407	260	-713	-435	-655	-811
Voorraden: gereed product en handelsgoederen & vooruitbetalingen						
Uitzettingen < 1 jaar	11.588	8.907	8.907	8.907	8.907	8.907
Liquide middelen	155	155	155	155	155	155
Overlopende activa	1.543	1.543	1.543	1.543	1.543	1.543
Totaal vlottende activa	**13.693**	**10.865**	**9.892**	**10.170**	**9.950**	**9.794**
Totaal activa	75.580	77.665	73.231	71.058	78.109	76.582

Passiva	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Eigen vermogen	22.224	24.308	23.809	24.718	26.708	26.353
Voorzieningen	12.693	12.142	11.930	11.494	10.959	10.379
Vaste schuld	33.924	34.478	30.755	28.109	33.704	33.113
Totaal vaste passiva	**68.841**	**70.927**	**66.493**	**64.320**	**71.371**	**69.844**
Vlottende schuld	4.199	4.199	4.199	4.199	4.199	4.199
Overlopende passiva	2.539	2.539	2.539	2.539	2.539	2.539
Totaal vlottende passiva	**6.738**	**6.738**	**6.738**	**6.738**	**6.738**	**6.738**
Totaal passiva	75.580	77.665	73.231	71.058	78.109	76.582

EMU-saldo

	Omschrijving	T-1 2022 x € 1000,- Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	T 2023 x € 1000,- Volgens begroting 2023	T+1 2024 x € 1000,- Volgens meerjarenraming in begroting 2023
1.	Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	3.100	498	909
2.	Mutatie (im)materiële vaste activa	5.058	2.124	-2.435
3.	Mutatie voorzieningen	-551	-212	-436
4.	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-147	-973	278
5.	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materiële vaste activa	0	0	0
Berekend EMU-saldo		**-2.362**	**-864**	**2.630**

Paragraaf 3. Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente heeft op haar grondgebied een groot aantal kapitaalgoederen zoals gebouwen, wegen, constructies, riolering, water en groen met een groot aandeel in de gemeentelijke begroting. Deze kapitaalgoederen leveren een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van de programma's van de begroting, zoals milieu, onderwijs en verkeer. Slecht onderhoud kan leiden tot risico's en daarbij mogelijke aansprakelijkstelling van de gemeente. Bovendien kan het leiden tot kapitaalvernietiging. In deze paragraaf wordt achtereenvolgens het IBOR beleidskader geschetst met de vastgestelde kwaliteitsniveaus. Erna wordt een overzicht gegeven van de cyclus van beleids- en beheerplannen van de onderdelen van de openbare ruimte. De verschillende kapitaalgoederen worden kort toegelicht en afgesloten met een tabel van de onderhoudsbudgetten.

IBOR 2014-2023

In het Integraal Beleidsplan Openbare Ruimte 2014-2023 "Samen Buiten-Gewoon- Tevreden" zijn de onderhoudskwaliteiten voor de openbare ruimte benoemd. We hanteren voor onze openbare ruimte drie verschillende ambitieniveaus (A is hoog, C is laag). Deze ambitieniveaus zijn gekoppeld aan de onderstaande gebiedsindeling en functies:

	Ambitieniveau		
	A	B	C
Centrum	■		
Woonbuurten			■
Gebiedsontsluitingswegen		■	
Industrie			■
Buitengebied			■

Het beheer van de openbare ruimte doen we graag samen met de bewoners en de ondernemers. Zij krijgen dan ook de ruimte om een + te realiseren op het vastgestelde ambitieniveau. In 2018 heeft de raad extra geld beschikbaar gesteld om de verzorgende kwaliteit van het groen in de woonbuurten op een B niveau te onderhouden, dit houdt in dat de onkruidbestrijding in het groen in de woonbuurten op een hoger niveau wordt uitgevoerd.

Het beheer van de openbare ruimte is een reguliere taak van de gemeente, die bestaat uit de jaarlijkse beheers-, vervangings- en onderhoudsmaatregelen. Voor het beheer van de (kapitaalgoederen in de) openbare ruimte beschikt de gemeente over een aantal instrumenten:

1. Beheersystemen waarin van alle objecten in de openbare ruimte de relevante data zijn ingebracht.
2. Jaarlijkse schouw naar de onderhoudsgesteldheid van de objecten in de openbare ruimte.
3. Meerjaren Uitvoeringsplan (MUP) met daarin alle geplande uitvoeringsprojecten.

De informatie uit deze instrumenten leiden tot planning van de onderhoudswerkzaamheden. Om te zorgen voor een integrale benadering van ontwerp, inrichting en beheer van de openbare ruimte is het Handboek Integraal Werken Openbare Ruimte (HIWOR) beschikbaar.

Bij het opstellen van de beheerplannen in 2019 en 2020 is naar voren gekomen dat er een achterstand is in met name het vervangen van groen, speelvoorzieningen en wegen. Ook werd de gestelde doelstelling voor de verlaging van het energieverbruik bij de openbare verlichting niet gehaald. Met de vaststelling van de beheerplannen is geld beschikbaar gekomen voor levensduurverlengend onderhoud en vervanging van al onze kapitaalgoederen zoals de openbare

verlichting, groen en speelvoorzieningen. Met continuering van deze middelen wordt de achterstand de komende jaren ingelopen.

Beleids-en beheerplannen

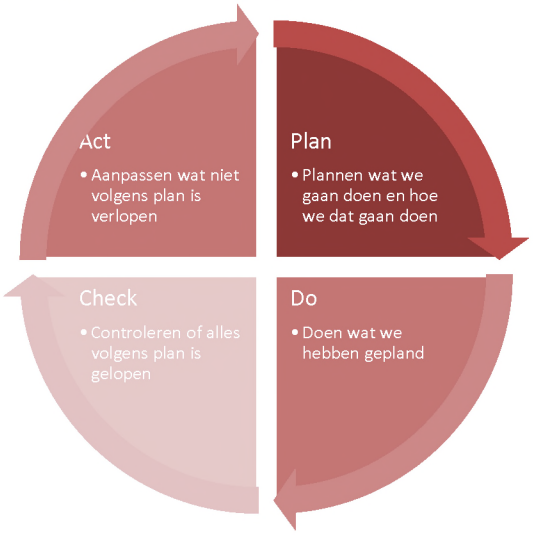

De basis voor het beheer van de openbare ruimte wordt gevormd door de hier getoonde cyclus. Dit cyclisch werken is duidelijk zichtbaar in de beleids- en beheerplannen die er zijn voor het beheer van de openbare ruimte. In navolgende tabel is dit weergegeven.

Beleids- en beheerplan	Frequentie actualisatie	Fin. vertaling in begroting	Reserve/ voorziening	Taak-veld
Integraal beleid openbare ruimte (IBOR) (2014)	10 jaar	Ja		Divers
Beheerplan wegen (2019) Beheerplan civieltechnische kunstwerken (2019) Beleids- en beheerplan openbare verlichting (2020)	Financieel: 2 jaar Geheel: 4 jaar	Ja Ja Ja	Bestemmingsreserve wegen	2.1
Programma Water en Riolering (PWR) (2020)	4 jaar	Ja	Voorziening riolering	7.2
Speelnotitie (2015) Groenstructuurplan (2019) Boombeleid (2020) Beheerplan groen, speel- en zitvoorzieningen (2019) Beheerplan bijzondere objecten (2021)	10 jaar 4 jaar 4 jaar Financieel: 2 jaar Geheel: 4 jaar 4 jaar	Nee Ja Ja Ja	Bestemmingsreserve calamiteiten groen om kosten te dekken voor ziekten en plagen en stormschade	5.7
Meerjaren onderhoudsplan (MJOP) (2018)	4 jaar	Ja	Voorziening De Wetering	divers

Toelichting kapitaalgoederen

Wegen, openbare verlichting en civiele kunstwerken:

In de openbare ruimte is het volgende areaal aanwezig voor de onderdelen wegen, openbare verlichting en civiele kunstwerken:

Voorziening		Hoeveelheden	
Wegen	Asfaltverharding	529.600	m^2
	Elementverharding	991.200	m^2
	Betonverharding	35.900	m^2
	Halfverharding	119.100	m^2
Openbare verlichting	Masten	5.700	stuks
	Armaturen	5.800	stuks
	LED-lampen	2.400	stuks
	Gewone lampen	3.900	stuks
Civiele kunstwerken	Bruggen	4	stuks
	Tunnels	4	stuks
	Muren	4	stuks

Het onderhoud van wegen, openbare verlichting en civiele kunstwerken is gericht op de technische kwaliteit: de weg en brug moeten bruikbaar zijn, de lamp moet branden. Bij openbare verlichting wordt de vervanging van lampen door LED wordt gecontinueerd. Door de beëindiging van de productie van PLL lampen in 2023 moeten komende jaren meer lampen worden vervangen. Dit betreft 80% van het aantal gewone lampen dat nog in ons areaal

aanwezig is. Bij de begroting 2024 zal hiervoor een vervangingsstrategie worden opgenomen.

Voor wegen staan we aan de vooravond van een intensieve periode van vervanging. Veel wegen zijn aan het eind van hun levensduur en zullen moeten worden aangepakt. Om dit gestructureerd aan te pakken en afstemming met andere onderdelen van de openbare ruimte of herinrichtingen te zoeken is een meerjarenplanning opgesteld. De dekking hiervan zal terug te vinden zijn in het reguliere onderhoud en het investeringsplan.

Riolering en water

In onderstaande tabel hebben we de belangrijkste kenmerken van het stedelijk watersysteem van de voor onze gemeente weergegeven.

Voorziening		Hoeveelheden	
Inzameling	Kolken hemelwaterriolering	2.800	stuks
	Kolken gemengde riolering	7.200	stuks
Afvoer (vrij verval)	Gemengde riolering	84,3	km
	Vuilwaterriolering	20,7	km
	Hemelwaterriolering	30,3	km
	Overstortputten (verbeterd) gemengde riolering	16	stuks
	Hemelwateruitlaten (verbeterd) gescheiden riolering	18	stuks
Afvoer (mechanisch)	Persleidingen	14,8	km
	Drukriolering	67	km
	Drukriool-pompunits	238	stuks
	Rioolgemalen	32	stuks
	Bergbezinkbassins	3	stuks
	Voorzieningen	5	stuks
	Infiltratievoorzieningen	8	stuks
	Bijzondere (hemelwater) voorzieningen		
Meetpunten	Grondwater	22	stuks
	Afvalwater	3	stuks
	Oppervlaktewater	0	stuks

Voor het inzamelen en transporteren van het vrijkomende afval- en regenwater beschikken we als gemeente Loon op Zand over een rioolstelsel met een totale lengte van circa 136 km en 32 rioolgemalen. Om ervoor te zorgen dat tijdens extreme neerslag geen wateroverlast optreedt, is het rioolstelsel voorzien van riool-overstorten en hemelwaterlozings-punten. Speciale rioolvoorzieningen (bergbezinkbassins) beperken de vuiluitworp van de riolering naar het oppervlakte-watersysteem. Het afvalwater in het buitengebied wordt ingezameld met 238 pomp-units en verpompt via 67 km aan drukriolering. Al dit afvalwater wordt gezuiverd op de rioolwaterzuiveringsinstallatie (RWZI) 'De Roei' in Kaatsheuvel.

Openbaar groen, speelvoorzieningen en straatmeubilair (inclusief ondergrondse afvalvoorzieningen)

Voorziening		Hoeveelheden	
Groen	Gazons, beplanting, etc.	1.374.204	m^2
	Bloembakken	22	stuks
Meubilair	Banken en afvalbakken	612	stuks
	Hekwerken	2.114	m
Speelvoorzieningen	Toestellen	307	stuks
Afvalvoorzieningen	Ondergrondse containers	80	Stuks
		26	Locaties

Het openbaar groen in de gemeente Loon op Zand speelt een belangrijke rol in de leefbaarheid van de gemeente. Dit vergt echter ook de nodige inspanningen voor het onderhoud. Afgelopen jaren is er regelmatig bezuinigd op het onderhoud van het groen. Dit heeft ertoe geleid dat het groen versleten is: beplanting is te hoog geworden, is verhout waardoor het niet meer teruggesnoeid kan worden, beplanting is weggevallen door droogte etc. De komende jaren wordt ingezet om een groot deel van het areaal te vervangen of om te vormen. Hierbij worden doelen als vergroten biodiversiteit, klimaatstress en burgerparticipatie meegenomen.

Het aanwezige meubilair en speelvoorzieningen is geïnspecteerd. Hieruit is gebleken dat 33% van het areaal niet voldoet aan het vastgestelde kwaliteitsniveau. Ook hierin zal een inhaalslag moeten worden gedaan om weer aan het vastgestelde kwaliteitsniveau te voldoen. Concreet houdt dit in dat er banken en prullenbakken zullen worden voorzien van een nieuwe verflaag of in zijn geheel vervangen worden. Bij speelvoorzieningen speelt burgerparticipatie een duidelijke rol. Hetgeen gerealiseerd wordt moet zo veel mogelijk passen bij de wensen van de buurt. Hierbij zijn de kaders vanuit het beleid en financiën leidend.

In de gemeente Loon op Zand zijn 26 locaties waar ondergrondse afvalvoorzieningen aanwezig zijn en ca. 10.000 adressen (maal 3 per woonadres) met mobiele containers (kliko's) . Onderhoud van de ondergrondse voorzieningen bestaat uit het reinigen van de ondergrondse bakken, vervangen van paslezers en functioneel houden.

Gebouwen/ Vastgoed

Vastgoed heeft 68 gebouwen in haar vastgoedportefeuille. Er zijn 14 vastgoedobjecten (waarbij de grond en het gebouw eigendom is van de gemeente, dan wel het gebouw gehuurd wordt door gemeente) in beheer en onderhoud van de gemeente.

Voor het maatschappelijk vastgoed is de actualisatie van het (D)MJOP in een afrondende fase, waarbij we accent gelegd hebben op:

- Verduurzaming: een duurzaamheidsscope is toegepast voor Het Klavier, De Brandweerkazernes en De Gemeentewerf. Deze zijn opgenomen in de actualisatie van de DMJOP's met als startdatum januari 2023.
- Het onderhoudsniveau van Het Klavier is onderzocht en verwerkt in de adviesnota en het raadsvoorstel over de (D)MJOP'.
  De aanbesteding voor de E&W installaties voor Het Klavier, De Werft en De Brandweerkazernes is afgerond. Heijmans heeft deze aanbesteding gewonnen en de onderhoudsovereenkomst is met hen gesloten. De ingangsdatum van de nieuwe overeenkomst(en) is gestart op 1 juli 2022 en voor Het Klavier start deze op 1 januari 2023. Bij zowel de actualisatie als de aanbesteding voor het onderhoudscontract zijn wij alert geweest op de kostenbesparende elementen. Wel blijft marktwerking van dit moment een risico, apparatuur, staal en materialen zijn enorm in prijs gestegen.

Financiële toelichting onderhoudsbudgetten kapitaalgoederen

	R 2020	B 2021	B 2022
Civiele kunstwerken	30	88	58
Gebouwen/ vastgoed	283	450	668
Groen	940	915	1.112
Openbare verlichting	186	75	214
Riolering en water	439	597	666
Speelvoorzieningen/ straatmeubilair	34	64	55
Wegen	942	926	896
Totaal	**2.854**	**3.115**	**3.669**

Paragraaf 4. Bedrijfsvoering

Waar komen we vandaan?

Op 15 juli 2021 sprak de gemeenteraad de ambitie uit om een zelfstandige gemeente te blijven. De raad nam een amendement aan waarin zij het college opriep om in beeld te brengen wat daar voor nodig is. De organisatievisie, zoals vastgesteld door het college in april 2020, roept op om een solide en wendbare organisatie te zijn. We hanteren drie kernwaarden: resultaat, samen, vitaal. In onze communicatie en dienstverlening passen we het LOL-principe toe (Luisteren – Open – Leren). In juni 2020 informeerden wij de raad hierover tijdens een beeldvormende raad. Deze solide en wendbare organisatie is nodig om inderdaad die zelfstandige gemeente te kunnen blijven.

In 2022 is in het coalitie akkoord bevestigd dat de gemeente Loon op Zand een sterke, zelfstandige gemeente dient te blijven, waarin de inwoner centraal staat. Uitgesproken is dat we investeren in een toekomstbestendige organisatie die ambities mogelijk maakt in een veranderende samenleving.

We zijn succesvol als zelfstandige gemeente als:

1. De inwoners tevreden zijn over de dienstverlening (dienstverlening).
2. De gemeente Loon op Zand financieel gezond is op de korte en lange termijn (middelen).
3. De organisatie in staat is om te zorgen voor een goede bezetting (mensen).
4. De organisatie in staat is om haar taken uit te voeren (processen).

Wat hebben we gedaan?

In februari 2022 is een MT-plan vastgesteld. De roadmaps, zoals opgenomen in de begroting 2022, zijn samengebracht tot 3 sporen, waarlangs de ontwikkeling ter hand is genomen:

- Spoor 1 omvat activiteiten die leiden tot het leveren van een betere dienstverlening aan inwoners en ondernemers, door een bereikbare en adequate dienstverlening te bieden. Een visie op dienstverlening is uitgewerkt en richt zich in 2025 op: multichannel en online. Deze visie omvat 3 opgaven: LOL-principe frontofficeconcept en 5 serviceformules, waarvan participatie er een is. De drie opgaven worden verder uitgewerkt in het najaar van 2022 en verder.
- Spoor 2 omvat activiteiten omtrent vitaliteit van collega's, zoals een medewerkersonderzoek, ziekteverzuimbeleid, HR-gesprekken en de start van het opzetten van een nieuw functiehuis.
- Spoor 3 omvat activiteiten waardoor in een goede samenwerking én met de juiste randvoorwaarden resultaten worden geboekt, zoals aandacht voor procesmanagement, de planning & controlcyclus, ICT-ontwikkeling, opdrachtgever-/opdrachtnemerschap en het uitwerken van een nieuw sturingsmodel.

De verkenningen op de diverse vraagstukken die effect hebben op de foto van onze organisatie in 2025 én de bouw aan verbeteringen in de organisatie zijn dus reeds in gang gezet. Die verbeteringen liggen op het vlak van strategische personeelsplanning, ondersteunend en faciliterend instrumentarium en op externe ontwikkelingen.

Waar staan we nu?

De dynamiek in onze omgeving waarin we werken is in 2022 verder toegenomen; schaarste op vele gebieden, oplopende prijzen/inflatie, arbeidsmarkt tekorten, bestuurlijke ontwikkelingen, sluimerende Corona besmettingen, vluchtelingencrisis en invoering van de Omgevingswet. Dit maakt ons nog bewuster van de noodzaak om continue te blijven ontwikkelen en waar nodig te groeien om een volwaardig partner en vertegenwoordiger te zijn voor onze inwoners en ondernemers. Er is een efficiënte en effectieve basisorganisatie voor de reguliere dienstverlening en bedrijfsvoering

noodzakelijk. Minstens even belangrijk is voldoende ruimte voor een flexibele inzet bij onverwachte vraagstukken en crises.

We realiseren ons dat er inmiddels veel orde is gebracht en er veel plannen zijn uitgewerkt. We zijn er echter nog niet. Een aantal belangrijke punten:
- Het blijkt (vrijwel) niet mogelijk om een aantal vacatures met vast eigen personeel te bemensen.
- Het ziekteverzuim is onverminderd hoog (9%).
- Medewerkers hebben onvoldoende ruimte voor persoonlijke- en organisatieontwikkeling.
- Verspreid door de organisatie zijn budgetten voor opleiding, organisatieontwikkeling, ontwikkeling personeel, vitaliteit, werving & selectie, functiewaarderingseffecten etc.
- Het informatiebeheer en procesmanagement verdient nadere aandacht.

Gewenste situatie
In 2023 gaan we krachtig door met de in gang gezette ontwikkelingen om de doelen te bereiken. We beseffen ons dat een organisatieontwikkeling nooit klaar is en permanente aandacht vraagt.

Ambitie
Doel is het waarmaken van de belofte om een robuuste en vitale organisatie neer te zetten die door middel van een optimale in- en externe samenwerking de afgesproken resultaten behaalt. Een organisatie die weet waar ze voor staat en dat realiseert met betrokkenheid en tot tevredenheid van onze inwoners en ondernemers. Een organisatie met goed werkgeverschap en een goede sfeer, waarin medewerkers zich kunnen ontwikkelen, eigenaarschap tonen en vitaal blijven. Waar met efficiënte processen goed kan worden samengewerkt tussen medewerkers onderling en met de samenleving, de politiek en het bestuur.

Strategische personeelsplanning en sturing

Wat willen we bereiken?
Een personele bezetting die kwalitatief en kwantitatief op orde is, in een organisatie die efficiënt is ingericht op de vaste taken en effectief en wendbaar op maatschappelijke opgaven. De arbeidsmarkt anno 2022 – 2023 is heel krap. Daar heeft heel Nederland mee te maken en het is een gegeven. Ook al proberen we een zo aantrekkelijk mogelijke werkgever te zijn, dan nóg zal het aantal vacatures aanzienlijk zijn. Dat betekent dat we creatief moeten omgaan met de budgetten, ruimte moeten hebben voor stagiaires, traineeships, coaching door mentoren en waar noodzakelijk inhuur van gedetacheerden of externen. Dat alles vereist ruimte en beweeglijkheid in het totaal van personeelsbeleid en dus ook van de personeelsbudgetten. Ruimte om enerzijds kansen te benutten die voorbij komen en anderzijds te sturen op leegloop en ziekteverzuim. Bovendien creëert het helderheid omtrent inzet van eigen formatie en inzet van externen waar nuttig en nodig.

Wat gaan we daarvoor doen?

MT-actieplan wordt voortgezet in 2023
- We werken het vitaliteitsbeleid verder uit op basis van het onderzoek in 2022 (TNO onderzoek instrumentarium Duurzame Inzetbaarheid Index en Psycho Sociale Arbeid ingezet). In 2023 werken we het actieplan uit. Doel is de inzetbaarheid van medewerkers te ondersteunen en versterken op de elementen fysieke en mentale gezondheid, en (werk gerelateerde) uitval verkleinen (voorkomen). We proberen budgettair de middelen voor arbo dienst verlening die nu curatief worden ingezet, preventief in te zetten. Vooralsnog gaan we uit van budget neutraliteit. Er zal een plan worden gemaakt om het ziekteverzuim terug te dringen van 9% naar zo mogelijk 5%.

- Het inhuren van ondersteuning bij werving op lastige vacatures blijft nodig: kandidaten zoeken steeds minder zelf actief maar laten zich benaderen door bureaus of werkgevers. Ook voor het vinden van latente kandidaten en/of aankomend talent is ondersteuning nodig. Externe recruiters hebben meer tijd en middelen dan dat wij het zelf kunnen. Er wordt een organisatiebreed plan voor traineeships gemaakt, mede op basis van positieve ervaringen hiermee in het Sociaal Domein in 2022. Trainees kunnen enerzijds worden ingezet op bestaande vacatureruimte, waarbij wel begeleiding noodzakelijk is. Anderzijds kunnen trainees bovenformatief worden ingezet op plekken waar op termijn menskracht verwacht wordt. Hiervoor wordt in de begroting 3 fte + 0,5 fte voor een juniorplek opgenomen in 2023.
- Eind 2022 wordt een toekomstbestendige herstructurering van de organisatie voorbereid. Hierbij zal het integraal management worden versterkt en een passende positie en rol van de staf worden ingericht. De structuur voorziet in een herordening van de leidinggevende functies, die naar verwachting formatief budgettair neutraal zal verlopen. Voor de transitie is een tijdelijk budget nodig voor kwartiermakers, werving & selectie en coaching en training.
- Voor de transitie naar een andere gelaagdheid en clustering van domeinen, het implementeren van een nieuwe structuur en het goed laten landen van de teams met ingang van 2023 en verder is een functie van “organisatie-ontwikkelaar” noodzakelijk, in plaats van het achtereenvolgens inhuren van diverse externe bureaus. Een strategisch adviseur, die de continuïteit en implementatie monitort, bewaakt, stimuleert en in samenwerking zorgdraagt voor de uitvoering.
- Met ingang van 2023 wordt het opleidingsbudget gecentraliseerd en een integraal concernbreed opleidingsplan gemaakt vanuit een gemeenschappelijke visie op de kennis en vaardigheden die onze medewerkers moeten hebben om een excellente dienstverlening te kunnen waarmaken.
- Centraliseren van personeelsbudgetten en loonsomsturing worden ingevoerd.
- Er is incidenteel in 2023 inzet nodig voor het op orde brengen van het informatiebeheer.
- Doorlichten en stroomlijnen van onze werkprocessen vanuit het LEAN principe en inzet digitaliseringsmogelijkheden. Dit aspect komt terug onder ‘ondersteunend en faciliterend instrumentarium’.

Hoe kunt u onze resultaten volgen?

De kengetallen die wij hier presenteren, sluiten aan bij de indicatoren die in februari 2022 door de raad zijn vastgesteld in het kader van de bestuurlijke toekomst. We presenteren de cijfers jaarlijks per 1 juli. 2021 hanteren we als het jaar van de 0-meting.

Formatie, bezetting en vacatures

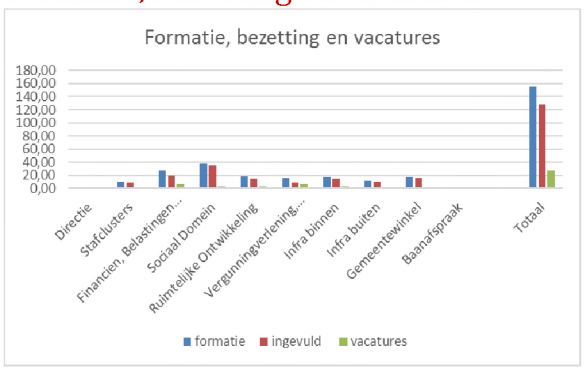

(juli 2021: 0-meting)

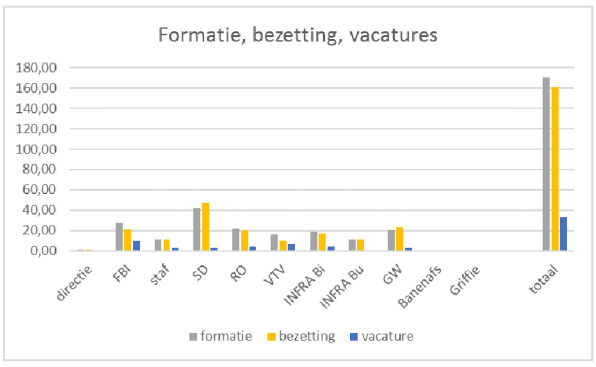

(juli 2022: meting 1)

Op peildatum 1 juli 2022 is er voor ruim 32 fte vacatureruimte. Vooral het aantal vacatures binnen de afdelingen VTV (6 fte) en FBI (9,5 fte) vallen op. Voor VTV wordt dit hoofdzakelijk door arbeidsmarkt factoren veroorzaakt. Voor FBI spelen naast de krapte op de arbeidsmarkt, de verbetering van de financiële functie, uitbesteding belastingen en de herinrichting van de afdeling een rol. De

herinrichting is afgerond en besloten. Vanaf tweede helft 2022 werven we de ontbrekende rollen om vacatures ingevuld te krijgen.

Ziekteverzuim

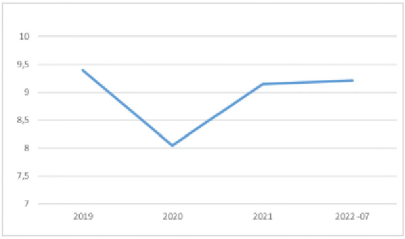

De raad heeft voor het aandachtsgebied robuuste organisatie een aantal beleidsindicatoren meegegeven. Voor ziekteverzuim is dat een dalende lijn van de 0-meting.
Uit de figuur blijkt dat het ziekteverzuim hoog blijft. In 2020 werd een dalende lijn zichtbaar. In de coronaperiode zijn veel medewerkers ziek geweest. Enkele medewerkers hebben veel last ondervonden van de naweeën van een coronabesmetting.
Ondanks deze periode is het ziekteverzuim op dit moment op een lager niveau dan in 2019.

Er is een aantal medewerkers die langdurig ziek zijn, onder andere door fysieke aandoeningen met langdurige behandel- en hersteltrajecten. Een aantal hiervan is in procedure bij het UWV. Deze drukken het cijfer omhoog. Voor de eerste helft 2022 bedraagt het ziekteverzuim van medewerkers die langer dan een jaar ziek zijn 19,8% van het aantal zieken. De aandacht voor vitaliteit en de stimulering voor een gezonde leefstijl moet er aan gaan bijdragen dat het ziekteverzuimcijfer daalt.

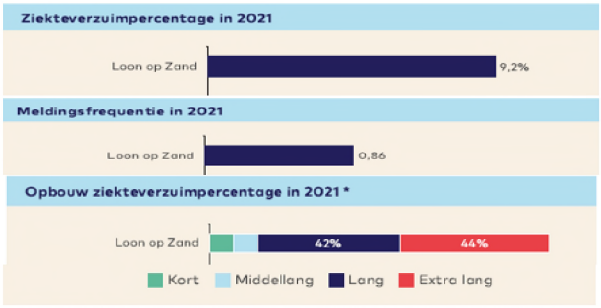

*kort = max. 7 kalenderdagen; middellang 8 t/m 42 kalenderdagen; lang = 43 t/m 365 kalenderdagen; extra lang 366 of meer kalenderdagen

Besteding opleidingsbudget

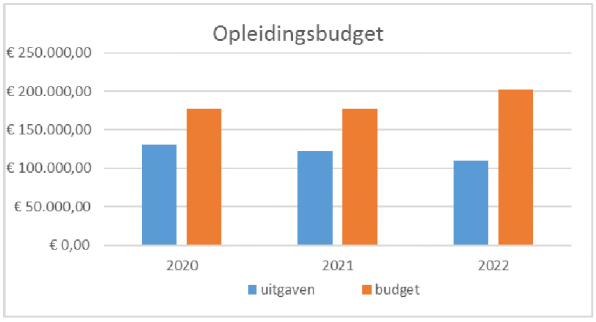

Het verloop in het budget is nog wisselend. Corona en de druk op de uitvoering (reguliere taken, opvang Oekraïners en vluchtelingen) zijn hiervan de oorzaak. Enkele ontwikkelingen kennen een eigen budget (invoering omgevingswet, verbetertraject burgerzaken). Die budgetten zijn hierin niet meegenomen.
De realisatie van het algemene budget blijft nog achter bij de groei er van. De groei in het budget blijft wel nodig. De groei in de formatie van de afgelopen jaren, de uitstroom van ervaren medewerkers wegens pensioen en de instroom van jonge minder ervaren medewerkers en aantrekkelijk werkgever zijn, maakt dat de groei van het budget nodig blijft. Daarnaast wordt op dit moment – als onderdeel van het bredere proces van de organisatieontwikkeling – gewerkt aan een concernbreed opleidings- en ontwikkelplan.

Ondersteunend en faciliterend instrumentarium

Wat willen we bereiken?

We leveren de juiste tools, middelen en ondersteuning voor de uitvoering van primaire processen en maatschappelijke opgaven. Zo dragen we bij aan systemen, cultuur, werkprocessen, samenwerking en dienstverlening die passen bij een toekomstbestendige organisatie.

Wat gaan we daarvoor doen?

Werkprocessen

Voor de organisatieontwikkeling is Informatiebeheer als essentiële factor aangemerkt. We gebruiken systemen en digitaliseren onze processen zodat we effectiever en efficiënter kunnen werken. Voordat je digitaliseert is het van belang om het ideale (eigen) proces in beeld te hebben. Het gevaar van rubbish-in rubbish-uit dreigt. Eerst optimaliseren, dan digitaliseren.

We zetten in op de volgende doelen:

- vereenvoudiging, minimaliseren van verspilling, maximaal digitaliseren wat kan;
- andere inzet van formatie op taken die meer waarde toevoegen;
- basis leggen voor continue kwaliteit verbetering;
- leren en verbeteren in één traject.

Flexibel kantoorconcept Fase 2

In 2023 wordt ons kantoorconcept van hybride werken, dat in 2022 is ingezet, verder uitgewerkt. De locatie Brandweerkazerne wordt per juli 2023 opgeheven, de medewerkers krijgen flexplekken in het klavier en op termijn in de Gemeentewerf. Hiervoor worden beide locaties (verder) geschikt gemaakt.

Aansluiten op E-depot

Het E-depot is een landelijke voorziening waar de digitale archieven van onder meer gemeenten ondergebracht kunnen worden. Vanaf 2024 willen we aansluiten op het E-depot. Dit is een eenmalige investering die in drie jaar wordt terugverdiend. Het terugverdieneffect zit in een lagere bijdrage aan het regionaal archief.

Wijzigingen begroting

Personeel en loonsomsturing	2023	2024	2025	2026
Aanpassing personeelsbegroting op basis van maximumschaal (indicatie)	-344	-344	-344	-344
Budget opvang langdurig verzuim	-142	-142	-142	-142
Herschikking ziek-piekbudget	486	486	486	486
Terugbrengen ziekteverzuim	-35	-35	-35	-35
Herschikking vitaliteitsbudget	35	35	35	35
	-	-	-	-

Organisatieontwikkeling	2023	2024	2025	2026
Organisatieontwikkeling introductie structuur in 2023 (*1)	-280	-	-	-
Informatiebeheer op orde	-75	-	-	-
Uitwerking coordinatoren en teams	-	-250	-200	-200
Formatie en begeleiding traineeships (*2)	-165	-220	-220	-220
Opleidingsplan organisatie	-258	-272	-272	-272
Herschikking budget vorming, training en scholing	258	272	272	272
Personele ontwikkelingen mbt mobiliteit	-200	-100		
Herschikking budget personele vraagstukken	200	100		
Herschikking werkbudget organisatieontwikkeling	100	50		
Herschikking diverse personele budgetten (*1)	66	26	26	26
	-354	**-394**	**-394**	**-394**

**1 inclusief prognose over te hevelen budget Werving en selectie 2022 van €40.000*
**2 In de begroting is ook een budget van €9.000 beschikbaar voor het inzetten van stagiaires*

Wijzigingen van de formatie	2023	2024	2025	2026
Venster 0				
Junior adviseur, bestuurswoordvoerder/strategische communicatie, organisatie-adviseur (org.ontwikkeling)	-221	-187	-187	-187
Herschikking formatie inrichting domein bedrijfsvoering	90	150	250	250
Venster 1				
Formatie burgerzaken, uitbreiding flexibele schil	-48	-48	-48	-48
Venster 2				
Consulent Wmo	-67	-67	-67	-67
Herschikking huidige formatie sociaal domein	50	50	50	50
Procesregiseur sociaal domein	-28	-28	-28	-28
Consulent statushouders	-112	-70	-70	-70
Venster 3				
Databeheerder	-31	-31	-31	-31
	-367	**-231**	**-131**	**-131**

Overig	2023	2024	2025	2026
Opheffen locatie kantoor brandweerkazerne (incl. aanpassingen werkplekken Klavier en gemeentewerf)	50	85	85	85
Aansluiten E-depot	0	-150	50	50
	50	**-65**	**135**	**135**

Paragraaf 5. Financiering

De paragraaf bevat een toelichting op het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Renterisico

De kasgeldlimiet en de renterisiconorm moeten voorkomen dat de leningenportefeuille van gemeente te gevoelig is voor schommelingen in de rente. De kasgeldlimiet richt zich op leningen met een korte looptijd en de renterisiconorm richt zich juist op langlopende leningen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is bedoeld om het renterisico op geldleningen te beperken. Als er veel kortlopende leningen (kasgeldleningen) zijn, dan is de financieringsportefeuille gevoeliger voor rentewijzigingen. Over het algemeen hebben kortlopende leningen een lagere rente en zijn daarom goedkoper. De omvang van de netto vlottende schuld is beperkt tot maximaal 8,5% van het begrotingstotaal en bedraagt voor 2023 € 5,5 miljoen.

Renterisiconorm

Renterisico's op de langere termijn beheersen we door de toepassing van de zogenaamde renterisiconorm. In de kern komt deze erop neer dat niet op hetzelfde moment een omvangrijke herfinanciering leningen plaatsvindt tegen op dat moment bijvoorbeeld fors hogere rentepercentages. De jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen mogen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

	Risico
Renterisiconorm	13.027
Aflossingen	2.147
Ruimte binnen norm	**10.880**

We voldoen aan de renterisiconorm.

Financiering

Langlopende leningen en uitzettingen (verloop huidige leningenportefeuille)	2023
Stand 1 januari	**25.391**
Aflossingen	-2.147
Opgenomen	0
Stand 31 december	**23.244**

De rentelast over deze leningen bedraagt in 2023 € 724.000. De gemiddelde rente is 2,85%.

Uitgezette leningen	2023
Stand 1 januari	**1.524**
Aflossingen	-26
Opgenomen	0
Stand 31 december	**1.498**

De rentebaat over deze leningen bedraagt in 2022 € 25.000. De gemiddelde rente is 1,64%.

Garanties op leningen aan derden

Naast de leningen die we zelf aangaan zijn er nog een aantal leningen ‘door verstrekt’ aan derden of staan we garant voor leningen die aan derden zijn verstrekt door een bankinstelling. In deze situatie is er geen sprake van bankieren. De leningen aan woningbouwverenigingen zijn aflopend van aard en stammen nog uit de periode dat het gebruikelijk was dat we voordelig leningen aantrokken bij bijvoorbeeld de Bank Nederlandse Gemeenten en deze onder dezelfde condities verstrekten aan de betreffende woningbouwvereniging.

Garanties geven we alleen uit hoofde van de publieke taak. Bijvoorbeeld een garantstelling aan een bank voor een vereniging voor de aanleg van een sportveld.

	2023
Leningen aan verenigingen, stichtingen en natuurlijke personen	1.009
Leningen aan woningbouwverenigingen	85.560
Totaal	**86.569**

Over het algemeen zijn deze risico’s op verstrekte geldleningen beperkt omdat ofwel contragaranties zijn verstrekt of een hypotheek als onderpand is afgegeven.

Schema rentetoerekening

	Bedrag
Externe rentelast over korte financiering	24
Externe rentelast over lange financiering	874
Externe rentebaten	-32
Totaal door te rekenen extra rente	**866**
Rente die aan grondexploitatie moet worden doorberekend	-19
Rente van projectfinanciering (niet van toepassing)	0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	**847**
Rente over eigen vermogen en voorzieningen	0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	847
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (via renteomslag)	1.205
Renteresultaat, onderdeel van resultaat op taakveld treasury	**358**

Paragraaf 6. Verbonden partijen

Inleiding

Het begrip verbonden partij is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en wordt als volgt gedefinieerd: *"Een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie onderscheidenlijk de gemeente een bestuurlijk en financieel belang heeft."*

In maart 2018 heeft de gemeenteraad van Loon op Zand een nota verbonden partijen vastgesteld. Doel van deze nota was met name om meer grip te krijgen op gemeenschappelijke regelingen. Kern van deze nota is dat we voortaan op basis van de drie B's (Bestuur, Beleid en Bedrijfsvoering) sturen op gemeenschappelijke regelingen. Per gemeenschappelijke regeling worden in onderstaand overzicht de drie B's geschreven. Hiermee worden de kaders gesteld op basis waarvan voorstellen van de regelingen in het komend jaar beoordeeld worden. Achtergrondinformatie over de werkwijze aan de hand van de drie B's staat de lezen in de nota verbonden partijen 2018.

De nota verbonden partijen 2018 richt zich enkel op gemeenschappelijke regelingen. Voor de overige verbonden partijen (verenigingen, stichtingen, coöperaties en vennootschappen) blijven we de in het BBV voorgeschreven kerngegevens hanteren.

Totaalbeeld verbonden partijen

Partij	Rechtsvorm	Venster	Thema	Bijdrage
Regio Hart van Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Bestuur en dienstverlening	Bestuur	€ 104.593
Midpoint	Onder GR Hart van Brabant	Omgeving en economische ontwikkeling	Economische ontwikkeling	€ 113.715
Bestuurscommissie Jeugd HvB	Onder GR Hart van Brabant	Gemeenschappen	Maatwerk	€ 5,726 mio
GGD Hart voor Brabant	Gemeenschappelijke regeling	Gemeenschappen	Sport, cultuur en welzijn	€ 883.687
OMWB	Gemeenschappelijke regeling	Omgeving en economische ontwikkeling	Duurzaamheid	€ 386.738
Veiligheidsregio MWB	Gemeenschappelijke regeling	Bestuur en dienstverlening	Openbare orde en veiligheid	€ 1,300 mio
Baanbrekers	Gemeenschappelijke regeling	Gemeenschappen	Participatie	€ 1,925 mio
RAV	Gemeenschappelijke regeling	Bestuur en dienstverlening	Openbare orde en veiligheid	€ 0
BNG	Vennootschap	Algemene dekkingsmiddelen	Algemene dekkingsmiddelen	41.886 aandelen[5]
Brabant Water NV	Vennootschap	Algemene dekkingsmiddelen	Algemene dekkingsmiddelen	33.100 aandelen
EWW BV	Vennootschap	Gemeenschappen	Sport, cultuur en welzijn	100% aandeelhouder

Regio Hart van Brabant (Tilburg)[6]	
Doel	- Een overlegstructuur met bestuursbevoegdheden in te stellen en in stand te houden, die dient om de samenwerking tussen de deelnemende gemeenten vorm te geven.

[5] Dit aandelenpakket vertegenwoordigt een waarde van € 95.500.

[6] Deelnemende partijen: Loon op Zand, Heusden, Waalwijk, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen.

	- Rechtens verantwoording af te kunnen leggen over de besteding van (subsidie)gelden die door andere overheden, instellingen en/of bedrijven met het oog op die samenwerking worden toegekend. - Samen te werken om regionale opgaven te identificeren en op basis daarvan gezamenlijk beleid op te stellen en gezamenlijke projecten te definiëren, te initiëren en uit te voeren, dan wel projecten ter uitvoering op te dragen, aan te bieden of aan te besteden aan gelieerde- en derde partijen, waaronder Midpoint Brabant. - een bestuurlijke structuur in te stellen met het oog op een kwalitatief goede en efficiënte uitvoering van de regionale jeugdhulptaken.
Bevoegdheden	- Het regeling, bestuur en beheer van de uitvoering van de taken die bij het doel van de regeling benoemd zijn. - Het vaststellen van een subsidieverordening, voor zover dit noodzakelijk is om de doelen te bereiken.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Van Aart is lid van het algemeen bestuur[7]. De secretaris is lid van de kring gemeentesecretarissen. Wethouder Mandemakers is lid van de bestuurscommissie Jeugd, Collegeleden zijn lid van de portefeuillehoudersoverleggen die tot hun portefeuille behoren. Peter Flohr is lid van de regionale adviescommissie Hart van Brabant. Marten krikken is zijn plaatsvervanger.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan een zienswijze indienen op de begroting en de jaarrekening. Daarnaast kan de raad bij het vaststellen van de Kernagenda een zienswijze geven. Gemeenteraadsleden kunnen zich twee keer per jaar tijdens de Hart van Brabant radendag informeren over de regionale samenwerking. Als drie gemeenteraden van deelnemende gemeenten daartoe verzoeken, wordt een verenigde vergadering van alle gemeenteraden bijeengeroepen. De verenigde vergadering doet uitspraken over kwesties die zij van regionaal belang acht. Ieder raadslid heeft in deze vergadering één stem. Er is een regionale adviescommissie die adviseert over de procesmatige aspecten van de P&C-cyclus en de kernagenda, de informatievoorziening vanuit Hart van Brabant en de invulling van de raadsledenbijeenkomsten. Daarnaast signaleert de commissie de verbinding tussen regionale ontwikkelingen en de gemeentelijke ambities.
Afspraken over doelen en prestaties	De doelen van de regio Hart van Brabant beschreven in de Strategische Meerjarenagenda 2019-2023. Momentdeel wordt gewerkt aan een kernagenda waarin de regionale ambities voor de komende jaren staan. De ambities voor het beleidsterrein jeugd zijn vastgelegd in het regionaal koersdocument jeugd uit 2017.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Onze gemeente profileert zich als leisuregemeente en wil dit profiel graag versterken door dit onderwerp te verankeren in de kernagenda.
Risico's	De jeugdzorg kent een open-eindefinanciering, waardoor het rekeningresultaat maar beperkt te beïnvloeden is.

[7] Bestuursorganen: Algemeen bestuur, dagelijks bestuur, voorzitter, bestuurscommissie jeugd, portefeuillehouders overleggen op diverse beleidsterreinen, klankbordgroep gemeentesecretarissen

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD) Hart voor Brabant (Tilburg)[8]	
Doel	Het leveren van een bijdrage aan de publieke gezondheidszorg.
Bevoegdheden	De uitvoering van de gemeentelijke taken die de Wet publieke gezondheid noemt en van de toezichtstaken die de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen kinderopvang noemt. De taken van de GGD zijn verdeeld in een basispakket dat (met lokale accenten) voor alle deelnemers geldt en facultatieve plustaken. Het basispakket wordt jaarlijks door het algemeen bestuur (AB) van de GGD vastgesteld.
Vertegenwoordiging	Wethouder Suzan Mandemakers is lid van het dagelijks bestuur (DB).
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan inlichtingen vragen aan het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter. De raad kan daarnaast verantwoording vragen aan het door de gemeente aangewezen lid voor het gevoerde beleid en/of een zienswijze geven over de begroting en wijzigingen daarvan die leiden tot een verandering van de gemeentelijke bijdrage.
Afspraken over doelen en prestaties	1. *Regionale nota publieke gezondheid 2020 – 2023:* Op hoofdlijnen richt het gezondheidsbeleid zich op de thema's: a. Gezonde Start (d.w.z. de zwangerschap en de eerste 1000 dagen vanaf de geboorte); b. Gezonde Leefstijl; c. Gezonde Geest; d. Gezonde Omgeving. Doel van het regionale volksgezondheidsbeleid is om gezamenlijk meer gezondheidswinst te behalen, de slagkracht te vergroten en een sterkere verbinding te leggen met andere beleidsterreinen. De ambities worden nagestreefd door in te zetten op 'samenwerken', 'gezonde scholen', 'het versterken van opvoedvaardigheden' en een 'gezonde omgeving'. 2. *Lokaal inzetdocument GGD (jaarlijks)*: Dit document omvat een omschrijving van de lokale inzet van de GGD als het gaat om de diensten Jeugdgezondheidszorg, Gezondheidsbevordering, Preventie en Leefstijl. Deze inzet wordt deels gefinancierd uit het basispakket van de GGD (inwonersbijdrage) en deels uit plusgelden. Dit inzetdocument is feitelijk de lokale uitwerking c.q. het uitvoeringsprogramma van datgene wat als beleid in de regionale nota is opgenomen en wordt jaarlijks geactualiseerd. 3. *Beleidsvisie 2019-2023*: dit is de langetermijnvisie van de GGD voor de komende jaren met daarin beschreven de visie en ambitie.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	In het kader van de Wet publieke gezondheid geeft de GGD Hart voor Brabant onder andere uitvoering aan de jeugdgezondheidszorg (jgz) en diverse preventieprogramma's. Zowel de jgz als de preventieprogramma's hebben als doel het bevorderen, beschermen en bewaken van de gezondheid van zowel kinderen als volwassenen. Een goede gezondheid draagt bij aan de zelfredzaamheid en participatie van inwoners. De GGD levert hiermee een bijdrage aan de gemeentelijke doelen in het sociale domein zoals het versterken van de zelfredzaamheid, eigen kracht, gezondheid e.d.
Risico's	Geen bijzondere risico's te melden.

[8] Loon op Zand, Heusden, Waalwijk, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Grave, Meijerijstad, Oss, Sint-Michielsgestel, Maashorst, Vught, 's-Hertogenbosch, Bernheze, Boekel, Land van Cuijck

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB) (Tilburg)[9]	
Doel	Ten behoeve van de deelnemers taken uit te voeren op het gebied van het omgevingsrecht en om als verlengstuk van het lokaal en provinciaal bestuur een bijdrage te leveren aan een leefbare en veilige werk- en leefomgeving van de regio Midden- en West-Brabant.
Bevoegdheden	Er zijn geen bevoegdheden overgedragen. Op het gebied van ondersteunende processen mag het algemeen bestuur samenwerkingen met derden sluiten.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Van Aart is lid van het Dagelijks Bestuur. Besluiten worden bij meerderheid genomen. Bij besluiten over begroting, begrotingswijzigingen en jaarrekening, dient deze meerderheid meer dan de helft van de omzet te vertegenwoordigen.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan een zienswijze indienen op de begroting en de besteding van een eventueel jaarrekeningsaldo.
Afspraken over doelen en prestaties	De OMWB voert landelijke basistaken uit aan de hand van de landelijke VTH-criteria. Over de uitvoering hiervan worden jaarlijks schriftelijke afspraken gemaakt.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Naast de wettelijke basistaken heeft Loon op Zand overige taken op het gebied van het vergunningverlening en toezicht structureel bij de OMWB weggelegd. De afdeling RO vraagt milieuadviezen over ruimtelijke plannen bij de OMWB. Op incidentele basis wordt de OMWB ingehuurd.
Risico's	Geen risico's te melden.

Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VRMWB) (Tilburg)[10]	
Doel	De Veiligheidsregio Midden- en West Brabant (VRMWB) behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op de volgende terreinen: a. brandweerzorg; b. geneeskundige hulpverlening; c. rampenbestrijding en crisisbeheersing; d. het voorzien in een gemeenschappelijke meldkamer.
Bevoegdheden	- het inventariseren van risico's van branden, rampen en crisis; - het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald; - het adviseren van het college van burgemeester en wethouders over de brandweerzorg; - het voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijdingen de crisisbeheersing; - het instellen en in stand houden van een brandweer; - het instellen en in stand houden van een GHOR; - het voorzien in de meldkamerfunctie; - het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel;

[9] Loon op Zand, Waalwijk, Heusden, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Altena, Geertruidenberg, Oosterhout, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Breda, Drimmelen, Moerdijk, Etten-Leur, Zundert, Rucphen, Halderberge, Roosendaal, Steenbergen, Bergen op Zoom, Woensdrecht

[10] Loon op Zand, Waalwijk, Dongen, Tilburg, Hilvarenbeek, Goirle, Oisterwijk, Gilze en Rijen, Altena, Geertruidenberg, Oosterhout, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Breda, Drimmelen, Moerdijk, Etten-Leur, Zundert, Rucphen, Halderberge, Roosendaal, Steenbergen, Bergen op Zoom, Woensdrecht, provincie Noord-Brabant

	- het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties; - het vaststellen van het regionaal risicoprofiel; - het tenminste één maal in de vier jaar vaststellen van een beleidsplan; het tenminste één maal in de vier jaar vaststellen van een brandrisicoprofiel en het behorende dekkings- en spreidingsplan - het vaststellen van rampbestrijdingsplannen voor zover dit bij Algemene maatregel van Bestuur voorgeschreven is; het zorg dragen voor de voorbereiding op de bestrijding van een epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A, als bedoeld in artikel 1 onder e Wet publieke gezondheid alsmede op de bestrijding van een nieuw subtype humaan influenzavirus, waarbij ernstig gevaar voor de volksgezondheid bestaat.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Van Aart is lid van het algemeen bestuur[11].
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad heeft de mogelijkheid om bij vaststelling van het regionaal beleidsplan (incl. regionaal risicoprofiel) en de begroting en besteding van een eventueel rekeningsaldo een zienswijze in te dienen.
Afspraken over doelen en prestaties	In het meerjarenbeleidsplan staan, in de vorm van pijlers, de doelstellingen van de VRMWB geformuleerd. Deze formuleert de VRMWB als volgt: **1. Stimuleren van een redzame samenleving** De basis van een veilige en veerkrachtige samenleving zijn de mensen die er wonen, werken, ondernemen en studeren. In een redzame samenleving is iedereen zich bewust van (brand)veiligheid en weten zij wat zij daaraan zelf kunnen bijdragen. **2. Bijdragen aan een veilige leefomgeving** Een veilige leefomgeving creëer je niet alleen, maar samen. Inwoners, onder - nemers, zorg- en hulpverleners, ieder - een draagt zijn steentje bij. De regierol ligt bij de gemeenten. We adviseren gemeenten in een vroeg stadium over het beheersen van risico's om incidenten, rampen en crises te voorkomen. We blijven ons advies verbeteren door onze informatiepositie te versterken. Het Veiligheid Informatie Knooppunt (VIK) is hier een voorbeeld van. Dit informatie gestuurd adviseren passen we toe op specifieke thema's en/of gebiedsgericht. 3. **Leveren van een hulpvaardige en slagvaardige inzet** Wij bieden slagvaardige en vakbekwame veiligheidszorg bij incidenten, rampen en crises. Daarbij ondersteunen we onze bestuurders, die verantwoordelijk zijn voor de beheersing van een crisis, bestrijding van een calamiteit en zorg hebben voor hun bevolking. Daarbij zet de VRMWB in op een wendbare en duurzame organisatie.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	De gemeente Loon op Zand is op basis van de Wet Veiligheidsregio's belast met de organisatie van de crisisbeheersing in de gemeente. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Loon op Zand trof, samen met de colleges van de andere gemeenten in de regio, een

[11] Bestuursorganen: algemeen bestuur, dagelijks bestuur en een voorzitter. Het algemeen bestuur kan commissies van advies en bestuurscommissies instellen.

	gemeenschappelijk regeling onder de naam “Veiligheidsregio Midden- en West Brabant”.
Risico’s	Geen specifieke risico’s

Baanbrekers (Waalwijk)[12]	
Doel	- Baanbrekers streeft naar een zo hoog mogelijke participatie van inwoners van de gemeenten Heusden, Loon op Zand en Waalwijk. - De focus ligt vooral op het zoveel mogelijk naar een reguliere baan helpen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. - Voor mensen waarbij dit niet haalbaar is, biedt Baanbrekers beschut werk aan. - Daarnaast verstrekt Baanbrekers onder andere de uitkeringen en bijzondere bijstand. Belangrijke waarden voor de uitvoeringsorganisatie zijn zelfredzaamheid, duurzame samenwerking en sociale innovatie.
Bevoegdheden	Aan Baanbrekers zijn de bevoegdheden tot regeling en bestuur overgedragen voor de uitvoering van: - De Participatiewet (P-wet) - Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz 2004) - Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) - Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) - Wet sociale werkvoorzieningen (Wsw) - Het oprichten, exploiteren en in stand houden van activiteiten voor industriële werkzaamheden, facilitaire dienstverlening, detailhandel, detacheringen en trajectbegeleiding. Deze activiteiten zijn gericht op het behouden en bevorderen van de arbeidsbekwaamheid en arbeidsfitheid van kandidaten en werknemers. Dit mede met het oog op het kunnen gaan verrichten van arbeid onder zo regulier mogelijke omstandigheden. Daarnaast kunnen bepaalde taken verricht worden voor één of meerdere gemeenten, indien daarom verzocht wordt en het algemeen bestuur dit verzoek inwilligt. Deze taken worden op basis van een overeenkomst uitgevoerd.
Vertegenwoordiging	Namens het college van de gemeente Loon op Zand zijn aangewezen: - Wethouder Suzan Mandemakers - Wethouder Jan Brekelmans - Plaatsvervanger: wethouder Riekje van Vugt-Buter Namens de raad van de gemeente Loon op zand zijn aangewezen: - Wim Veldkamp - Kees Grootswagers Plaatsvervangers: Marianne Verschure en Kiki van Eijndhoven-Brekelmans
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad heeft de mogelijkheid om bij vaststelling van de begroting en besteding van een eventueel rekeningsaldo een zienswijze in te dienen.

[12] Loon op Zand, Heusden, Waalwijk

	De gemeenteraad koos uit haar midden bovengenoemde twee leden van het algemeen bestuur en hun plaatsvervangers aan. Deze AB-leden hebben een verbindende rol tussen de raad en Baanbrekers.
Afspraken over doelen en prestaties	In de gemeenschappelijke regeling staat dat de deelnemende partijen verantwoordelijk zijn voor het integraal en strategisch beleid op de terreinen participatie, activering en re-integratie. Ze vertalen deze visie in een opdracht aan Baanbrekers. Baanbrekers stelt op basis hiervan een meerjarenplan vast. Om mensen stappen te laten zetten naar en op de arbeidsmarkt biedt Baanbrekers begeleiding en bemiddeling (in-, door- en uitstroom). De inzet moet leiden tot zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie (inclusie). Het streven is dat mensen zo goed mogelijk gebruik maken van hun capaciteiten en mogelijkheden om aan de slag te gaan op een zo regulier mogelijke werkplek. Om dit te bereiken worden de inhoudelijke kaders jaarlijks vastgelegd in de kaderbrief die tot stand komt in nauw overleg met de 3 gemeenten. Deze wordt vervolgens vertaald naar een (meerjaren)begroting waar de raad een zienswijze op kan indienen. Deze cyclus wordt afgesloten met een jaarrekening, waarin Baanbrekers beleidsmatig en financieel verantwoording aflegt.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Wij vinden het als gemeente belangrijk dat onze inwoners zoveel als mogelijk participeren. Baanbrekers levert hierin een bijdrage aan de gemeentelijke doelen door inwoners (waar mogelijk) naar zo regulier mogelijk werk te begeleiden. Dit sluit aan bij de doelen in het sociale domein zoals het versterken van de zelfredzaamheid, eigen kracht, gezondheid e.d.
Risico's	De doelgroep en de daarmee samenhangende uitgaven zijn afhankelijk van de heersende conjunctuur. Doordat de BUIG[13] wordt samengesteld door middel van een objectief verdeelmodel, loopt deze niet mee met het aantal uitkeringsgerechtigden. Hierop hebben wij geen invloed. Hierdoor zijn er schommelingen te zien in de inkomsten en daarmee in de bijdrage van ons als gemeente.

Regionale Ambulancevoorziening Brabant Midden-West-Noord (RAV) (Tilburg)[14]	
Doel	Het (doen) verlenen van ambulancezorg.
Bevoegdheden	Alle bevoegdheden die nodig zijn om zijn taken (het verlenen van ambulancezorg en het in stand houden van een meldkamer ambulancezorg uit te voeren.
Vertegenwoordiging	Burgemeester Hanne van Aart is lid van het algemeen bestuur.
Rol gemeenteraad	De gemeenteraad kan inlichtingen vragen aan het algemeen bestuur, het dagelijks bestuur en de voorzitter. De raad kan daarnaast verantwoording vragen aan het door de gemeente aangewezen lid voor het gevoerde beleid en/of een zienswijze geven over de begroting en wijzigingen daarvan die leiden tot een verandering van de gemeentelijke bijdrage.

[13] BUIG is de gebundelde uitkering voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bijzondere Bijstand Zelfstandigen en het betalen van de loonkostensubsidies).

[14] Loon op Zand, Altena, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Bernheze, Boekel, Boxtel, Breda, Dongen, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Gilze en Rijen, Goirle, Halderberge, 's-Hertogenbosch, Heusden, Hilvarenbeek, Land van Cuijk, Maashorst, Meijerijstad, Moerdijk, Oisterwijk, Oosterhout, Oss, Roosendaal, Rucphen, Sint-Michielsgestel, Steenbergen, Tilburg, Vught, Waalwijk, Woensdrecht, Zundert.

Afspraken over doelen en prestaties	Omdat de ambulancezorg op grond van de Wet ambulancezorg door de zorgverzekeraars wordt bepaald, maken zij afspraken met de RAV over het niveau van dienstverlening en de bijbehorende kosten.
Relatie met gemeentelijke doelstellingen	Gelet op de financiering van de ambulancezorg door de zorgverzekeraars, is de bijdrage van de RAV aan gemeentelijke doelstellingen beperkt.
Risico's	Geen bijzondere risico's te melden.

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) (Den Haag)	
Maatschappelijk belang	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De BNG draagt met de gespecialiseerde dienstverlening bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Bestuurlijk belang	Onze gemeente heeft zeggenschap via het stemrecht op aandelen (één stem per aandeel). De burgemeester vertegenwoordigt de gemeente als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Beleidsvoornemens	Niet van toepassing.
Risico's	Geen risico's te melden. Creditrating bijvoorbeeld Standard & Poor's: AAA (heel goed).

Brabant Water NV ('s-Hertogenbosch)	
Maatschappelijk belang	Brabant Water voorziet ruim 2,4 miljoen inwoners van vrijwel heel Noord-Brabant van drinkwater. Jaarlijks verzorgen de 34 waterproductiebedrijven de winning en zuivering van circa 200 miljoen m3 water. Via een hoofdleidingnet van bijna 17.000 kilometer komt het drinkwater bij ruim 1.070.000 klanten thuis. Brabant Water levert een bijdrage aan het waarborgen van een goede volksgezondheid, de zorg voor het milieu en aan de economische ontwikkeling in het voorzieningsgebied.
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt onze gemeente als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Beleidsvoornemens	Niet van toepassing.
Risico's	Geen risico's te melden.

Exploitatie De Werft en De Wetering (Kaatsheuvel)	
Maatschappelijk belang	Het toegankelijk houden van binnensportaccommodaties in de kernen Kaatsheuvel en Loon op Zand.
Bestuurlijk belang	De burgemeester vertegenwoordigt onze gemeente als aandeelhouder.
Beleidsvoornemens	Er zijn vanuit de gemeente geen beleidsvoornemens geformuleerd.
Risico's	

Financieel beeld verbonden partijen

Partij	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat
	1-1-23	31-12-23	1-1-23	31-12-23	2023
Regio Hart van Brabant[15]	149	149	2.043	2.043	0
GGD Hart voor Brabant	6.846	6.040	12.000	12.000	0
OMWB	2.829	3.163	3.004	2.560	0
Veiligheidsregio MWB	5.659	5.276	59.575	55.277	0
Baanbrekers	3.170	4.176	11.896	31.665	0
RAV	14.260	14.260	31.336	36.566	0
BNG (cijfers jaarrekening 2021)	5.097.000	5.062.000	155.262.000	143.995.000	236.000
Brabant Water NV	674.183	684.676	511.876	529.584	0
EWW BV (cijfers jaarrekening 2020)	-133	-60	860	1.892	73

[15] Bestuurscommissie jeugd en Midpoint zijn onderdeel van de financiële positie van GR Regio Hart van Brabant.

Paragraaf 7. Grondbeleid

De paragraaf Grondbeleid geeft inzicht in het grondbeleid van de gemeente Loon op Zand in relatie tot de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in deze begroting. De paragraaf grondbeleid in de jaarrekening 2021 en het MPG 2021 zijn op 7 juli 2022 door de gemeenteraad vastgesteld. Om deze reden is de voorliggende paragraaf grondbeleid slechts op een aantal kleine aspecten geactualiseerd. De cijfers in de tabellen zijn gelijk aan de cijfers gepresenteerd in het vastgestelde MPG 2021.

Grondbeleid

Het beleid van de gemeente Loon op Zand op het gebied van grondzaken is vastgelegd in de Nota Grondbeleid 2017. Met het grondbeleid wordt nagestreefd de ruimtelijke opgave met betrekking tot de verschillende beleidsprogramma's te realiseren of te faciliteren. Daarnaast is in het grondbeleid vastgelegd hoe er op een verstandige manier omgegaan dient te worden met de beschikbare financiële middelen. Naast de Nota Grondbeleid zijn in tabel 1 ook de overige vigerende beleidsdocumenten weergegeven die betrekking hebben op het grondbeleid van de gemeente. De Nota Kostenverhaal en de Nota Grondbeleid worden in 2022 en 2023 geactualiseerd. De belangrijkste reden hiervoor is de invoering van de omgevingswet en de nieuwe/vernieuwde grondbeleidsinstrumenten die daarbij horen

Tabel 1: Overzicht grondbeleid gemeente Loon op Zand

Beleid	Omschrijving	Besluit	Actualisatie/ herziening
Nota Grondbeleid	Richtinggevend en kaderspellen bij gebiedsontwikkeling met een faciliterend grondbeleid als primaire beleidsrichting.	2017	2022/23
Notitie Grondprijzen	Jaarlijkse vaststelling van grondprijzen.	2022	jaarlijks
Nota Kostenverhaal	Beleid met betrekking tot het kostenverhaal van bovenplanse kosten en ruimtelijke ontwikkelingen.	2016	2022
Beleid uitgifte reststroken en handhaving gemeentelijke eigendommen	Beleid met betrekking tot verkoop snippergroen en handhaving gemeentelijke eigendommen.	2013	n.t.b.
Exploitatieverordening	Bevat de voorwaarden waaronder de gemeente medewerking zal verlenen aan het in exploitatie brengen van gronden. Alleen van toepassing op overeenkomsten gesloten voor 1 juli 2008.	2005	n.v.t.

Op 1 januari 2022 telde het grondbedrijf 4 actieve grondexploitaties en 22 projecten die door de gemeente gefaciliteerd worden. Deze projecten dragen bij aan de ruimtelijke doelstellingen van de gemeente. De meeste projecten dragen daarnaast ook bij aan het beleid op het gebied van wonen en/of economie. Een kleiner aantal projecten dragen bij aan maatschappelijke voorzieningen op het vlak van onderwijs, sport, cultuur, recreatie, infrastructuur en duurzaamheid.

Ontwikkelingen

De markt voor koopwoningen wordt gekenmerkt door krapte en stijgende (woning)prijzen. De toenemende internationale spanningen die zijn ontstaan door de oorlog in de Oekraïne zijn de onzekerheden groter geworden. Olie en gas zijn duurder geworden, hierdoor worden ook de grondstoffen duurder. Doordat er meer onzekerheid is loopt bovendien de rente op de kapitaalmarkt op. Ook de hypotheekrente wordt hierdoor hoger. Dit heeft gevolgen voor de leencapaciteit van potentiële huizenkopers. Die kunnen hierdoor minder lenen. Naar verwachting zal de prijsstijging van woningen hierdoor afvlakken en de woningmarkt in zijn algemeenheid iets afkoelen.

Nieuwbouwwoningen in deze gemeente worden nog steeds goed verkocht en de geprognosticeerde uitgifte van woningbouwkavels in 2022 gaat naar verwachting behaald worden. Het aantal nieuwe particuliere woningbouwinitiatieven blijft voor de komende jaren op peil. De gemeente heeft zelf alleen nog kavels te koop in de wijk Westwaard. Door de zeer beperkte grondpositie van de gemeente is het op dit moment lastig om anders dan in Westwaard zelf grond uit te geven. Hierdoor is de gemeente meer en meer afhankelijk van initiatieven van derden. De sturingsmogelijkheden zijn hierbij beperkter dan bij projecten waar de gemeente zelf aan het roer staat.

De laatste prognoses van de provincie laten extra ruimte zien om de woningvoorraad de komende tien jaar verder uit te breiden. De Woonvisie uit 2016 en een duidelijke prioritering van de projecten moet zorgen dat er kwantitatief en kwalitatief aangesloten wordt op de vraag naar (nieuwbouw)woningen.

De vraag naar bedrijfskavels is dit jaar toegenomen. Naar verwachting wordt in 2022 het laatste bedrijfskavel van ca. 5.000 m² binnen het bedrijvenpark Kaatsheuvel (Kets West II) verkocht. Hierdoor is de huidige voorraad bouwrijpe bedrijfskavels veel eerder uitverkocht zijn dan tot nu toe aangenomen. De voorbereidingen voor de uitbreiding van het bedrijvenpark zijn in de eerste helft van 2022 gestart. Het zal echter nog geruime tijd duren voordat de gemeente opnieuw de beschikking heeft over uitgeefbare kavels.

Doordat de gemeente een zeer beperkte grondpositie heeft drogen de locaties waar de gemeente zelf woningbouw- en bedrijfskavels kan uitgeven de komende jaren op. Om ook op de middellange- en lange termijn meer te kunnen sturen op onze beleidsdoelen onderzoeken we de mogelijkheden om op nieuwe locaties gemeentelijke bouwkavels te kunnen uitgeven. Daarnaast wordt ook gekeken naar de mogelijkheden om initiatiefnemers scherpere kaders mee te geven bij de ontwikkeling van ruimtelijke projecten.

Ondanks dat de vraag naar woningen en bedrijfskavels groot is, is het een uitdaging om de gemeentelijke ambities (bouw van ca. 600 woningen en uitgifte van bedrijfskavels) te halen. Zoals aangegeven heeft de gemeente in faciliterende projecten minder sturingsmogelijkheden. De vraag vanuit de markt om mee te werken aan facilitaire projecten legt een steeds grotere claim op de beschikbare capaciteit die aanwezig is bij de planvorming, de uitvoering en de realisatie. Het komt voor dat de gemeente capaciteit en tijd stopt in facilitaire projecten die uiteindelijk niet doorgaan. Dit zorgt voor stijgende kosten en voor langere doorlooptijden. Wanneer dan gedurende de planvorming uiteindelijk toch wordt afgezien van nieuwbouw is dit voor alle partijen jammer.

Naast de lopende ontwikkelingen zal de komende jaren extra aandacht besteed worden aan het mogelijk maken nieuwe ontwikkelingen op de middellange en lange termijn.

Resultaten grondexploitatie

De grondexploitaties zijn begin 2022 geactualiseerd en waar nodig herzien. In tabel 2 worden de resultaten samengevat. Onder tabel 2 volgt een beknopte technische toelichting op de cijfers.

Tabel 2: Resultaten en verliesvoorzieningenbouwgrond in exploitatie (bedragen x € 1.000)

nr.	naam	boekwaarde 31-12-2021	verwacht eindsaldo	einde looptijd	verlies voorziening
1102	2e fase "De Els"	-367	-501	2023	-501
1145	Molenwijck-Zuid fase 3 en 4	18	18	2021	0
1176	De Hooivork II	-73	-88	2022	-88
1185	Westwaard (Sweensstraat West)	1.788	801	2028	0
1107	Bedrijvenpark Kaatsheuvel (Kets-West II 1e fase)	-2.399	-768	2026	-768
Div.	Faciliterende projecten	-137	div.	div.	-123
	Totaal	**-1.170**	**-538**		**-1.480**

* De bedragen in deze kolom betreffen de totale verliesvoorziening die getroffen is per project.

De boekwaarden geven aan in welke mate er in projecten is geïnvesteerd. Het ''verwacht eindsaldo'' betreft het verwachte resultaat op eindwaarde in het jaar dat het project naar verwachting afgesloten kan worden. Een verliesvoorziening is noodzakelijk wanneer het te verwachten eindsaldo negatief is. Voor de bouwgronden in exploitatie wordt zoveel mogelijk gerekend met eenduidige parameters. Hieronder zijn de gehanteerde parameters in de grondexploitaties weergegeven:

Omschrijving	
Rente	2,28%
Kostenstijging	4,00%
Opbrengstenstijging woningbouw	2,00%
Opbrengstenstijging bedrijventerrein	2,00%

Met betrekking tot de toerekening van rente wordt een percentage gehanteerd van 2,28%. Ten opzichte van vorig jaar is het percentage met ca. 0,22% afgenomen. De CBS-cijfers met betrekking tot inflatie en BDB-cijfers voor de prijsindex van grond-, weg- en waterbouw (GWW) over het afgelopen jaar zijn geraadpleegd om de ramingen van prijspeil 1-1-2021 naar prijspeil 1-1-2022 te brengen. De algemene inflatie over 2021 bedroeg ca. 2,7%. De prijsindex van grond-, weg- en waterbouw (GWW) bedroeg 5,57%.

Om te komen tot een redelijke parameter voor de gemiddelde kostenstijging op langere termijn is de ''Outlook grondexploitaties 2022'' gepubliceerd door adviesbureau in de ruimtelijke ontwikkeling Metafoor geraadpleegd. Een gemiddelde kostenstijging van 4% past binnen de aangegeven bandbreedtes voor de korte, middellange en lange termijn.

Met betrekking tot de opbrengstenstijging is een onderscheid gemaakt tussen woningbouw en bedrijventerreinen. Voor dit jaar bedraagt de geprognotiseerde opbrengstenstijging voor zowel woningbouw als bedrijventerreinen 2,00%. In het verleden verschilde deze percentages ten opzichte van elkaar. De gehanteerde parameters voor opbrengstenstijging zitten aan de onderkant van de bandbreedtes aangeven in de ''Outlook grondexploitatie 2022''. Hiermee is gekozen voor een behoudende insteek. Bij projecten waar de opbrengsten en de opbrengstenstijging contractueel zijn vastgelegd wordt de parameter aan de contractuele afspraken aangepast.

Bij bouwgronden in exploitatie is prijspeil 1 januari 2022 gehanteerd. Prijsstijgingen worden doorberekend vanaf 1 januari 2022.

Faciliterende projecten

Naast de ''bouwgronden in exploitatie'' wordt ook faciliterend grondbeleid toegepast waarbij de gemeente de conform de Wet ruimtelijke ordening de kosten verhaald. Dit betekent dat er in financiële zin gestuurd wordt op een neutraal eindsaldo. De getroffen verliesvoorzieningen met betrekking tot de nog lopende projecten bedragen in totaal € 123.000 (per 1-1-2022). Er zijn geen

nieuwe verliesvoorzieningen opgenomen. Per project wordt in tabel 3 aangegeven of er sprake is van een overeenkomst en welk type overeenkomst het betreft. Voor een aantal projecten is het eindjaar onbekend. Dit heeft een tweetal oorzaken. Projecten zonder overeenkomst en projecten met een initiatiefovereenkomst hebben nog geen concrete planning. Daarnaast liggen een aantal projecten stil waarbij de voortgang afhankelijk is van de initiatiefnemer. De projecten Park Wijtenburg (1551) en Salmrijck (1552) zijn dit jaar geopend (stand per 15-9-2021).

Tabel 3: overzicht faciliterende projecten (bedragen x € 1.000)

complexnummer	projectnummer.	naam	overeenkomst	boekwaarde	Verliesvoorziening *	eindjaar	fase
faciliterend met overeenkomst							
A	1136	Amerikastraat Hoofdstraat	exploitatie	-12	-16	2022	uitv.
B	1501	Noordwand Kasteelweide	exploitatie	-1	0	2022	-
C	1537	Rechtvaart 23-30	initiatief	0	0	2022	-
D	1538	Kloosterstraat 40-42**	exploitatie	1	0	2021	-
E	1541	Van Lier Park	initiatief	-16	0	n.t.b.	vbr.
F	1543	Berndijksestraat 14	exploitatie	19	0	2022	uitv.
G	1545	Park Vossenberg	exploitatie	4	0	n.t.b.	vbr.
H	1547	Woningen Braakakker Kinkenpolder	initiatief	-3	0	n.t.b.	vbr.
I	1548	Hoofdstraat - Dr. van Beurdenstraat	exploitatie	13	0	n.t.b.	vbr.
J	1549	Prins Hendrikstraat 6	exploitatie	-5	0	n.t.b.	vbr.
K	1550	CPO De Hoge Mast	initiatief	-6	0	n.t.b.	vbr.
L	1551	Park Wijtenburg	Initiatief	-14	0	n.t.b.	vbr.
M	1552	SalmRijck	Initiatief	-33	0	n.t.b.	vbr.
faciliterend met overeenkomst (industrie)							
N	1518	Hoge Steenweg 58-64	exploitatie	7	0	2022	uitv.
O	1526	Herontwikkeling Peperstraat 21-25	exploitatie	25	0	2022	-
P	1535	Wereld van de Efteling 2030	exploitatie	-3	0	2030	vbr.
Q	1539	Hotelzone Horst	initiatief	-3	0	n.t.b.	vbr.
R	1540	Van Son & Koot	initiatief	0	0	n.t.b.	vbr.
S	1544	Zuidelijke Ontsluiting WvdE 2030	exploitatie	0	0	2030	vbr.
T	1546	EuroParcs Resort Kaatsheuvel	initiatief	-3	0	2023	vbr.
faciliterend zonder overeenkomst							
U	1157	Chalet Fontaine / 't Rooi Dorp**	geen	-90	-90	2021	init.
faciliterend zonder overeenkomst industrie							
V	1189	Hoge Steenweg 85**	geen	-17	-17	2021	init.
		Totaal		**-137**	**-123**		

* De bedragen in deze kolom betreffen de totale verliesvoorziening die getroffen is per project. In de laatste alinea van deze pagina worden de verschillen ten opzichte van vorig jaar toegelicht

** Kloosterstraat 40-42, Chalet Fontaine / 't Rooi Dorp en Hoge Steenweg 85 zijn afgesloten per 31-12-2021.

Strategische gronden en ruilgronden

Naast grondexploitaties en faciliterende projecten heeft de gemeente nog andere gronden in haar bezit die op verschillende wijzen kunnen worden ingezet ten behoeve van het grondbeleid, zogenaamde strategische gronden en ruilgronden. Deze gronden kunnen op termijn ingezet worden voor ruimtelijke ontwikkelingen. In tabel 4 wordt een overzicht gegeven van de strategische- en ruilgronden.

Tabel 4: overzicht strategische gronden (bedragen x € 1.000 m.u.v. boekwaarde per m²)

complex nummer	project nummer	naam	oppervlakte	boekwaarde 31-12-2021	boekwaarde per m²
materiele vaste activa					
4	1301	Verspreide bouwkavels	490	-26	53
24	1143	Kets West II 2e fase	40.120	-230	6
voorraad ruilgronden					
10	1302	Verspreide percelen	30.420	-708	23
			71.030	**-964**	**13**

Verspreide bouwkavels: De verspreide bouwkavels omvat grondeigendom van de gemeente waarop op termijn bebouwing mogelijk kan worden (indien ruimtelijk en beleidsmatig gewenst). Wanneer deze gronden in de huidige staat verkocht worden is het uitgangspunt dat met verkoop de boekwaarde en de bijkomende kosten terug te verdienen.

Kets West II 2e fase: Deze grond ligt ten noorden van het plangebied van grondexploitatie Bedrijvenpark Kaatsheuvel. Wanneer de gemeente door de huidige voorraad aan bedrijfskavels heen raakt komt dit gebied in aanmerking voor transformatie naar een bedrijfsbestemming.

Verspreide percelen: Deze percelen liggen ten zuiden van de Europalaan en zijn onder te verdelen in een tweetal posities:

1. Percelen grond gelegen nabij de brandweerkazerne in Kaatsheuvel;
2. Een perceel grond ten zuiden van Crossroads.

Winstnemingen

Winsten conform de richtlijnen van het BBV worden genomen op basis van het voorzichtigheids-beginsel. Dit leidt ertoe dat realisatie van winst moet worden uitgesteld tot daarover voldoende zekerheid bestaat. Richtlijnen vanuit de BBV verplichten gemeenten sinds 2016 om onder voorwaarden tussentijds winst te nemen. Eventuele winstnemingen over het jaar 2021 worden in de komende jaarrekening en het MPG opgenomen en verantwoord.

Risico's en weerstandsvermogen

In tabel 5 nemen we de risicobedragen op die niet zijn meegenomen in de resultaten/waardering van de projecten. Deze risico's vangen we op door het weerstandsvermogen van de gemeente. In paragraaf 2 ''Weerstandsvermogen en risicobeheersing'' wordt in beeld gebracht in welke mate de risicobedragen opgevangen kunnen worden.

Per project zijn begin 2022 de risico's benoemd, gekwantificeerd en beheersmaatregelen in beeld gebracht. Dit om de risico's zo goed als mogelijk te kunnen beheersen. De risico's zijn in eerste instantie gekwantificeerd ten opzichte van de huidige grondexploitatie (kolom *''risico''*). Vervolgens is bekeken of er door een positief saldo binnen de grondexploitatie financiële ruimte is om de risico's op te vangen (kolom *''pos. saldo NCW''*). Uiteindelijk is in de kolom *''Risico t.b.v. weerstandsvermogen''* het risicobedrag opgenomen waarmee de gemeente rekening moet houden bij het beoordelen van het weerstandsvermogen.

Tabel 5: Risico's bouwgronden in exploitatie (bedragen x € 1.000)

nr.	Naam	effect	kans	risico	pos. saldo NCW	risico t.b.v. weerstandsvermogen
1102	2e fase "De Els"	-1.900	10%	-186		-186
1176	De Hooivork II	-150	13%	-20		-20
1185	Westwaard	-5.645	28%	-1.587	698	-889
1107	Bedrijvenpark Kaatsheuvel	-135	40%	-54		-54
divers	Faciliterende projecten	-85	45%	-38		-38
divers	Strategische gronden en ruilgronden	0	0%	0		0
	Totaal	**-7.915**	**24%**	**-1.885**		**-1.186**

In de gemeente Loon op Zand wordt het benodigde en het beschikbare weerstandsvermogen op gemeenteniveau bepaald. De risico-inschatting van het grondbedrijf is hier een onderdeel van. De risico's binnen het grondbedrijf zijn gekwantificeerd op ca. € 1,9 miljoen. Een klein deel van deze risico's wordt binnen de grondexploitaties opgevangen worden. Hierna resteert ter beoordeling van het gemeentelijk weerstandsvermogen een risico van ca. € 1,2 miljoen vanuit het grondbedrijf (paragraaf 2 ''Weerstandsvermogen en risicobeheersing'' jaarrekening 2021). De omvang van de risico's ten opzichte van vorig jaar is met ca. € 0,7 miljoen afgenomen.

Overzicht van baten en lasten

Recapitulatie van de vensters

	2023			2024			2025			2026		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur en organisatie	-1.464	-	-1.464	-1.386	-	-1.386	-1.376	-	-1.376	-1.425	-	-1.425
Dienstverlening	-831	371	-460	-849	371	-478	-868	371	-497	-886	371	-515
Openbare orde en veiligheid	-2.244	63	-2.181	-2.274	63	-2.210	-2.326	63	-2.263	-2.388	63	-2.324
Subtotaal Venster 1 Bestuur en dienstverlening	*-4.539*	*434*	*-4.105*	*-4.509*	*434*	*-4.075*	*-4.570*	*434*	*-4.136*	*-4.698*	*434*	*-4.264*
Onderwijs	-2.367	586	-1.781	-2.254	456	-1.798	-2.256	456	-1.800	-2.243	456	-1.787
Sport, cultuur en welzijn	-3.086	283	-2.803	-3.086	283	-2.803	-3.085	269	-2.816	-3.098	269	-2.829
Voorliggende voorzieningen	-3.874	211	-3.663	-3.920	211	-3.709	-3.980	211	-3.769	-4.039	211	-3.828
Maatwerk	-12.911	-	-12.911	-13.104	-	-13.104	-13.097	-	-13.097	-13.570	-	-13.570
Participatie	-10.425	3.762	-6.663	-10.229	3.774	-6.454	-10.221	3.776	-6.446	-10.252	3.776	-6.476
Subtotaal Venster 2 Gemeenschappen	*-32.662*	*4.842*	*-27.821*	*-32.591*	*4.724*	*-27.868*	*-32.638*	*4.711*	*-27.926*	*-33.201*	*4.711*	*-28.490*
Omgeving	-6.145	335	-5.810	-6.145	335	-5.810	-6.306	363	-5.943	-6.528	363	-6.166
Duurzaamheid	-5.536	5.958	422	-5.734	6.145	411	-5.870	6.266	396	-5.923	6.311	387
Wonen	-2.638	534	-2.104	-2.427	534	-1.893	-2.401	534	-1.867	-2.428	534	-1.894
Economische ontwikkeling	-756	96	-660	-817	96	-721	-779	96	-683	-791	96	-695
Subtotaal Venster 3 Omgeving en economische ontwikkeling	*-15.075*	*6.924*	*-8.151*	*-15.123*	*7.110*	*-8.013*	*-15.356*	*7.259*	*-8.098*	*-15.671*	*7.303*	*-8.368*
Overhead	-11.840	371	-11.470	-11.926	371	-11.555	-11.552	371	-11.181	-11.601	371	-11.230
Lokale heffingen	-451	10.532	10.081	-460	10.802	10.342	-469	11.078	10.609	-479	11.362	10.883
Algemene uitkeringen	-	40.727	40.727	-	42.185	42.185	-	43.064	43.064	-	41.782	41.782
Dividend	-13	111	98	-13	111	98	-12	111	99	-12	111	99
Financieringsfunctie	309	49	358	315	46	362	324	43	368	328	43	371
Overige algemene dekkingsmiddelen	-238	25	-213	-568	25	-543	-907	25	-882	-1.240	25	-1.215
Onvoorziene uitgaven	-25	-	-25	-25	-	-25	-25	-	-25	-25	-	-25
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Subtotaal Overhead en algemene dekkingsmiddelen	*-12.259*	*51.816*	*39.556*	*-12.676*	*53.541*	*40.864*	*-12.641*	*54.692*	*42.051*	*-13.028*	*53.694*	*40.666*
Mutaties reserves	*-620*	*1.253*	*633*	*-514*	*392*	*-122*	*-414*	*276*	*-139*	*-14*	*267*	*253*
Totaal na reserves	**-65.156**	**65.269**	**113**	**-65.414**	**66.201**	**787**	**-65.620**	**67.372**	**1.752**	**-66.613**	**66.410**	**-203**

Overzicht van incidentele baten en lasten

	2023	2024	2025	2026
Saldo meerjarenbegroting 2023 – 2026	**113**	**787**	**1752**	**-203**
Incidentele lasten				
- Onderzoek bestuurlijke toekomst	80			
- Transitievisie warmte	66	67	67	
- Het Witte Kasteel	30			
- Verkenning cultuur en monumenten	25			
- Pilot gidsfunctie	75			
- Subsidie Kiemuur	21			
- Lokale woonzorgvisie		50		
- Organisatieontwikkeling	315			
- Trainees sociaal domein	80			
- De Wetering (sloop)	497			
- Remplace PLL lampen	133			
- Onderzoek nieuwe ontwikkelingen	100			
Subtotaal incidentele lasten	*1.422*	*117*	*67*	*0*
Incidentele baten	*0*	*0*	*0*	*0*
Incidentele toevoegingen reserves				
- Versterken reservepositie		400	400	
Subtotaal incidentele toevoegingen reserves	*0*	*400*	*400*	*0*
Incidentele onttrekkingen reserves				
- De Wetering (sloop)	497			
- Dekking inzet trainees	80			
- Remplace PLL lampen	133			
- Dekking nieuwe ontwikkelingen	100			
Incidentele onttrekkingen reserves	*810*	*0*	*0*	*0*
Saldo van incidentele baten en lasten	**-612**	**-517**	**-467**	**0**
Structureel en reëel saldo meerjarenbegroting 2023-2026	**725**	**1.304**	**2.219**	**-203**

Het structureel en reëel saldo van de begroting geeft aan in hoeverre de gemeente in staat is om structurele activiteiten te financieren met structurele middelen. Uit het bovenstaande overzicht blijkt

dat we – met deze begroting – daar in de eerste jaren ruimschoots in voorzien. In 2026 is het saldo negatief.

Toelichting op de incidentele baten en lasten

Onderzoek bestuurlijke toekomst
In 2021 besloot de raad om zelfstandig te blijven en dit besluit tussentijds en na 2,5 jaar te evalueren. Eind 2023 zal de raad een nieuwe evaluatie uitvoeren aan de hand van een nog door de raad vast te stellen plan van aanpak. Voor deze evaluatie is een eenmalig budget opgenomen.

Transitievisie warmte
Om uitvoering geven aan de Transitievisie Warmte (TVW), zoals vastgesteld in december 2021, is in samenwerking een projectplan opgesteld. Voor de uitvoering van dit project is voor 2023 t/m 2025 een eenmalig budget van in totaal € 200.000 opgenomen.

Het Witte Kasteel
De subsidie aan het Witte Kasteel wordt voor één jaar verlengd. In 2023 wordt een evaluatie over de afgelopen periode uitgevoerd, waarna besluitvorming kan plaatsvinden voor de periode na 2023.

Verkenning cultuur en monumenten
Voor het opstellen van een startnotitie erfgoed, monumenten, kunst en cultuur is een eenmalig budget opgenomen. Uit de startnotitie volgt een plan van aanpak met een doorkijk voor de kadernota 2024.

Pilot gidsfunctie
Vanuit de Participatiewet moeten wij inwoners begeleiden naar werk. Wij zetten in 2022 en 2023 een 'gids' in die frequent, intensief en persoonlijk contact legt met deze inwoners: een bemoeizorg-type dat niet loslaat en verschil wil maken voor de mensen. Na deze pilot evalueren we uit resultaten waarna we naar een (mogelijk) vervolg kijken.

Subsidie Kiemuur
Vanuit het programma Weer Thuis en de veranderingen binnen de opgave voor Beschermd Wonen en Maatschappelijke opvang wonen er steeds meer mensen met een psychische kwetsbaarheid in onze buurten en wijken. Het Kiemuur is een aanbod waar deze mensen zonder indicatie gebruikt van kunnen maken (voorliggende voorziening). De pilot met Kiemuur is verlengd voor 2022 en 2023 en wordt daarna geëvalueerd. Op basis van die evaluatie wordt een besluit genomen over eventuele structurele invulling.

Lokale woonzorgvisie
Dit betreft een eenmalig budget voor het opstellen van de lokale woonzorgvisie.

Organisatieontwikkeling
In de financiële begroting van het plan van de organisatieontwikkeling zijn zowel structurele als incidentele posten opgenomen. De incidentele posten in 2023 betreffen de uitwerking van de organisatiestructuur en het op orde brengen van het informatiebeheer.

Inzet trainees met dekking vanuit een reserve
In de begroting 2022 is besloten dat we een onttrekking doen aan de reserve sociaal domein voor de inzet van twee trainees in het sociaal domein. We leiden twee trainees op en coachen hen zodat zij binnen twee jaar kunnen instromen op een reguliere functie als consulent in het sociaal domein. Voor het opleiden van deze medewerkers werken we samen met de gemeente Waalwijk. Het traject loopt in 2022 en 2023.

De Wetering (sloop) met dekking vanuit een reserve
In het plan voor de Nieuwe Wetering is voorzien dat het bestaande gebouw gedeeltelijk wordt gesloopt. De afboeking van de boekwaarde is een incidentele last die wordt gedekt door een eenmalige onttrekking aan de algemene reserve.

Remplace PLL lampen met dekking vanuit een reserve
Dit betreft de vervanging van PLL lampen in de openbare verlichting. Als gevolg van wijziging van regelgeving zijn deze lampen vanaf 2025 niet meer verkrijgbaar, vandaar dat vervanging nog in 2024 plaatsvindt. Gezien de uitzonderlijke situatie is deze vervanging als incidenteel aangemerkt.

Onderzoek nieuwe ontwikkelingen met dekking vanuit een reserve
In de begroting 2022 is een eenmalig budget beschikbaar gesteld vanuit de reserve planherziening om potentiële ruimtelijke ontwikkelingen in de verschillende kernen van de gemeente te onderzoeken. Dit is nu nodig omdat veel projecten in de gemeente vergevorderd of zelfs (zo goed als) afgerond zijn. Het gaat om gebieden waar de belangen/ambities van de gemeente bovengemiddeld hoog zijn. Het budget is verdeeld over 2022 en 2023.

Versterken reservepositie
In de begroting 2022 is besloten om de algemene reserve te versterken. Voor 2023 was een toevoeging van € 500.000 begroot en voor 2024 en 2025 jaarlijks € 400.000. Op basis van de positieve ontwikkeling van het eigen vermogen vervalt de storting in de algemene reserve in 2023. Of de stortingen ook in 2024 en 2025 (deels) kunnen vervallen wordt bekeken bij de kadernota 2024.

Overzicht reserves

Omschrijving	Stand 1-1-2023	Toe-voeging	Vermin-dering	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Algemene reserve (*)	7.907	506	-497	7.916	8.316	8.716	8.716
Geblokkeerde weerstandsreserve	5.266	-	-	5.266	5.266	5.266	5.266
Algemene reserves	**13.173**	**506**	**-497**	**13.182**	**13.582**	**13.982**	**13.982**
Dekkingsreserve kapitaallasten	2.735	-	-280	2.455	2.176	1.900	1.633
Dekkingsreserves	**2.735**		**-280**	**2.455**	**2.176**	**1.900**	**1.633**
Reserve recreatie	330	-	-	330	330	330	330
Reserve decentraal arbeidsvoorwaardenbeleid	22	-	-	22	22	22	22
Reserve onderwijs	327	14	-	342	356	370	385
Reserve bomen	46	-	-	46	46	46	46
Reserve kapitaallasten Klavier	85	-	-50	35	10	10	10
Reserve sociaal domein	129	-	-80	49	49	49	49
Reserve coronagerelateerde effecten	1.080	-	-	1.080	1.080	1.080	1.080
Bestemmingsreserves	**2.019**	**14**	**-130**	**1.903**	**1.893**	**1.907**	**1.921**
Reserve bovenwijkse voorzieningen	718	-	-	718	718	718	718
Reserve planherziening	160	-	-100	60	60	60	60
Reserves grondbedrijf	**878**		**-100**	**778**	**778**	**778**	**778**
Reserve onderhoud gebouwen	785	-	-	785	785	785	785
Reserve automatisering	339	-	-	339	339	339	339
Reserve openbaar groen/plantsoenen	122	-	-	122	122	122	122
Reserve openbare verlichting	181	-	-133	48	48	48	48
Reserve wegen	491	-	-	491	491	491	491
Reserve rechtpositionele Verplichting	52	100	-114	38	51	51	51
Reserve onderhoud Het Klavier	232	-	-	232	232	232	232
Reserve bouwleges	200	-	-	200	200	200	200
Egalisatiereserves	**2.403**	**100**	**-247**	**2.256**	**2.269**	**2.269**	**2.269**
Totaal reserves	**21.208**	**620**	**-1.253**	**20.575**	**20.697**	**20.835**	**20.583**

(*) Bij de algemene reserve is nog geen rekening gehouden met het verwachte resultaat in 2022.

Omschrijving reserve	Mutatie	2023	2024	2025	2026	Venster
Algemene reserve	Incidentele posten Wetering	497				Venster 2
Reserve sociaal domein	Dekking inzet trainees sociaal domein	80	-	-	-	Venster 2
Reserve kapitaallasten	Dekking kapitaallasten Venster 2	14	14	10	1	Venster 2
Reserve planherziening	Voorbereiding nieuwe ontwikkelingen	100	-	-	-	Venster 3
Reserve kapitaallasten	Dekking kapitaallasten Venster 3	104	104	104	104	Venster 3
Reserve openbare verlichting	Vervanging openbare verlichting	133				Venster 3
Reserve rechtspostionele verplichtingen	Kosten bovenformatief	114	88	-	-	Venster 0
Reserve kapitaallasten Klavier	Dekking kapitaallasten Klavier	50	25	-	-	Venster 0
Reserve kapitaallasten	Dekking kapitaallasten Venster 0	162	162	162	162	Venster 0
Totaal verminderingen reserves		**1.253**	**392**	**276**	**267**	
Algemene reserve	Incidentele posten Wetering	506	-	-	-	Venster 2
Reserve onderwijs	Structurele toevoeging	14	14	14	14	Venster 2
Algemene reserve	Versterken reservepositie	-	400	400	-	Venster 0
Reserve rechtspostionele verplichtingen	Structurele toevoeging	100	100	-	-	Venster 0
Totaal toevoegingen reserves		**620**	**514**	**414**	**14**	

Overzicht voorzieningen

Omschrijving	Stand 1-1-2023	Toe-voeging	Vermin-dering	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Verliesvoorzieningen grondbedrijf	1.384	-	-	1.384	1.384	1.384	1.384
Voorziening riolering	6.743	-	-	6.743	6.546	6.332	6.104
Voorziening wethouderspensioenen	4.420	-	-212	4.208	3.996	3.784	3.572
Voorziening reiniging	649	-	-	649	622	513	373
Voorziening groot onderhoud Wetering	228	-	-	228	228	228	228
Verliesvoorziening EWW BV	130	-	-	130	130	130	130
Voorziening dubieuze debiteuren	336	-	-	336	336	336	336
Voorziening faillisementen	103	-	-	103	103	103	103
Totaal voorzieningen	**13.992**	**-**	**-212**	**13.780**	**13.344**	**12.809**	**12.229**

Bijlage 1 Investeringsplan 2023-2026

In het investeringsplan 2023-2026 staan alle, tot nog toe bekende, investeringen voor de komende jaren vermeld. Het investeringsplan is samengesteld met de informatie uit de beheer-en beleidsplannen binnen de gemeente. Het betreft hier zowel nieuwe investeringen als vervangingsinvesteringen. Voor de vervangingsinvesteringen is een specifieke bijlage opgenomen in de begroting. Per jaar wordt vermeld welke investeringen gepland staan, gespecificeerd per discipline. De kapitaallasten volgend uit deze investeringen zijn reeds verwerkt in de begroting. Het totaal aan investeringen gepland voor 2023 is ruim € 4,5 miljoen.

	Te voteren krediet	2023	2024	2025	2026
Vervangingsinvesteringen					
Toegangscontrolesysteem/milieupassen	117	117			
Volmeldsysteem ondergr RA en papier	41	41			
Tractor Landini	65	65			
Vrachtwagen riool	200	200			
Vrachtwagen met opbouw 32-BXj-8	200	200			
Vervanging mobiele containers	350	350			
Wisseling / inname oude containers	40	40			
Ondergrondse RA ,GFT en papier containers 2024			100		
Ondergrondse RA ,GFT containers en glasbakken 2025				54	
Vervanging mobiele containers RA (10.000 stuks)				350	
Wisseling / inname oude containers				40	
Bestelwagen 5 ton V-529-TF				80	
Bestelwagen 3,5 ton V-153-LD				80	
Bestelwagen 3,5 ton V-619-LD				80	
Renault Kangoo				25	
Inventaris klavier				836	
Toyota HiLux Xtra Cabine (V-922-PD)					45
Ondergrondse RA en GFT containers 2026					59
Totaal vervangingsinvesteringen	**1.013**	**1.013**	**100**	**1.555**	**104**

	Te voteren krediet	2023	2024	2025	2026
Vervangingsinvesteringen	**1.013**	**1.013**	**100**	**1.555**	**104**
Civiele duikers					
- Duikers	25	25	25	25	25
Groen					
- Hilsestraat groen	35	7		28	
- Vervanging openbaar groen	273	273	273	273	273
- Brandestraat groen	25	5		20	
- Van Heeswijkstraat			10		40
Riolering					
- Binnenvaert Oude Vaert riolering	170	34		136	
- Hilsestraat	300	60		240	
- Julianastraat	450	90		360	
- Willibroderdusstraat Salmrijck	650	650			
- Van Heeswijkstraat			250		1.000

- Pr. Beatrixstraat en Pr. Irenestraat				124	496
- Doctor Schaepmanstraat en Prinses Marijkestraat				110 195	440 780
- Pastoor Rietraweg en Pr. Margrietweg				340	
- Markstraat riolering *					
Reiniging					
- Diftar	344	344			
Speelvoorzieningen en straatmeubilair					
- Vervanging speelvoorzieningen	120	120	120	120	120
- Vervanging straatmeubilair	25	25	25	25	25
Verkeer					
- Erasstraat aanbrengen snelheidsremmers			90		
Wegen					
- Levensduurverlengend onderhoud wegen	750	750	750	750	750
- Openbare verlichting	95	95	95	95	95
- Duinlaan	295	295			
- Moleneind fietspad	112	112			
- Binnenvaert Oude Vaert wegen	339	68		271	
- Hilsestraat	1.998	400		1598	
- Brandestraat	1 18	24		94	
- Julianastraat wegen	211	42		169	
- Van Heeswijkstraat			256		1.025
- Frederik Henderikpark			97		390
- Horst (Duinlaan van Haestrechtstraat)			107		428
- Pr. Beatrixstraat en Pr. Irenestraat				33	130
- Doctor Schaepmanstraat en Prinses Marijkestraat				25	99
- Pastoor Rietraweg en Pr. Margrietweg				30	118
- Wagnerstraat *				24	
- Rechtvaart *				68	
- Marktstraat *				331	
- Horst (Eftelingsestraat Hooispoor) *				285	
- Pastoor Kampstraat en Galgeneind *					121
Overig					
Werkplekken klavier/Gemeentewerf	100	100			
Totaal	**7.330**	**4.532**	**2.198**	**7.324**	**6.459**

De kredieten met een sterretje (*) hebben een voorbereidingskrediet in 2025 of 2026, de uitvoering vindt plaats in 2027. Voor de kredieten waarvan we een in 2023 een voorbereidingskrediet hebben en in 2024 of verder het uitvoeringskrediet vragen, leggen we het totale krediet nu in 1 keer ter goedkeuring voor.

Bijlage 2. Begroting 2023 naar taakvelden

Verfijning Iv3-taakvelden WMO en jeugd voor 2023

Alle gemeenten delen via het informatiesysteem Informatie voor Derden (Iv3) gegevens met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Iv3 bevat gegevens uit de begroting, kwartaalcijfers en jaarrekening en is onder andere van belang bij de verdeling van het gemeentefonds.

De ontwikkelingen van de afgelopen jaren onderstreepten het belang van goede data in het sociaal domein. De uitvraag binnen Iv3 op het gebied van WMO en jeugd was nu vrij grofmazig, waardoor vergelijken lastig is en trends moeilijk zichtbaar zijn. De ministeries van BZK en VWS werkten de afgelopen maanden aan een gedetailleerder Iv3-model, waarbij de vijf taakvelden voor individuele voorzieningen WMO en jeugd (6.6 Maatwerkvoorzieningen, 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+, 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-, 6.81 Geëscaleerde zorg 18+, 6.82 Geëscaleerde zorg 18-) worden opgedeeld in negentien taakvelden.

De verfijning van Iv3 ondersteunt de informatiebehoefte van gemeenten en Rijk in het sociaal domein en is tevens dienstbaar aan de doelstellingen van de Hervormingsagenda Jeugd. Landelijke trends en effecten worden zo beter meetbaar en biedt gemeenten meer mogelijkheden om zichzelf te vergelijken.

In deze bijlage zijn 2 overzichten opgenomen:

1. Begroting 2023 naar taakvelden volgens de nieuwe indeling
2. Een overzicht met de vertaling van de oude naar de nieuwe taakvelden

Begroting 2023 naar taakvelden (nieuwe indeling)	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	1.464	0	-1.464
0.10 Mutaties reserves	620	1.253	633
0.2 Burgerzaken	831	371	-460
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	32	6	-26
0.4 Overhead	11.840	371	-11.470
0.5 Treasury	-295	160	456
0.61 OZB woningen	0	4.104	4.104
0.62 OZB niet-woningen	0	2.360	2.360
0.64 Belastingen overig	451	265	-186
0.7 Algemene uitk en overige uitk gemeentefonds	0	40.727	40.727
0.8 Overige baten en lasten	263	25	-238
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.444	0	-1.444
1.2 Openbare orde en veiligheid	800	63	-737
2.1 Verkeer en vervoer	3.584	305	-3.279
2.5 Openbaar vervoer	2	0	-2
3.1 Economische ontwikkeling	120	0	-120
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	301	66	-235
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	15	2
3.4 Economische promotie	557	3.819	3.262
4.1 Openbaar basisonderwijs	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	990	55	-936
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.377	531	-846
5.1 Sportbeleid en activering	719	1	-718
5.2 Sportaccommodaties	1.687	268	-1.419
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	103	14	-90
5.5 Cultureel erfgoed	57	0	-57
5.6 Media	577	0	-577
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.559	31	-2.529
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.317	195	-2.122
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	1.319	12	-1.307
6.3 Inkomensregelingen	6.837	3.520	-3.316
6.4 WSW en beschut werk	2.787	0	-2.787
6.5 Arbeidsparticipatie	802	242	-560
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.837	0	-2.837
6.71A Hulp bij het huishouden (WMO)	2.474	0	-2.474
6.71B Begeleiding (WMO)	295	0	-295
6.72A Jeugdhulp begeleiding	18	0	-18
6.72B Jeugdhulp behandeling	29	0	-29
6.72C Jeugdhulp dagbesteding	159	0	-159
6.72D Jeugdhulp zonder verblijf overig	2.802	0	-2.802
6.73A Pleegzorg	399	0	-399
6.73C Jeugdhulp met verblijf overig	2.219	0	-2.219
6.74A Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	39	0	-39
6.74B Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	325	0	-325
6.74C Gesloten plaatsing	27	0	-27
6.81B Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	138	0	-138
6.82A Jeugdbescherming	314	0	-314
6.82B Jeugdreclassering	114	0	-114
7.1 Volksgezondheid	959	4	-955
7.2 Riolering	2.033	2.529	496
7.3 Afval	2.624	3.369	744
7.4 Milieubeheer	644	60	-584
8.1 Ruimte en leefomgeving	1.018	265	-753
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	545	23	-522
8.3 Wonen en bouwen	986	241	-745
Eindtotaal	**65.156**	**65.269**	**113**

Taakvelden oude indeling	Lasten	Baten	Saldo	Taakvelden nieuwe indeling	Lasten	Baten	Saldo
0.1 Bestuur	1.464	0	-1.464	0.1 Bestuur	1.464	0	-1.464
0.10 Mutaties reserves	620	1.253	633	0.10 Mutaties reserves	620	1.253	633
0.2 Burgerzaken	831	371	-460	0.2 Burgerzaken	831	371	-460
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	32	6	-26	0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	32	6	-26
0.4 Overhead	11.840	371	-11.470	0.4 Overhead	11.840	371	-11.470
0.5 Treasury	-295	160	456	0.5 Treasury	-295	160	456
0.61 OZB woningen	0	4.104	4.104	0.61 OZB woningen	0	4.104	4.104
0.62 OZB niet-woningen	0	2.360	2.360	0.62 OZB niet-woningen	0	2.360	2.360
0.64 Belastingen overig	451	265	-186	0.64 Belastingen overig	451	265	-186
0.7 Algemene uitk en overige uitk gemeentefonds	0	40.727	40.727	0.7 Algemene uitk en overige uitk gemeentefonds	0	40.727	40.727
0.8 Overige baten en lasten	263	25	-238	0.8 Overige baten en lasten	263	25	-238
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.444	0	-1.444	1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.444	0	-1.444
1.2 Openbare orde en veiligheid	800	63	-737	1.2 Openbare orde en veiligheid	800	63	-737
2.1 Verkeer en vervoer	3.584	305	-3.279	2.1 Verkeer en vervoer	3.584	305	-3.279
2.5 Openbaar vervoer	2	0	-2	2.5 Openbaar vervoer	2	0	-2
3.1 Economische ontwikkeling	120	0	-120	3.1 Economische ontwikkeling	120	0	-120
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	301	66	-235	3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	301	66	-235
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	15	2	3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	13	15	2
3.4 Economische promotie	557	3.819	3.262	3.4 Economische promotie	557	3.819	3.262
4.1 Openbaar basisonderwijs	0	0	0	4.1 Openbaar basisonderwijs	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	990	55	-936	4.2 Onderwijshuisvesting	990	55	-936
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.377	531	-846	4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.377	531	-846
5.1 Sportbeleid en activering	719	1	-718	5.1 Sportbeleid en activering	719	1	-718
5.2 Sportaccommodaties	1.687	268	-1.419	5.2 Sportaccommodaties	1.687	268	-1.419
5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	103	14	-90	5.3 Cultuurpresentatie, -productie en -participatie	103	14	-90
5.5 Cultureel erfgoed	57	0	-57	5.5 Cultureel erfgoed	57	0	-57
5.6 Media	577	0	-577	5.6 Media	577	0	-577
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.559	31	-2.529	5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	2.559	31	-2.529
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.367	195	-2.172	6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2.317	195	-2.122
				6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	50		-50
6.2 Wijkteams	548	12	-536	6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	548	12	-536
6.3 Inkomensregelingen	6.244	3.520	-2.723	6.3 Inkomensregelingen	6.244	3.520	-2.723
6.4 Begeleide participatie	2.787	0	-2.787	6.4 WSW en beschut werk	2.787	0	-2.787
6.5 Arbeidsparticipatie	802	242	-560	6.5 Arbeidsparticipatie	802	242	-560
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.835	0	-1.835	6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.835	0	-1.835
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	4.364	0	-4.364	6.3 Inkomensregelingen	593		-593
				6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.001		-1.001
				6.71a Hulp bij het huishouden (WMO)	2.474		-2.474
				6.71b Begeleiding (WMO)	295		-295
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	6.296	0	-6.296	6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	578		-578
				6.72a Jeugdhulp begeleiding	18		-18
				6.72b Jeugdhulp behandeling	29		-29
				6.72c Jeugdhulp dagbesteding	159		-159
				6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	2.802		-2.802
				6.73a Pleegzorg	399		-399
				6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	2.219		-2.219
				6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	39		-39
				6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	25		-25
				6.74c Gesloten plaatsing	27		-27
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	138	0	-138	6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	138		-138
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	871	0	-871	6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	143		-143
				6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	299		-299
				6.82a Jeugdbescherming	314		-314
				6.82b Jeugdreclassering	114		-114
7.1 Volksgezondheid	959	4	-955	7.1 Volksgezondheid	959	4	-955
7.2 Riolering	2.033	2.529	496	7.2 Riolering	2.033	2.529	496
7.3 Afval	2.624	3.369	744	7.3 Afval	2.624	3.369	744
7.4 Milieubeheer	644	60	-584	7.4 Milieubeheer	644	60	-584
8.1 Ruimte en leefomgeving	1.018	265	-753	8.1 Ruimte en leefomgeving	1.018	265	-753
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	545	23	-522	8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	545	23	-522
8.3 Wonen en bouwen	986	241	-745	8.3 Wonen en bouwen	986	241	-745
Eindtotaal	**65.156**	**65.269**	**113**	**Eindtotaal**	**65.156**	**65.269**	**113**

Bijlage 3. Beleidsindicatoren BBV

Naam indicator	Eenheid	Bron	Waarde
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	7,5 FTE
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	6,2 FTE
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen begroting	€487
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom en totale kosten inhuur externen	Eigen begroting	20%
Overhead	% van totale lasten	Eigen begroting	18%
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	Bureau Halt	1,1 (2021)
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	1,3 (2021)
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	3,0 (2021)
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	0,9 (2021)
Vernielingen en beschadig-ingen (in openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	6,6 (2021)
Functiemenging	%	LISA	50,1% (2021)
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA	167 (2021)
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	5,0 (2021)
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO	7 (2021)
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwal. (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	Ingrado	1,8% (2021)
Niet sporters	%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	50,1% (2021)
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	LISA	717,1 (2021)
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Inst.– Kinderen in Tel	1% (2020)
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	Verwey Jonker Inst.– Kinderen in Tel	3% (2020)
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	CBS	73,4% (2021)
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	Verwey Jonker Inst.– Kinderen in Tel	1% (2020)
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	CBS	184 (2021)
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	CBS	75 (2020)
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	13,1% (2021)
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS	0,8% (2021)
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS	Geen data
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	GMSD	830 (2021)
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoners	CBS	130 (2020)
Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS	8,4% (2020)
Gemiddelde WOZ-waarde	Duizend euro	CBS	286 (2021)
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	BAG	8,4 (2021)
Demografische druk	%	CBS	77,4% (2022)
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In euro's	COELO	871 (2022)
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In euro's	COELO	952 (2022)